

БРОЙ 4

Етика и етикети

**СОФИЯ
2018**

РЕДАКЦИОННА КОЛЕГИЯ

проф. д.н. Андреана Ефтимова

Софийски университет, София, България

д-р Ива Иванова

Софийски университет, София, България

докт. Йордан Карапенчев

Софийски университет, София, България

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

проф. д-р Войчех Кайтох

Ягелонски университет, Краков, Полша

проф. д-р Веселина Вълканова

Софийски университет, София, България

проф. д-р Алла Архангелская

Оломоуцки университет, Оломоуц, Чехия

проф. д-р Елжбета Солак

Ягелонски университет, Краков, Полша

проф. д-р Грета Дерменджиева

Софийски университет, София, България

доц. д-р Дана Кожокару

Букурещки университет, Букурещ, Румъния

проф. д-р Тотка Монова

Софийски университет, София, България

проф. д-р Илиана Генов-Пухалева

Варшавски университет, Варшава, Полша

Съдържание

АНАЛИЗИ	4
Коя е думата, която описва 2018 година?.....	5
<i>Нели Недялкова. Арт неологична лексика и визуална култура.....</i>	11
<i>Ива Иванова. Семиопрагматиката на Роже Оден в контекста на съвременната комуникативна парадигма.....</i>	31
 МЕДИЕН МОНИТОРИНГ	39
<i>Александър Георгиев. Мониторинг и анализ на отразяването на ЛГБТ общността в онлайн вестника „Дневник“</i>	40
 ОТЗИВИ	95
<i>Илияна Генов-Пухалева. „Знаците без собствена воля“ през погледа на когнитивната дериватология.....</i>	96
 ДИСКУСИИ	102
<i>Ренета Славова. Пол по избор (анкетно проучване на нагласите към понятието „джендър“)</i>	103
<i>Кодекс Ван де Раад за журналисти: етичен кодекс на Асоциацията на белгийските журналисти.....</i>	129

АНАЛИЗИ

Коя е думата, която описва 2018 година?

Редакционна колегия

Вече е традиция през месец декември редица онлайн речници, медии и образователни институции да избират своя дума на годината. Рядко обаче се случва тези думи да съвпадат.

Порталът *Dictionary.com* определи *misinformation* за дума на 2018. Заедно с нея се нареждат думата *токсичен*, която пък бе фаворит на Oxford Dictionaries, и словосъчетанието *еднократна употреба*, предпочетено от Collins. Трябва да направим важното уточнение, че класификациите са за английски думи въз основа на англоезичната речева практика.

Изборът на специалистите от *Dictionary.com* е думата *misinformation*. На български избраната дума няма превод. У нас думата се употребява само с една представка *дезинформация*, но на английски е възможно да се образяват словоформи с участието на различни представки. Джейн Соломон, щатен лингвист към *Dictionary.com*, обяснява, че предпочитанието към представката „mis“ пред „dis“ е съзнателен избор.

На английски думата *disinformation* обозначава целенасочено действие за разпространение на невярна информация, докато *misinformation* по-скоро говори за неволното „вирусно“ разпространение на тази информация от потребителите в интернет пространството. Или, както се казва, единственото по-лошо от това да не си информиран, е да мислиш, че си. Според лингвистката това може да послужи като призив към действие и да ни помогне да бъдем по-бдителни в борбата срещу фалшивите новини и псевдонаучните твърдения. „Повсеместното разпространение на лъжливата информация ни поставя пред нови предизвикателства в навигирането из интернет пространството през 2018“, коментира Соломон. „Невярната информация е с нас от много дълго време, но през последното десетилетие навлизането на социалните медии промени начина, по който споделяме новините. Важно е да разбираме концепцията за дезинформация, за да можем да ѝ се противопоставим ефективно“, допълва тя.

Оксфордският речник обяви *токсичен* за дума на тази година. Аргументите на изданието са, че тази дума се употребява по-често заради увеличаването на дискусиите за отровното въздействие на пластмасовите отпадъци. Крайнолеви и феминистки организации пък

използват думата като метафора, с която се поставя акцент върху негативното влияние на мъжката доминация (т. нар. toxic masculinity).

Сходен избор заяви английският речник *Колинс*. Той определи *еднократна употреба* (single-use) за дума на годината, като обясни, че журналистическите материали, отразяващи кампаниите за намаляване на замърсяването с пластмаса, са увеличили четири пъти използването на композита за пет години.

Дума на българските експерти за 2018 година (анкета)

Редакцията на сп. „Медии и език“ помоли експерти по медиалингвистика и публична комуникация да посочат думата, която бележи протичането на 2018 година, както и мотивите, с които я избират. Ето отговорите на колегите:

Доц. д-р Анджей Новосад, Ягелонски университет, Краков:

Думата, която избирам, е **ПОСТИСТИНАТА**. Поляк съм. В нашата политика и в полските обществени медии по време на властта на партията „Право и Справедливост“ няма нито една дума истина. Живеем в някаква информационна матрица. Постистината никак не държи на истината, на фактите. 90% от обществената информация се разминава с истината и с фактите. Затова избрах тази дума отново.

Гл.ас. д-р Биляна Тодорова, ЮЗУ „Неофит Рилски“:

Моята дума е **ПРОТЕСТ**. Ако беше повече от една дума, щях да напиша протестът „Системата ги убива“. Защото това беше годината на може би най-продължителният мирен протест на майките на деца с увреждания, които не търсеха повече пари, а адекватно и справедливо разпределение на наличните средства, за да може хората с увреждания и семействата им да имат достоен живот.

Проф. д-р Веселина Вълканова, СУ „Св. Климент Охридски“:

#HUBAVOE – създаден в началото и средата на година по повод ремонтите на столични площи и градинки – „Славейков“, „Седмочисленици“, „Кристал“ и не толкова централни столични улици и квартали, метакоментарът #Hubavoe иронизира „контрола на контрола“ и „ремонта на ремонта“ на шльокавица, превърна се в етикет на гражданския контрол и очакване, като се пренесе от Twitter и някои групи във Facebook в медиите, а скоро се трансформира в новия девиз на София „HUBAVOE, но не е готово“.

Проф. д.ф.н. Георги Каприев, Софийски университет „Св. Климент Охридски“:

Упражних се по тази тема в компанията на Албена Стамболова, Любен Дилов и Иван Ланджев в „Култура.бг“ по БНТ. За мен думата на 20-летието е **КОНКРЕТИКА**. Тази нелепост интелектуалците от руския „Сребърен век“ са подхвърляли на въртящите се около тях парвенюта, за да им се подиграват (както доказва Борис Парашкевов още през 2011 г.). Ако ще има „конкретика“, защо да няма „абстрактика“? Не е ли извращение от същия порядък? Подобна е ситуацията с думата „експертиза“ в съчетанието: „Аз имам экспертиза“, респ. „Той има экспертиза“ – експертизата е резултат от експертни знания/умения, не може да е хабитус. Тенденцията е парвенющината да продължава с погазването на българския език. Какво може да се направи? На масово ниво, с тези образци за социален успех, нищо.

Проф. д-р Грета Дерменджиева, СУ „Св. Климент Охридски“:

УЖ! Тази дума инициира серия от протести, които прераснаха в искане на оставката на министър Валери Симеонов. Той освободи министерския стол, заради изказването си за майките на деца с увреждания, които нарече „майки с уж болни деца“.

Доц. д-р Елена Тарашева, Нов български университет:

Корпусни изследвания биха дали точни данни за думата, която се повтаря с най-висока честотност, но тя би била различна в зависимост от това дали корпусът включва текстовете от вестници, електронни медии, учебници, парламентарни дискусии, разговори в телевизионни студиа и т.н., а усредняването на различните общности ще прикрие, вместо да изведе на преден план важните явления. Затова за целите на това проучване ще заложа на интуицията си, подкрепена от популярните хаштагове в Туитър.

Според мен дума на годината е **ПАТРЕОТ**, с правописната грешка, утвърдена с нарочен дискурс по темата. Тя се среща в пародийни цитати по стихотворението на Ботев:

Патриот е – душа дава

за наука, за свобода;

но не своята душа, братя,

а душата на народа!

В повечето случаи упреците за изолзвачество, лъжепатриотизъм и алчност са отправени към коалицията „Обединени патриоти“, които след обединението на три формации най-после успяха да влязат в управлението и с поведението си захраниха такава метафора за това какво се крие зад патриотичните лозунги. Но отношението, струва ми се, надраства една политическа сила и се насочва към грозното лице на патриотарстването отвъд партийни деноминации.

В туитовите с хаштаг ПАТРЕОТ се споменава общинският съветник Карлос Контрера, за когото се твърди, че е ритал възрастна жена, докато по служебни задължения заседава в полза на софийските граждани; че бившият македонски премиер Груевски е избегнал присъдата си в затвора, като е напуснал страната – вероятно с купен български паспорт. С този хаштаг е означен и разказът на българския художник с канадски паспорт Тео Ушев за българин, който на летището във Виена привлича вниманието му с арогантни закани и разкази по телефона, а после се оказва, че е председателят на Държавната агенция за българите в чужбина от „Обединени патриоти“ – Петър Харалампиев, по-късно арестуван за злоупотреби с парични средства. Електронното издание „Клуб Зед“ утвърждава новата лексикална единица в българския език с нарочна статия за десет черти, характерни за ПАТРЕОТА, а вестник „Сега“ го включва в координирана фраза с НЕГРАМОТ. В някои речници също се появява думата с променения правопис, в новоутвърденото пейоративно значение.

Изобилстват и иронични призови „не си патрЕот, ако не мразиш различните“, ако не парадираш с грозни татуировки на национални символи, ако не злоупотребяваш с български традиции и т.н. В тях основно се утвърждават принципи на либералното поведение като толерантност, уважение към другите, критично себепознаване и т.н. С може би обратен фокус се среща и призив да се празнуват чужди празници само ако чужденците празнуват българските: „Ще пия ирландско уиски за свети Патрик само ако ирландците ядат шкембе с много чесън за Великден“. Размножаването на призивите извиква на бял свят размисли може ли уважението към традицията да оправдава грозното, кича, непознаването на разнообразието в света, една клаустрофобична затвореност от това, което е непознато и далечно.

Навлизането на новата дума формира едно критично отношение към претенцията за патриотизъм, проблематизира се напрежението между глобализъм и национализъм. Да се надяваме тази тенденция да накара всеки един в ежедневието си да се запита дали окопаването в родното не е прикриване на непознаването на чуждото

и нетолерантността, докъде свършва външната показност и къде започва завесата за непозволеното.

Доц. д-р Ефрем Ефремов, СУ „Св. Климент Охридски“:

Първото ми предложение е **ПРОТЕСТ**. Споменавахе се в цяла Европа през цялата година. Както и в България... Особено – през последните месеци.

Предполагам, че мнозина ще зложат на „Протест“, аз предлагам и алтернатива – **ПУТИН**. Името на руския президент бе универсалното обяснение на т.н. „либерална преса“ за всички беди на земното кълбо. От събитията в Крим и Източна Украйна, през „намесата“ му в Брекзит, изборите в САЩ и евентуалната му сигурна намеса в евроизборите през май 2019 до домакинството на Световното първенство по футбол, случаят „Скрипал“, построяването на „Турски поток“ и „поставянето на част от Европа в енергийна зависимост“ и варирането на цените на петрола. Нямам точни наблюдения, но ми се струва, че Путин е най-споменаваният световен ръководител, при това – във всякакъв контекст.

Проф. д.ф.н. Иван Касабов, Нов български университет:

За отминалата 2017 г. с най-големи шансове е универсалният глагол за всякакви действия **СЛУЧВА СЕ**. Явлението е емблематично за тенденцията към т.нар. пиджинизация на езика (срв. съответствията и в пиджин английския от последните десетилетия). За миналата 2018 година сме свидетели на още по-висока степен на „интелектуализация“ на езика с универсалната дума за израз на всякакви мисло-чувства – **УАУ!** Въпреки че диалектно софистицираното ухо може да разпознае в него модернизация на родното **ВЪЙ!**, с това универсално междуметие се отбелязва преход от пиджизация към креолизация на родния език и дори се потвърждава една от хипотезите за произхода на езиците въобще, известна като междуметна теория

Доц. д-р Мария Илиева, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“:

Думата на 2018 г. според мен е **БРЕКЗИТ**. Неологизъм, който влезе в обращение преди две години. През изтеклата година обаче той се настани трайно в публицистичните предавания, които създадоха впечатление, че от формалното разделяне на Великобритания с Европейския съюз зависи съдбата на всяко българско семейство. И съгласни, или не, в медийното пространство се оказахме брекзитозависими.

Проф. д-р Мони Алмалех, Нов български университет:

Ако говорим за медии – предлагам за дума на годината **ПРОТЕСТИ**. Всеки протестира, а медиите се гъделичкат с тази тема, а не с позитивни новини. Днес гледах граждани да протестират с искане да им върнат Централната баня във функцията ѝ на баня.

Проф. д-р Петя Осенова, СУ „Св. Климент Охридски“:

От моя гледна точка думата на 2018 година е **ПРОТЕСТ**. Може да изглежда тривиална и изчерпана през годините, но всъщност беше доста актуална през тази година. В България имаше много протести – на майките на дечицата със специални потребности за адекватни законодателни промени, срещу завишените цени на горивата, срещу застрояването на Пирин, срещу замърсения въздух... Протести, разбира се, имаше и в цяла Европа (протестът на 'жълтите жилетки' във Франция, протестите в Гърция и Македония срещу новото име на Македония), в САЩ (за контрол върху продажбата на оръжия, срещу президента Тръмп и др.) и по света (антиправителствени протести в Никарагуа и др.).

Източници на информацията за класациите *Дума на годината* по света:

Коя е думата на годината, nova.bg, 09 декември 2018 г., [Прочетено на <https://nova.bg/news/view/2018/11/09/231419/коя-е-думата-на-годината-на-15-декември-2018-г>]

Оксфордският речник обяви „токсичен“ за дума 2018, manager.bg, 15 ноември 2018 г., [Прочетено на <https://www.manager.bg/obshchestvo/oksfordskiyat-rechnik-obyavi-toksichen-za-duma-na-2018-g> на 15 декември 2018 г.]

'Misinformation' picked as word of the year by Dictionary.com, The Guardian, 26 ноември 2018 г., [Прочетено на www.theguardian.com/science/2018/nov/26/misinformation-word-of-the-year-dictionarycom на 15 декември 2018 г.]

Арт неологична лексика и визуална култура

Нели Недялкова

Независим изследовател
имейл: starkravenik@abv.bg

Резюме. Статията се опитва да въведе речник на съвременното изкуство (120 думи) по неологичен начин. Накратко, неологизмите се разглеждат от различни гледни точки: постмодернистични и пост-постмодернистични, философски, психолингвистични, социолингвистични, естетически, нормативни, прагматични и визуални. Новите думи се анализират както според традиционните класификации, така и в рамките на нестандартните паралели „лингвистика – изкуствознание – визуална култура“ и триадата „лингвистика – визуална култура – архитектура“. Материалът включва лексико-семантични бележки за художествените неологизми: лексико-семантични минигрупи от съществителни и прилагателни. Обсъждат се различни аспекти, като словообразуване, стил, пунктуация, графики и контекст. Авторът изтъква идеята, че неологизмите не са чужди на интелектуализма; всъщност те са допълнение към интелектуалните системи. В края на статията е предоставен миниречник на коментираните неологизми.

Ключови думи: неологизми, виртуално, дигитално, концептуализъм, изкуство, художествена критика, визуална култура, модерно изкуство

Арт критика и арт журналистика

Лесно ли се измислят неологизми? На по-трудния въпрос: „Лесно ли е да се измисли нещо ново днес?“ художникът Димитър Казаков отговаря по следния начин: „Новото в изкуството е камбана, която буди заспалите, угоените и бавно мислещите [...] Най-често започвам от някакъв детайл, който ми е направил впечатление, и след него се изнизват безкрайно много персонажи. Подобно на писателя, който започва да пише романа си от една случка, и тя е повод за верижната реакция на подсъзнанието. Дотолкова се бях тренирал, че рисувах със затворени очи. Така мога да нарисувам линеарно човешка фигура. Достигнах до виртуозност, която бе крайно опасна“ (Казаков 1997: 49, 72) [8]. Творецът винаги измисля – поводът за сътворяване на една творба или на една нова дума може да бъде всякакъв: истинска любов, научно дирене, природен феномен, семейно щастие, силна болка, социален конфликт.

Жан-Пол Сартър дефинира новаторството като гений на езика: „Можем да си измислим френски думи по силата на тази вътрешна

възможност за новаторство, която се нарича гений на езика, т.е. в рамките на съвкупността от литературни традиции или по-точно в рамките на вътрешните динамични отношения в дадената езикова система" (Сартър 1996: 107–108) [16]. В представите на Роже Бернар пример за гениалност е Александър Теодоров-Балан, българският език дължи на неговия „езиков гений“ създаването на много „добре изковани“ думи (Стойчев 1985: 144) [18].

Много са критиците, които анализират положителните и отрицателните страни на творбите на съвременните майстори. Някои от критиците предпочитат автобиографичния подход, други – философския анализ, а трети – символния свят, откриващ непознатото и тайнственото. Ото Ан в интервю за изкуството, художника и пазара на живописиста споделя, че изкуствоведът не е творец, той може само да подпомага пълноценното възприемане, но понякога изгражда теория с такива идеи, които са харесвани само от малка група художници (Джурова 1985: 466) [5]. А изкуствоведът трябва да има свои концепции, да отразява обективно явленията, да създава нови критически жанрове. Изкуствата трябва да бъдат изравнени, критиката не бива да доминира над художествения свят или обратното – на критиката да се гледа като на второстепенна област.

Арт неологизми и традиционни класификации

Повечето от анализираните арт неологизми са:

- нови думи с нови означаеми (по критерия „новост“),
- абсолютни или силни неологизми (по степен на новост),
- езикови и авторски неологизми (по параметъра „език – реч“),
- собствено неологизми (по форма и съдържание),
- лексикални неологизми (по системно-структурна отнесеност),
- неологизми от втори тип, появили се в последните години (по време на образуване),
- арт неологизми (по сфера на употреба),
- игрословични, колоритни, лични и др. неологизми (по критерия „творчески правила“), номинативни неологизми (по цели на създаване),
- неологизми по продуктивни словообразователни типове (по словообразователен критерий),

- актуализми и експресиизми (по класификацията на Михаил Епщейн) – (Епштейн 2006)

Арт неологизми при нестандартните паралели „лингвистика – арт критика – визуална култура“. В интервю на Жорж Шарбоние, Клод Леви-Строс установява следните различия между изкуство и език в лингвистичния смисъл на термина: „артикулираният език е система от произволни знаци без осезаемо отношение с обектите, докато в изкуството продължава да съществува осезаемо отношение между знак и обект“ (Леви-Строс 1990: 421) [11].

В основата на настоящото изследване са неологизми в съвременната интернет арт критика и арт журналистика на изкуството. Като материал за наблюдение са използвани и определени статии от сп. „Съвременник“ (1984, 1985), сп. „Пламяк“ (1968, 1997) и сп. „Родна реч“ (1989). Словникът на арт неологичната лексика включва 120 думи, като ключовите понятия в него са: *виртуален, дигитален, граничен, графичен, живопис, концептуален*. Неологичното се разбира в най-широк смисъл.

Арт неологичната лексика има различни определения, оценки и характеристики, които в съдържателен план подчертават пъстротата на съвременните естетически практики. В есето си „Сикейрос“ Теодоро Урета говори за 29 различни „изми“: „абстракционизъм, дропинг, експресионизъм, импресионизъм, информализъм, конкретивизъм, конструктивизъм, неоекспресионизъм, неоконструктивизъм, неореализъм, неосюрреализъм, неофигуративизъм, ониризъм, пуризъм, символизъм, структурализъм, ташизъм, фовизъм, хепънинг, абстрактен експресионизъм, знакова живопис, кинетично изкуство, лирически абстракционизъм, магически реализъм, психоделично изкуство, картина-акция, картина-обект, оп-арт, поп-арт“ (Урета 1984: 460) [19]. Това са все „изми“ за различни интелектуални намерения и естетически проекти. За изключително богатия естетически опит пише и Ернст Касирер: „Той е преизпълнен с безкрайни възможности, неосъществени в обикновения сетивен опит. В произведението на един художник тези възможности намират реализация; те стават очевидни и придобиват определена форма“ (Касирер 1996: 210) [9].

Типове арт неологизми в плана на постмодернизма и на пост-постмодернизма

Приемам, че постмодерното е търсене на класическите образци в миналото, цялата „нова вълна“ се осъзнава като епоха, която включва разнопосочни течения и тенденции. А пост-постмодернизмът е нов етап на естетическо развитие, когато се анализират различни

художествени типове като традиционно, концептуално, маргинално и цифрово изкуство.

„Еклектични“, „неопределени“, „фрагментарни“, „карнавални“ и „хибридни“ неологизми. Смята се, че еклектиката е същностна характеристика на постмодерното, неопределеността – главна особеност на това направление, а фрагментарността, карнавализацията и хибридизацията – негови важни признаци.

„Елитарни“ и „масови“ неологизми. Възщност постмодерността е съчетание на елитарно и масово. Жил Липовецки изяснява как постмодернизмът под формата на масова култура има често „индивидуални проявления“ у хората (Иванова 2002) [7].

„Исторични“ и „актуални“ неологизми. Някои философи (Мишел Фуко и др.) дефинират постмодернизма като своеобразно отношение към историята и настоящето. А за актуализмите, които влизат в съвременността едновременно с обозначаемите явления или наскоро след тях, пространно пише Михаил Епщейн (Епщейн 2006). Актуализмите при активната им употреба преминават в разряда на употребяваните думи (кибернетика, компютър) или в групата на историзмите (отнася се за много думи с политически характер).

„Модернистични“ и „немодернистични“ неологизми. Постмодернизмът е динамичен и двустранен, едновременно модернизъм и немодернизъм.

„Традиционни“ и „експериментални“ неологизми. Важна особеност на постмодерните теории е отрицателното отношение към каноните, същевременно качествата се търсят в типичното и „окултуреното“. Архетипът е необходим на съвременния творец като модел за постигане на актуалност и проективност, целите са смислово обогатяване на образа, авторско моделиране, трансформации.

„Пост-постмодернистични“ неологизми. На границата между XX и XXI в. се извършва интелектуална революция, завоевание на която е формирането на научното изкуство от художници учени и специалисти („техно-био-художниците“ и др.). Актуалните художествени проекти се откриват при пресичането на изкуството с физиката, химията, биологията, екологията и нанонауките. Създаването на „трансдисциплинна платформа“ на научното изкуство може да позволи „пост-пост-културата“ да осигури ново ниво на развитие на човечеството (Волошинов, Ерохин 2012: 17–19) [2].

Арт неологизмите във философски план

„Витални“ неологизми. Лев Шестов обяснява тайнството на отношението „живот – изкуство“ със следния паралел: В повестта „Портрет“ на Гогол художникът стига до отчаяние при мисълта, че е пожертвал своето изкуство заради живота, а в Ибсеновата драма „Когато ние, мъртвите, се пробуждаме“ световноизвестният художник се разкайва, защото в името на изкуството е пожертвал живота си (Шестов 1991: 41) [20].

„Интуитивни“ неологизми. Към дискурсивното познание философията трябва да прибави интуитивното познание, което през „мрежата от символи“ навлиза в реалния живот. Ето въпросите и отговорите на Андре Мораа за интуицията: „Но съществува ли друга форма на познание освен дискурсивната? Може ли да мислим без думи? Можем ли да достигнем до сърцевината на нещата? Положително. Големите поети опознават природата по интуиция, а не по пътя на разсъжденията“ (Мораа 1980: 62) [13].

„Реалистични“ неологизми. През последните години импресионизмът и експресионизмът се примесват с теченията на философския реализъм. Като съвременен идеал реализмът свързва интуитивното и интелектуалното. Хосе Ортега-и-Гасет е твърдо убеден, че художествената творба винаги запазва своята стабилна връзка с жизнените форми (Паси 1994: 355) [14].

„Символни“ неологизми. Символното пространство не може да бъде отделено от реалността, напр. в първия етап много научни изобретения са били свързани с естетически представи. Символният език (езикът на изкуството) е продуктивен ориентир в ситуация на неопределеност, в момента на усещане на новото.

Арт неологизмите в психолингвистичен и социолингвистичен план

„Индивидуални“ неологизми. Жил Липовецки отбелязва, че различните протестни движения за равенство водят до разместване на обществените пластове, но самият „процес на индивидуализация“ води до разрушаване на социалните ценности и стремеж към самоопределяне (Иванова 2002) [7]. Живописецът Лудвиг Рихтер стига до извода, че не съществува обективно зрение и че формите и цветовете винаги се възприемат според „индивидуалния темперамент“ (Касирер 1996: 211) [9].

„Вторично социално насочени“ неологизми. Термините „постмодерно“ и „трансавангард“ са паралелни, те подчертават съпротивата на

художника да твори по социална поръчка или да пропагандира утопии (в модернизма доминират художествените експерименти, а в авангарда – социално-реформаторските идеи). Следва да се различават социалното призвание, което по природа е вътрешно и свободно, от социалната поръчка, външна и наложена. Някои критици правят уточнението, че постмодерната позиция съдържа „вторична социална насоченост“ и постмодерността трябва да се търси в нейната зависимост от „плуралността“ (все ки отделен творец работи със собствени формули) (Иванова 2002) [7].

Арт неологизмите в естетически план

Свободни, чувствени и хедонистични неологизми. Херберт Маркузе защитава „сетивното“ и подчертава, че корените на естетиката са в чувствителността, красивото е преди всичко осезаемо (Маркузе 1989: 396) [12]. В едно от ранните си есета Хосе Ортега-и-Гасет твърди, че за да могат думите да бъдат наситени с чувства, е необходимо страданието. А в есето си за Франсиско Гоя философът предявява същото изискване и към цялата история на изкуството: „Човешкият живот е драма, откъдето следва, че не може да има методично формулирана история, ако не се разкрива драматичното съдържание, заложено вътре в нея, придаващо ѝ жизнено, органично напрежение...” (Паси 1994: 346) [14]. Според Жил Липовецки малко са артистите, които се противопоставят на пълната свобода, експериментите или чувствеността, а хедонизмът се превръща в „най-важната стойност“ на съвременната култура (Иванова 2002) [7].

„Огледални“ неологизми. Според Мишел Фуко съвременността може да се представи през призмата на „огледалната метафора“, защото огледалото е насочено към скритите страни и оглеждайки се в него, виждаш своето „аз“. Но човекът на ХХІ в. в повечето случаи трудно осъзнава собствената си личност и затруднява общуването си с хората. В тази статичност огледалото се противопоставя на другата популярна метафора – „прозореца“. В първия случай (с огледалото) има възможност за себеоткриване, а във втория случай (с прозореца) – за сблъсък с не познатия свят навън (Иванова 2002) [7].

Арт неологизмите в нормативистичен и прагматичен аспект

Нормативистични неологизми. В психологичната стилистика на Лео Шпитцер интересът е насочен към езиковата новост като отклонение от нормата (Ангелов 1985) [1]. Ако пък се пренесем в областта на изкуствознанието, там е категоричен изводът, че в спора между канона и изкуството винаги побеждава изкуството и това е „главният урок“ на нормативизма.

Прагматични неологизми. Лингвистичната прагматика отчита факторите, свързани със съзнанието на адресата и адресанта. Езиковите експерименти с думите имат прагматична насоченост, целта е да се направи силно впечатление и да се предаде определена емоционална нагласа. За да въздействат на съзнанието и подсъзнанието на адресата, текстовете трябва да са наситени с необичайна употреба на думите. Адресатът предпочита необикновеността, защото с нея нараства интересът към предмета на речта и емоционалното му осмисляне. Неологизмите често създават усещане за духовна извисеност особено ако са неочаквани и спомагат за смяната на пасивното възприятие с активното.

Арт неологизмите в плана на визуалната култура

В книгата на Ангел Ангелов „Историчност на визуалния образ“ (2009) има предложение понятието „изобразителни изкуства“ да се замени с „естетически практики“ и „визуална култура“ – хетерогенна област, включваща естетически, епистемологични, икономически, културни и социално-политически аспекти.

Визуални неологизми. Ето накратко основните характеристики на визуалния образ според Ангел Ангелов: визуалният образ обхваща „художествени и нехудожествени“ явления; този тип образ е „визуалност между различни състояния“ – тяло и дух, видимо и незримо и др.; визуалният образ е „собствено присъствие и интелектуален код“; „перспективизмът“ е свързан с играта на погледите като форма на визуално познание; визуалният образ е поместен активно в пространството и времето (Кьосев 2009) [10].

Типове арт неологизми при нестандартните паралели „лингвистика – визуална култура – архитектура“

Деконструктивистки арт неологизми. Подходящ пример е Музеят за съвременно и модерно изкуство Гугенхайм в Билбао, един от най-ярките примери на деконструктивизма. Обемите, от които е съставена музейната композиция, притежават множество извивки и са изградени от блестящи титаниеви панели.

Екстравагантни арт неологизми. Пример за екстравагантност е Музеят Гугенхайм в Ню Йорк, един от архитектурните символи на XX в. Предупрежденията тук са, че е възможно величествената архитектура на музея да отвлече вниманието от експонатите в него – модерната сграда прилича на бяла панделка, увита около цилиндър.

Комуникативни арт неологизми. В този план трябва да се спомене центърът „Жорж Помпиду“ в Париж, който е истинска революция в

архитектурата, защото превръща съвременните музеи в обществени места за културна комуникация. Обликът на Центъра представлява фасада от инсталационни елементи и скелет от оцветени тръби.

Лексико-семантични бележки за арт неологизмите

Лексико-семантични минигрупи на съществителните имена

За понятия, свързани с естетическата мисъл: *автентицизъм, динамично-прекрасното, околосерийност, (пазар)-публика, портретност, след-изложбата, сънохранилища, филиалност, хиперфетиш.*

За лица: *от-учител; свръх-кубист, усещач.* С отрицание: *не-артисти, не-художник.*

За артистични лица: *арт-банкери, арт-люде, арт-недоносчета* и за артистични понятия: *арт-геноцид, арт-контекст, арт-логистика, арт-хегемония.*

За концептуализъм: *авангард-концептуализъм, концептуалното-фигурално, паравизуално, пост-концептуализъм.*

За заглавия на изложби: *гранично-без/гранично, ИЛЮМИНАЦИИ;* на живописна серия: *„мета-канон“;* на проект: *еуфоризъм;* на видеотворба: *„неомаринизъм“.*

За неоявления: *неоманиеризъм, нео-нео-пластицизъм, неоромантизъм* и за неоартист: *„неопластик“.*

За постмодернизма: *офлайн-автентичност, (пост-)модернисти, пост-соц-версия, пост-фантазия.*

За отношението „образ и текст“: *естественост-конвенция, истинност-илюзорност, първичност-вторичност.*

За характеристики на визуалния образ: *прозрачност-плътност, светлина-непрогледност.*

За абстрактни понятия: *моноспокойствието, ние-усещане.*

За направления във визуалната култура: *натуроподобителството, неконвенциализъм.*

Трикомпонентни субстантиви: *живопис-графика-скулптура, свръхестествено-божествено-извънземно; форма-функция-конструкция, човек-личност-творба.*

Лексико-семантични минигрупи на прилагателните имена

За характеристика на понятия, свързани с естетическата мисъл: *безвкусно-агресивно, графично-живописна, извънпааметниковите, над-сюжетен, недемократично-демократичен, пред-сътворенческа, религиозно-трансцендираща, съблазнително-цветно.*

За индивидуалния маниер на художника: *антипанелен, гранично-възвисяващ, графично-семпли, декоративно-колоритен, догматично-назидателни, образно-семиотичен, сънищно-мимолетни, фолклорно-дуалистични.*

За живописиста: *авторerefлексивна, неоекспресивна, „пипкава“, психаделична, фигуративно-реалистична.*

За художествените жестове: *вомитивно-поглъщащи, екскреционнo-абсорбционни, проникващо-всмукващи, разграждащо-запечатващи, разравящо-надграждащи.*

За постмодерното: *поставтономна, пост-МарселДюшанова, пост-модерно-безотговорно, пост-соц-версия.*

За видовете визуална култура: *анти-изящни, безродно-космополитично, стрийт-арт.*

За концептуализма: *без-концептуални (концептуално-абстрактна), нео-пост-концептуална.*

За отношението „дигитални технологии – визуална култура“: *виртуално-дигитална, дигиталната-виртуална, дигитално-виртуална.*

За изображенията: *знаково-вицов плакат, натурно-сецесионната скица, чувалено-шаечни колажи.*

Колоративи: *карминено-кафявата, сребристо-охрова.*

Трикомпонентни адективи: *дигитално-техничко-технологичен, научно-физиологически-оптически, селско-битово-религиозна, творческо-музейно-комерсиална, традиционно-емоционално-приповдигнат.*

Словообразователни бележки за арт неологизмите

Верижно новообразоване: *зряла-равноправна-самостоятелна-свободна.*

Дълга дума: *кифлоформиращата.*

Неологизъм със сричкова абrevиатура *соц-: пост-соц-версия*.

Редупликация (повторение), без промяна – пълна: *недемократично-демократичен*, и частична: *нео-нео-пластицизъм*.

Телескопна дума: *еуфоризъм < еуфория + оптимизъм*.

Хиперкомпозит: *съществуващо-от-само-себе-си*.

Четирикомпонентен композит: *художник-галерия (пазар)-публика*.

Всички посочени примери са нетипови неологизми, от втора или трета степен (частично нестандартни и напълно нестандартни образувания). Не се откриват словесни авантюри, словесно фокусничество, както и груби, тромави, „безвкусни“, „неграмотни“ неологизми 196

или псевдоспециализирани жаргонизми.

В статията си „Образуване и производство“ Александър Теодоров-Балан предупреждава: „Нужен ни е един „брус“ на българската реч, който да я точи и остри, та да бъде винаги българско оръдие на българска мисъл. От липса на „брус“, на „гладило“, на правилно обучение и на добър усет за българска реч вече явно гинат нейни свойщини, нейни способности за образуване и производство – гинат в книжнината, когато живеят в устното народно слово и го красят. Не е ли това срам за книжнината, божем художница на това слово?“ (Първев 1980: 254) [16]. По-късно следват и други лингвистични предупреждения за необмислени неологизми и „онародяване“ на езика: Елена Георгиева обръща специално внимание на вестникарските думи като *въздуходуфка*, *покривар*, *ценителност* и др. (Георгиева 1979: 74–75) [4], а Емилия Пернишка разсъждава за „градивната“ и „деструктивната“ роля на думите (Пернишка 1996: 20–22) [15].

Стилистични бележки за арт неологизмите

Езикова игра, която по вид е образователна, защото авторът сякаш обучава читателя си в разбиране на текста: *от-учва >от-учител*.

Ирония: *арт-недоносчета* – умалителната дума *недоносчета* е със сема „оценка“, а в научния и официално-деловия стил се избягват думи с този тип сема.

Неологизъм от гръмовержец (думата е с бележка „книжно“ в тълковните речници): *гръмовержстват*.

Образна метафора: *сънохранилища*.

Лингвистични бележки за арт неологизмите

Адективация (на причастие): *академизиращо*.

Антонимия: *прозрачност-плътност*.

Синонимия: *свръхестествено – божествено – извънземно*.

Пунктуационни и графични бележки за арт неологизмите

Кавички и малко тире – за подчертаване на представки: „*анти-изящни*“, „*без-концептуални*“, „*над-сюжетен*“, „*не-художник*“, „*от-учва*“ или за подчертаване на съставни части на сложни думи: „*свръх-кубист*“.

Кавички за подчертаване на определен компонент на сложната дума и малки тирета: *селско-битово-„религиозна“*.

Скоби и малко тире за подчертаване на съставна част на сложна дума: *(пост-)модернисти*.

Кавички, малко тире и скоби за подчертаване на редупликация: „*гранично-без/гранично/*“.

Главни букви в първата част на думата: *ИЛЮМИ*нации.

Комбинирано решение с малко тире и главни букви: *пост-Марсел-Дюшанова*.

Контекстуални бележки за арт неологизмите

Дефиниционен контекст: *рисунките с кифлоформиращата машина, предназначена за формиране на кифла-полумесец (С. Куюмджиева)*.

Словообразователен контекст: *Името на техния общ проект е „еуфоризъм“. То идва от еуфория и от оптимизъм (М. Заричинова)*.

Терминологичен контекст: *Нано-комформизъм е нов термин, наскоро получил разпространение в Русия, който означава „комформизъм, дирижиран от Кремъл“ (Б. Росса)*.

Контекст – резюме: *градовете с жива културна сцена, с висока концентрация на артисти, специалисти по нови технологии, гей и лесбийки, накратко арт-люде, стимулират ускорено икономическо развитие (Д. Гаврилова)*.

Общото между анализираните арт неологизми се открива в стремежа да се намери общочовешкото в самите недра на индивидуалното. Неологизацията възлага на явления като езиковата игра, иронията, метафората ролята на средство за проникване в недостъпните за интелекта области на действителността. Неологизмите не са чужди на интелектуализма, всъщност те се явяват допълнение на интелектуалните системи.

През 2011 г. (май – август) кураторът на проекта „Изборът“ Мария Василева кани 43-ма известни български историци на изкуството и културата да изберат по една творба от колекцията на СГХГ. Целта е да се проследи кои характеристики правят една художествена творба стойностна. Проектът показва променения пейзаж на българското изкуство, новия модел „класическо-модерно-съвременно“. Изложбата има и друга цел – да направи професията на историка на изкуството и културата по-реална. Хубаво би било в подобни арт програми да участват и лингвисти, защото събирането на различни специалисти би спомогнало за философията на диалога.

В интервю от 1996 г. (на Ирина Генова) Пиер Рестани подчертава, че XX в. преживява „дуализъм“, резултат от съществуването на „две истории на изкуството“: 1. на „класическата приемственост“ на стиловете, 2. на взаимодействието между „изкуството и индустриалното производство“, изкуството и неговото социално положение. П. Рестани се пита дали всъщност няма и друга позиция – може би има художници, които трябва да чакат 10 години, за да могат публично да изложат своите творби (Генова 2011) [3]. Ще има и друга критика, и други арт неологизми.

Съвременното българско модерно изкуство търси себе си в глобализирания свят, където има малко свобода и много консуматорско мислене, а митологизирането на социалния живот притиска творческите натури, формира качества като егоцентричност, агресивност и бездуховност в обществото.

Словник на избрани арт неологизми

(с микроконтексти, тълкувания, извори и бележки)

А

авангард-концептуализъм – С. Куюмджиева

автентицизъм (Епохата на *автентицизма*) – Е. Докс

автодискредитирайки (живописта... автодискредитирайки традиционните си устои) – С. Свиленов

авторефлексивна живопис – П. Цанев

академизиращо биенале – И. Попов

анти-изящни изкуства – К. Давид

антипанелен исихазъм (за Б. Димовски) – К. Николов

арт-банкери – Д. Банков

арт-геноцид (липсата на обективна критика) – С. Червенков

арт-контекст (глобалния арт-контекст) – Д. Банков

арт-логистика (за европейския арт-пазар) – Д. Банков

арт-люде – Д. Гаврилова

арт-недоносчета (да ви пробутват арт-недоносчета като нещо велико)
– С. Червенков

арт-хегемония на Запада – Д. Банков

асансьорно (творби... извеждащи асансьорно живописиста) – С. Свиленов

Б

без-концептуални произведения – Р. Г.-Калчева

безродно-космополитично (невярна оценка на модерното изкуство) – Д. Аврамов

В

виртуално-дигитална битийност (за платната на М. Тейлър, М. Ескобедо и др.) – Т. Петкова

вомитивно-поглъщащи художествени жестове (за изложба на С. Памукчиев, 2013) – Г. Декова

Г

гранично-без/гранично (заглавие на изложба на С. Памукчиев) – Г. Декова

гранично-възвисяващ опит (оценка на А. Ангелов за работите на Д. Ляхова) –И. Крумова

графично-живописна импресия (оценка на анимационен филм на Х. Рибейро) – Н. Маринчевска

графично-семпли образи (за образи на М. Зафиркова) – Д. Попова

гръмовержстват критиците – С. Червенков

Д

декоративно-колоритен синтез (за работи на И. Иоанас и И. Чепонис) – Г. Чайковски

дигиталната-виртуална реалност – Т. Петкова

дигитално-виртуална технизация – Т. Петкова

дигитално-техничко-технологичен бум – Т. Петкова

динамично-прекрасното („прекрасното през XX в.’) – Н. Ястребова

догматично-назидателни представи (за творчеството на С. Венев) – А. Божков

Е

екскреционно-абсорбционни художествени жестове (за изложба на С. Памукчиев, 2013) – Г. Декова

естественост-конвенция (за отношението „образ и текст”) – Д. Радева

Еуфоризъм (заглавие на проект на рок група „Аявис”, А. Илиева и Я. Василев) – М. Заричинова

Ж

живопис-графика-скулптура (модел „живопис-графика-скулптура”) – С. Петкова

живопис-обект – Р. Руенов

З

знаково-вицов плакат – Е. Мусакова

зряла-равноправна-самостоятелна-свободна личност – Я. Костова

И

извънпаметникови обекти – В. Шишкова

ИЛЮМИНАЦИИ (заглавие на изложба на Тинторето, 2011) – П. Кукуларова

истинност-илюзорност (за отношението „образ и текст“) – Д. Радева

К

карминено-кафявагама (за картини на Д. Дилова) – Ю. Митев

кифлоформираща машина (за рисунки на В. Комитски) – С. Куюмджиева

(концептуално-абстрактна) транслитерация (за абстрактната живопис)
– Р. Руенов

концептуално-ироничен израз (за изложба на С. Стефанов, 2013) – Р. Руенов

културизира се забогатялата буржоазия – Т. Урета

Л

локално-пластичен културен опит – С. Стефанов

М

мета-канон (заглавие на живописна серия на А. Терзиев) – Б. Росса

мистично-закачливи произведения (видео и обект) – Б. Росса

моноспокойствие (на белия или синия цвят) (за изложбата „Хайку пространства“, 2010) – С. Куюмджиева

музеестроителен интерес – Я. Бубнова

Н

над-сюжетен сюжет (за изложба на А. Даниел, 2012) – Ф. Зидаров

нано-конформизъм (,конформизъм, дирижиран от Кремъл‘) – Б. Росса

натурно-сецесионна скица – Р. Станчева

натуронаподобителство – К. Илиев

научно-физиологически-оптически пример (за М. Ешер) – Д. Димитров
(не)възможен прочит на една изложба – С. Куюмджиева
не-артисти – С. Куюмджиева
недемократично-демократичен начин – В. Михайлова
неоекспресивна живопис – С. Петкова
неоманиеризъм – Г. Декова
неомаринизъм (,видеотворба на Ц. Кръстев, 2009`) – Л. Попова
нео-нео-пластицизъм (за П. Минчев и Г. Димитров) – С. Куюмджиева
неопластик (за Пит Мондриан) – Д. Димитров
нео-пост-концептуална живопис – С. Стефанов
неоромантизъм – Л. Стоянов
нео-хипарство – Д. Костова
не-художник (за д-р Гатев) – С. Куюмджиева
ние-усещане – П. Кабакчиева

О

образно-семиотичен аспект на платната (за творби на Д. Шемтов) – Н. Тимова
окавалетвам се – д-р Г. Гатев
околосерийност на масовото производство – М. Попова
от-учвам (Икономиката не учи, а прави точно обратното. Или може би (...) „от-учва“?) – М. Бартолини
от-учител (Масмедията е най-успешният от-учител.) – Я. Бубнова
офлайн-автентичност (един универсален копнеж по някакъв вид офлайн-автентичност) – Е. Докс

П

паравизуално изкуство – Д. Димитров

парапавилиони („архитектурни и скулптурни структури с произведения на художници“) – П. Кукуларова

повесто-визуално да развия формулировка – Н. Майсторев

пленерно-емпирично цветово възприятие – Е. Бакалова

портретност – Д. Страхилова

поставтономна живопис (за живопис на Г. Тушев) – Р. Руенов

пост-концептуализъм – С. Куюмджиева

пост-Марсел-Дюшанова теория – К. Минчев

постмодерно-безотговорно подминаване на императивите – Р. Руенов

пост-соц-версия – С. Куюмджиева

пост-фантазия – А. Мартинакис

пред-сътворенческа материя – Г. Декова

провинциално-панаирджийски кич – Д. Аврамов

прозрачност-плътност (за визуалния образ) – И. Крумова

проникващо-всмукващи художествени жестове (за изложба на С. Памукчиев, 2013) – Г. Декова 201

психаделична живопис („живопис на границата между поп, кич и психаделия“) – Д. Костова

първичност-вторичност (за отношението „образ и текст“) – Д. Радева

Р

разграждащо-запечатващи художествени жестове (за изложба на С. Памукчиев, 2013) – Г. Декова

разравящо-надграждащи художествени жестове (за изложба на С. Памукчиев, 2013) – Г. Декова

религиозно-трансцендираща природа на визуалния образ – И. Крумова

С

светлина-непрогледност (за визуалния образ) – И. Крумова

свръхестествено-божествено-извънземно („пластове на поп-културата“) – С. Куюмджиева

свръх-кубист („самоопределение на И. Ненов“) – Р. Руенов

себепозициониране към заобикалящото – К. Кузманов

селско-битово-„религиозна“ тематика – С. Петкова

след-изложба – Б. Данаилов

сребристо-охрова светлина (за „Зимен пейзаж“ на Л. Русева) – И. Мутафчиева

стрийт-арт изкуство – М. Стоянова

сънищно-мимолетни масиви от впечатления (за картини на В. Урумов) – Г. Декова

сънохранилища (за изложбата „Кутии за сънища“, 2011) – С. Куюмджиева

съществуващо-от-само-себе-си („компютърните технологии“) – В. Лозанова

Т

творческо-музейно-комерсиална сфера – Д. Банков

тогава-сега – С. Куюмджиева

традиционно-емоционално-приповдигнат стил – С. Куюмджиева

тъмно-графитено-сиво (за картините на П. Дочев) – К. Илиев

У

усещач (контактувайки с художника, ставаш *усещач*) – д-р Г. Гатев

Ф

фигуративно-реалистична живопис (за работите на Н. Раух) – С. Петкова

филиалност – д-р Г. Гатев

фолклорно-дуалистични представи (за творчеството на С. Венев) – А. Божков

форма-функция-конструкция – Х. Буцев

фотошопски художник – А. Лекарски

Х

хиперфетиш (във връзка с постживописното) – П. Цанев

художник-галерия (пазар)-публика – С. Петкова

Ч

човек-личност-творба – В. Бараков²⁰²

чувалено-шаечни колажи (за художествени цикли на И. Попов) – И. Попов

БИБЛИОГРАФИЯ

[1] Ангелов 1985: Ангелов, А. Психологическата стилистика на Лео Шпитцер. // Литературна мисъл, 1985, кн. 7, с. 97–112.

[2] Волошинов, Ерохин 2012: Волошинов, А. В, Ерохин, С. В. Художник в пространство на научното изкуство. // Обсерватория на култура, 2012, № 5, с. 17–19.

[3] Генова 2011: Генова, И. Интервю с Пиер Рестани. // Електронно списание LiterNet, 01.10.2011, № 10 (143).

[4] Георгиева 1979: Георгиева, Е. Езикова култура и езиково обучение. София, „Народна просвета“, 1979, 127 с.

[5] Джурова 1985: Джурова, А. За изкуството, художника и пазара на живописиста. (Интервю с Ото Ан) // Съвременник, 1985, № 4, с. 462–466.

[6] Епштейн 2006: Эпштейн, М. Н. Типы новых слов: Опыт классификации. Топос. 05.12.2006. <http://www.topos.ru/article/5174>

[7] Иванова 2002: Иванова, Д. Постмодерното – обяснено, но не като за деца. // Електронно списание LiterNet, 13.07.2002, № 7 (32).

[8] Казаков 1997: Казаков, Д. Паспорти на годините. Съст. Георги Шапкарев. София, Център за изкуства „Сорос“, 1997, 95 с.

[9] Касирер 1996: Касирер, Е. Изследване на човека. София, „Гал Ико“, 1996, 336 с.

[10] Кьосев 2009: Кьосев, Ал. Към категориите на визуалната култура. // Електронно списание LiterNet, 05.09.2009, № 9 (118).

[11] Леви-Строс 1990: Леви-Строс, К. Изкуството като система от знаци. // Съвременник, 1990, № 2, с. 420–423.

[12] Маркузе 1989: Маркузе, Х. Обществото като произведение на изкуството. // Съвременник, 1989, № 4, с. 395–398.

[13] Мороа 1980: Мороа, А. Френски писатели на XX век (От Пруст до Камю – от Жид до Сартър). София, „Наука и изкуство“, 1980, 531 с.

[14] Паси 1994: Паси, И. Към философията на живота. София, УИ „Св. Климент Охридски“, 1994, 444 с.

[15] Пернишка 1996: Пернишка, Е. За добрата и злата сила на думите. // Българска реч, 1996, № 2, с. 20–22.

[16] Първев 1980: Първев, Хр. Христоматия по езикова култура. София, „Наука и изкуство“, 1980, 342 с.

- [17] Сартър 1996: Сартр за Сартр. Ситуации. (Автобиографични свидетелства). Съст. Иванка Райнова. Плевен, „Евразия-Абагар“, 1996, 260 с.
- [18] Стойчев 1985: Стойчев, Т. Александър Теодоров-Балан в моите спомени (По случай 125-годишнината от рождението му). // Литературна мисъл, 1985, № 4, с. 141–145.
- [19] Урета 1984: Урета, Т. Сикейрос. // Съвременник, 1984, № 1, с. 458–474.
- [20] Шестов 1991: Шестов, Л. Апотеоз на безпочвеността. София, „Аргес“, 1991, 147 с.

Art Neological Lexis and Visual Culture

Nely Nedyalkova
Sofia High School – Sofia

Abstract. The article attempts to introduce contemporary art vocabulary (120 words) in a neological way. In short, neologisms are viewed from different perspectives: postmodernist and post-postmodernist, philosophical, psycholinguistic, sociolinguistic, aesthetical, normative, pragmatic and in the visual culture plan. The new words are analysed both according to traditional classifications and also within the non-standard parallels “linguistics – art criticism – visual culture” and the triad “linguistics – visual culture – architecture”. The material includes lexico-semantic notes on art neologisms: lexico-semantic mini-groups of nouns and adjectives. Different aspects are discussed, such as word-formation, style, punctuation, graphics and context. The author puts forward the idea that neologisms are not alien to intellectualism; in fact, they are a complement to intellectual systems. At the end of the paper, a mini-glossary of the commented neologisms is provided.

Keywords: neologisms, virtual, digital, painting, conceptualism, art critique, visual culture, modern art

Семиопрагматиката на Роже Оден в контекста на съвременната комуникативна парадигма

Ива Иванова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
имейл: ivaivanova3396815@abv.bg

Резюме. Статията проследява еволюцията на теоретичните възгледи на Р. Оден, свързани с оформянето на семиопрагматиката като научна дисциплина, изследваща особеностите на комуникацията. Авторът очертава иновативните си виждания за комуникативния процес в поредица от изследвания, най-знакови от които са „За фикцията“ (2000) и „Пространства на комуникацията“ (2011). Приносен е възгледът му за комуникацията като двоен процес на продуциране на текста, в който продуцентът и реципиентът са равноправни участници. Друг ключов момент в семиопрагматичната теория е идеята, че контекстът трябва да се разглежда като изходна точка при анализа на процеса на смислопораждане. Последните научни търсения на Р. Оден са свързани с въвеждането на понятието ментално комуникативно пространство при изследването на аудиовизуалната комуникация чрез мобилен телефон.

Ключови думи: семиопрагматика, комуникация, комуникативно пространство, комуникативен процес, семиотика.

Ученик на А. Греймас и К. Мец, Роже Оден от години развива собствен научен подход, базиран на лингвистичната прагматика и семиотиката, който той назовава семиопрагматика. Р. Оден предлага нов комуникативен модел, именуван от него „модел на некомуникация, според който не съществува предаване (transmission) на даден текст от продуцент (emetteur) към реципиент (recepteur), а е налице двоен процес на продуциране на текст (production textuelle)“ (Оден 2000: 10).

Авторът определя теоретичната си ориентация като пресечна точка между „семиотиката на Греймас и семиологията на Сосюр“ (Оден 2017: 125). Научните му търсения са насочени към откриването на „инструменти, които позволяват да се разбере как функционира комуникацията“ (Оден 2017: 125).

Ключов момент в семиопрагматичната теория на Р. Оден е идеята, че комуникативният контекст трябва да се разглежда като изходна точка в процеса на смислопораждане. Впоследствие могат да се търсят

различни начини да се създаде модел на този комуникативен процес. Авторът смята, че контекстът трудно може да се анализира, а задачата на изследователя е по-скоро да бъде „възстановител“ (да възстанови този процес), да се опита да фиксира верига от устойчиви релевантни връзки, смислорелевантна ос (*axe de pertinence*), чрез която да се подходи към контекста, с ясното съзнание, че този подход е ограничаващ, че няма да изясни всичко, но ще бъде добра отправна точка за по-нататъшен анализ (по Оден 2017: 125).

В монографията си „За фикцията“ (2000) авторът за пръв път представя по-обстойно теорията си, като базира своя анализ върху филмови материали. Без да отхвърля напълно семиотичната теория, той поставя акцент върху функционирането на киното като система от знаци, която почива в голяма степен върху предварителните знания на зрителя. Създаването на смисъл е резултат от „напасването“ на тези знания към образа – ако те са съвместими, се стига до продуциране на смисъл. Процесът на смислопораждане е съпътстван от редица външни ограничения – степен на владение на езика, исторически събития и преди всичко, институциите, които в извистен смисъл „принуждават“ автора и зрителя да реализират точно определен тип прочит, предзададен от слагането на етикет на определен филм (напр. фантастичен филм, експериментален филм, семеен филм и т.н.).

По-нататък в труда си Р. Оден изследва киното като комуникативно пространство, фокусирайки се върху процеса на създаване на художествена фикция, като ключов за това изкуство. Той очертава седем етапа на този процес:

- 1) фигуративизиране (*la figurativisation*) – според А. Греймас и Курт това е „съдържание, чийто план на изразяване кореспондира с естествената семиотика (или естествения свят)“ (Греймас 1979: 146);
- 2) създаване на свят (*la diegetisation*);
- 3) разказване (*la narrativisation*);
- 4) означаване (*la monstration*) – означаване на реален модел като илюзорен (илюзия на реалността);
- 5) вяра (*la croyance*) – вяра в образа, изграден чрез фикция;
- 6) включване в ситуацията (*la mise en phase*) – емоциите на зрителя са подчинени на филмовото действие;
- 7) фикционализиране (*la fictivisation*) – най-често използваното в киното комуникативно пространство (по Оден 2000: 56-104).

В последващите си проучвания Р. Оден търси универсализиране на теоретичните си възгледи, като разширява анализа и към други знакови системи, вкл. системата на вербалния текст.

Изследователският му път е свързан с постоянни теоретични иновации. Неговият изследователски метод става особено популярен след появата на монографията му „Пространства на комуникацията“ (2011). В публикуваната през 2011 г. монография авторът въвежда понятието комуникативно пространство като алтернатива на понятието институция, присъстващо в „За фикцията“. Р. Оден отбелязва, че понятието институция не покрива всички възможни ситуационни контексти като отправна точка за анализ на комуникативния процес. Затова той въвежда по-общото название комуникативно пространство, което да обхване цялото възможно разнообразие от комуникативни ситуации. Освен това авторът смята понятието комуникативно пространство за далеч по-уместно от наложилото се в лингвистиката понятие контекст „поради всички онези конотации, свързани с термина контекст, който е твърде неразбираем, неуловим“ (Оден 2017: 28). Комуникативно пространство е по-обобщаващо и по-гъвкаво название на ситуационния контекст. То се отнася както до традиционните институции като възможно пространство за комуникация, така и до други типове структури, които не са институционални – например младежки групи (по Оден 2017: 26-27). Р. Оден го дефинира като „пространство, във вътрешността на което съвкупността от ограничения кара актантите (продуцентът и реципиентът) да създават смисъл върху една и съща смисловорелевантна ос“ (Оден 2011: 39). Ограниченията, съпътстващи комуникацията, карат актантите да индуцират различни типове прочити. Авторът смята, че съществуват универсални типове прочити – например естествени, наративни, вътрешно присъщи на езика и др. (по Оден 2011: 18-21).

Друга важна отправна точка в теоретичните търсения на Р. Оден е изборът на евристичния подход при анализа на комуникативния контекст. Както беше уточнено, комуникативното пространство съдържа множество отправни точки. Към анализа на контекста може да се подходи, като се изберат различни отправни точки, които да разкрият различни страни на комуникативното пространство. Това прави контекста „по-овладяем“ (Оден 2017: 125). Не е възможно да се проучат всички аспекти на контекста (например един лингвист не би могъл да проследи психоаналитичните измерения на анализирания контекст), но евристичният подход дава възможност да се анализират само онези параметри на комуникативното пространство, които са съизмерими с компетентността на изследователя (по Оден 2017: 125).

Р. Оден създава модел на комуникативното пространство, който предполага „радикално разделяне на пространството на продуциране на текст от пространството на възприемането му: защото в пространството на продуциране Продуцентът (E) (emetteur) създава

текст (T) (texte), в пространството на възприемане този текст бива редуциран до ансамбъл от визуални и/или звукови сигнали (V) (vibrations), на базата на които реципиентът (R) (recepteur) ще продуцира текст (T'), който априори няма да бъде идентичен с първоначалния текст (T)" (Оден 2011: 18).

Espace E <i>(пространство на продуцента на текста)</i>	Espace R <i>(пространство на реципиента на текста)</i>
E --V --→ T	VT'----R _____ ^

Фигура1. Начален вариант на семиопрагматичния модел (по Оден 2011:19).

Р. Оден пояснява, че в пространството на създаване на текста (E) задачата на продуцента е да създаде текст, използвайки звукови и/или визуални сигнали (V). В пространството на реципиента текстът е редуциран отново до звукови и/или визуални сигнали (V), които реципиентът на свой ред трябва да трансформира в текст (T'). Авторът определя списъкът от един такъв радикален според него модел в необходимостта да се потърси отговор на въпроса как процесите на смислопораждане, които се случват в пространството на продуцента и на реципиента водят до това, реципиентът да осъзнава, че възприема текст, адресиран към него от продуцента. На второ място, моделът показва, че от един и същ сигнал (V) могат да бъдат създадени различни текстове (T'). Ако един реципиент (R) създава текст (T'), можем да предположим, че друг реципиент (R2) би създал друг текст (T'') при декодирането на същия сигнал (V), трети реципиент (R3) ще създаде (T''') и т. н., т. е. ще има толкова текстове, колкото са реципиентите. В сила е и обратното твърдение – различни личности (R, R1, R2) биха могли да възприемат определена информация по един и същ начин и да създадат един и същ текст (T'), ако имат едни и същи предварителни нагласи и ограничения. В крайна сметка, това което определя смислопораждането е съвкупността от ограничения, която детерминира продуцента (E) и реципиента (R). Колкото повече тези ограничения си приличат, толкова по-голяма е вероятността текстовете, продуцирани от (E) и (R) да са подобни. Следователно, комуникацията е възможна, защото продуцентът и реципиентът са обвързани с ограничения (вж. Фигура 2). Именно ограниченията позволяват да се осъществи процесът на комуникация (к. м.) (по Оден 2011: 19-21).

Espace E (пространство на продуцента на текста)	Espace R (пространство на реципиента на текста)
E --V --→ T	VT'----R _____^
Contexe E (контекст E) Ограничения а, b, с,n	Contexte R (контекст R) Ограничения b, с, d, gn

Фигура2. Семиопрагматичен комуникативен модел (по Оден 2011:24).

За да анализира комуникативния контекст, Р. Оден въвежда т. нар. „модуси на пораждане на смисъла“, чрез които се диференцират начините на възприемане на текста. Например един филм може да се възприеме като документално или като художествено произведение, или като интимна изповед на автора и .т. н. (по Оден 2017: 126). Авторът уточнява, че всъщност семиопрагматиката задава един твърде обобщен модел, „един общ план на мислене, на задаване на въпроси за нещата“ (Оден 2017: 129). Той разграничава фикционален, сензационен, документален, документално-морализаторски, фикционално-фабулен и др. (по Оден 2011: 46). Модусите са очертани с оглед на плана на изразяване, афективния и дискурсия план. Методологичното прилагане на модусите включва отговор на въпросите: каква е дискурсията техника, на кое пространство съответства, какви афективни връзки се създават, какви са съдържателните връзки (по Оден 2011: 46-47).

Р. Оден определя научните си търсения като семиопрагматика на текста, включваща и елементи от класическия анализ на текста. Той на практика показва как текстът се конструира в дадено комуникативно пространство, като първо очертава контекстуалните ограничения и след това пристъпва към „иманентен анализ“ (вж. Оден 2011: 121-140). Вземането под внимание на контекста дава възможност да се види многообразието от текстове в едно комуникативно пространство и възможността читателят да сменя непрекъснато моделите на продуциране на смисъл (по Оден 2011: 140). Авторът дори твърди, че текстът не е константна величина, а се „конструира в процеса на комуникацията [...], той се създава малко по

марко, стъпка, по стъпка във времето, във взаимодействията, които трябва да бъдат описани” (Оден 2017: 130).

В най-новите си проучвания Р. Оден говори за разширяване на този модел и към художествената литература посредством някои модификации, водещи до по-нататъшното му универсализиране. В своя статия, публикувана в сборника „От един екран към друг: метаморфозите на зрителя” (2016) Р. Оден въвежда понятието ментално комуникативно пространство, което отчита „наличието на ментални пространства във физическото комуникативно пространство [...] всичко е интегрирано в нашите глави – всички комуникативни пространства. Трябва да се анализира как са били интегрирани... При всички случаи те (пространствата) имат много важна роля” (Оден 2017: 131). В най-новите си модификации семиопрагматичният модел се опитва да обясни защо и как, докато на пръв поглед изглежда, че сме в непрекъсната комуникация с някого или с нещо (пред екрана на телефоните или пред мониторите), в действителност ние сме съвсем сами. Според Р. Оден тази самота е привидна, защото ние никога не сме сами. Целият ни предишен опит, всички предишни наши знания и нагласи присъстват в процеса на комуникация – например „учителят ни от шести клас продължава да ни въздейства, както и други личности, които ни влияят, които ни моделират непрекъснато. Ние всъщност сме в средата на всички тези влияния” (Оден 2017: 131). Така поставен, проблемът очевидно налага мултидисциплинарен подход. Първа стъпка по този път според Р. Оден е поставянето на релевантни въпроси, които да очертаят насоки за последващ мултидисциплинарен анализ (по Оден 2017: 132).

Изследователят обобщава, че семиопрагматичния модел е различен и неписващ се в досегашните класификации на комуникативните модели (резултативни, центрирани около съобщението (напр. моделът на Якобсон) и прогресивни, ориентирани към процеса на протичане на комуникацията (напр. моделът на Спербър и Уилсън). За разлика от тях семиопрагматичният модел се интересува главно от ограниченията, които управляват участниците в комуникативния процес и от начините на продуциране на смисъл (по Оден 2011: 21).

Научните търсения на Р. Оден в областта на теорията на комуникацията привличат все повече последователи от различни научни области. Неговата семиопрагматична теория е методологична основа на изследвания в областта на педагогиката, социологията, музиката, киното, литературата и разбира се, информационните науки и терията на комуникацията. Той предлага един „нов набор от инструменти” за анализ на комуникативните процеси, който се оказва работещ и продуктивен в разнообразни културни сфери. Подходът му се отличава с освободеност от предходни ограничаващи схващания за

това как трябва да се изследва комуникативния процес. Изхождайки от теорията на Греймас, той разширява интерпретацията на текста като лингвистично и семиотично понятие, посочвайки динамичната му природа и непрекъснатото изменение на неговите характеристики под силното влияние на контекстовите компоненти в комуникативното пространство.

Търсенията на Р. Оден са доказателство за креативния потенциал и продуктивността на лингвистичното познание, което се оказва отлична отправна точка за изследването на сложни процеси, касаещи съвременното състояние на комуникациите във всички техни варианти и разновидности.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Оден 2000. Odin, R. De la fiction. Bruxelles: De Boeck Université, 2000.
- Оден 2011. Odin, R. Les Espaces de communication. Introduction à la sémio-pragmatique. Grenoble,: Presses universitaires de Grenoble, 2011.
- Оден 2016. Odin, R. Espaces de communication physiques, espaces de communication mentaux. Dans J. Chateaufort et G. Delavaud (dir.), D'un écran à l'autre : les mutations du spectateur (p. 331-342). Paris: INA, Harmattan, 2016.
- Оден, Пекинью 2017. Odin, R et Péquignot, J. De la sémiologie à la sémio-pragmatique, du texte aux espaces mentaux de communication, Communiquer [En ligne], 20 | 2017, mis en ligne le 30 septembre 2017, consulté le 11 mai 2018. URL : <http://journals.openedition.org/communiquer/2296> ; DOI : 10.4000/communiquer.2296.

БЕЛЕЖКИ

Р. Оден е професор в Sorbonne Nouvelle – Paris 3. Преподава семиотика, комуникации, кино. Бил е директор на Института за кино-и аудиовизуални изследвания (IRCAV) към университета Sorbonne Nouvelle – Paris 3. Научните му интереси са в областта на семиопрагматиката, киното, телевизията, любителските филми, аудиовизуалната продукция, създадена чрез мобилните телефони и др. Автор е на множество монографии, сред които са емблематичните „Кино и продуциране на смисъл“ (Cinéma et production de sens (1990), „За фикцията“ (De la fiction (2000), „Пространства на комуникацията. Въведение в семиопрагматиката“ (Les espaces de communication. Introduction à la sémio-pragmatique (2011) и др. Последните му публикации са посветени на аудиовизуалната комуникация чрез мобилен телефон.

Semiopragmatics of Roger Oden in the Context of the Modern Communicative Paradigm

Iva Ivanova, PhD
University of Sofia, Faculty of Journalism and Mass Communications
email: ivaivanova3396815@abv.bg

Abstract. The article follows the evolution of R. Oden's theoretical views related to the development of semiopragmatics as a scientific discipline exploring the peculiarities of communication. The author outlines his innovative views on the communicative process in a series of studies, the most prominent of which are „De la fiction “ (2000) and „Les Espaces de communication“ (2011). R. Oden examines the communication as a two-way process of text creation in which the producer and the recipient are equal participants. Another key point in semiopragmatic theory is the idea that the context should be regarded as the starting point for analyzing the process of producing meaning. R. Oden's recent scientific research is related to the introduction of the concept of mental communication space in the study of audiovisual communication through a mobile phone

Keywords: semiopragmatics, communication, semiotics, communication space, communicative process

МЕДИЕН МОНИТОРИНГ

Мониторинг и анализ на отразяването на ЛГБТ общността в онлайн вестника „Дневник“

Александър Георгиев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
имейл: miglenov@uni-sofia.bg

Резюме. В статията е представен контент анализ на 188 текста от онлайн вестника „Дневник“, които са публикувани в периода 2008-2012 г. и имат отношение към ЛГБТ общността. Материалите от всяка от 5-те години са разпределени в общо 18 тематични категории. За петгодишния период се наблюдава увеличаване броя на материалите, а също и на засяганите теми (на брачното равенство например през годините се посвещават нарастващ брой статии, а за възможността еднополови двойки да осиновяват деца се заговаря едва през 2012 г.).

Ключови думи: медийна репрезентация, малцинства

Медийната репрезентация е от изключително значение за функционирането на обществото, тъй като медийното говорене в голяма степен конструира социалния свят и регулира стереотипите, които съществуват в социума. Поради това медийното отразяване на ЛГБТ общността (включваща лесбийки, гей мъже, бисексуални и транссексуални хора) е от голяма важност както за хората, които принадлежат към тази общност, така и за обществото, в което те живеят.

Специфично за т.нар. сексуални малцинства е, че те приличат повече на политическите малцинства, отколкото на „традиционните“ етнически и расови малцинства, техните членове се самоидентифицират на определен етап от живота си и „чрез самото си съществуване те представляват предполагаема заплаха за „естествения“ (сексуален или политически) порядък на нещата и по същество са проблематични и спорни за масмедията“ (Добрева 2008: 13).

1. Теоретични изследвания на проблемите при отразяването на ЛГБТ общността у нас

Макар и ограничени на брой, съществуват изследвания върху медийната репрезентация на ЛГБТ хората, които обхващат различни периоди.

Стефан Дечев разглежда няколко случая от последните две десетилетия на XIX в., при които в печата се говори или по-скоро намеква за хомосексуални отношения.

Първият такъв случай е свързан с княз Александър I Батенберг. Няколко дни преди свалянето му от трона, писателят Стоян Михайловски публикува във в. „Светлина“ материал, в който намеква за хомосексуалните връзки на княза с няколко офицери. Освен това се забелязва известна тенденция за приписването на женски черти на княза и неговото феминизиране. Стефан Дечев обръща внимание, че това не представлява идентификация с женското, а по-скоро се дължи на особеност на българското мислене, в което мъжкото тяло е „по-скоро геройско, отколкото еротично“, а на княз Александър I е била приписвана изтънченост и красота.

Вторият случай е свързан с княз Фердинанд. Отвъд сходствата с приписването на хомосексуално поведение на княз Александър I, тук Стефан Дечев разкрива хомосексуалността в нейното възприемане като нещо чуждо за българското общество, но разглеждано като потенциално обичайно за фигурата на аристократа, както и за съпътстваща модернизацията. Стефан Дечев обръща внимание и на това, че близостта между мъже, която в други култури и социални слоеве е невинна и привична, за българите изглежда странна и неприемлива. В конкретния исторически период хомосексуалността е изглеждала резултат от сексуална ненаситност, възможна само за хора с твърде много свободно време и възможности за отдаване на удоволствия, а това е било чуждо за българското предимно селско, занаятчийско и търговско население.

В останалите два разгледани случая отново в хомосексуалност са обвинени външни за българското общество лица – султан Абдул Хамид II и няколко рускини, за които се твърди, че са практикували групов секс в хотелска стая. Така медийното представяне на хомосексуалността остава в полето на екзотичното, чуждото, безнравственото, необичайното, независимо дали става въпрос за аристократизъм, ориентализъм или стереотипни представи за „несериозното и повърхностно отношение към любовта, брака и семейството“, приписвано на руснаците. (Дечев 2009)

В статията си Стефан Дечев прави и важното наблюдение, че през 80-те и 90-те години на XIX в. в българския печат липсват обвинения в хомо- или бисексуалност между политически противници, които са българи, а се срещат само обвинения в прелюбодеяние, изневяра, сводничество. Често срещаните обвинения в хомосексуалност след 1989 г. историкът отдава на „засилване на индивидуализма и ролята

на индивидуалния еротизъм, по-подчертаната изтънченост на нравите, нарастването на градовете и засилването на влиянието от държавите възприемани като „напреднали“ (Дечев 2009: 289).

Тоталното медийно отсъствие на хомосексуалността от медийния дискурс в периода 1944-1989 г. е разгледано от Гергана Попова (Попова 2009). През 1944 г. все още действа Наказателният кодекс, обнародван през 1896 г., според който „За мъжеложество (педерастия) между лица по-възрастни от 16 години, както и за скотоложество наказанието е тъмничен затвор до 6 месеца.“ През 1951 г. е въведена по-тежка мярка – лишаване на свобода до 3 години. Също така през 1945 г. тогавашният министър на вътрешните работи Антон Югов издава указ, с който се създават трудово-възпитателните общежития, в които са били изпращани и хомосексуални хора, обединени в категорията „безделници“ заедно с проститутки, сводници, сутеньори и др. Тези трудово-възпитателни общежития са закрити през 60-те години, а през 1968 г. половите контакти между пълнолетни лица биват легализирани, забранени са само хомосексуалната проституция и отношенията с непълнолетни. Новият Наказателен кодекс обаче добавя забрана за извършването на хомосексуални действия на открито или по начин, който може да подтикне „другого по пътя на извратяването“ (Попова 2009). Едва през 2003 г. показността престава да е престъпление (Атанасов 2010: 97).

При тази ситуация е разбираемо медийното отсъствие на хомосексуалните хора през тоталитарния период. При затворени врата се води и остава скрит от българското общество големият процес срещу хомосексуални интелектуалци, организиран от ДС през 1964 г. Все пак Гергана Попова набляга на това, че хомосексуалните „нямат съдбата на другите декласирани елементи, в чиито редици принудително мимикрират [...] Негативните герои на режима като „зозите“ и „суинговете“ (от края на 40-те и началото на 50-те години) и по-късните партии от „хулигани“ и „девойки с леко поведение“ се радват на огромна медийна популярност“ (Попова 2009). Според Г. Попова дори в крайно негативно настроени към хомосексуалността общества (като Англия през викторианската епоха) още през XIX в. се появяват движения и опити за публично дискутиране на хомосексуалността, а дори в нацистка Германия хомосексуалните хора са обособени в отделна група, макар и подлежаща на унищожение (което на свой ред е все пак подплатено със съответните псевдонаучни теории). Но в социалистическа България говоренето за хомосексуалните хора е тотално табуирано.

В началото на 90-те години на XX в. за хомосексуални хора първо заговаря жълтата преса, публикациите са предимно за чуждестранни

знаменитости. Скандалното говорене преобладава, материалите се стремят към сензационност. „Така хомосексуалността, ако изобщо се обсъжда, бива маргинализирана като нещо чуждо, порок на западните култури, който е несвойствен или поне рядко срещан в нашата „чиста“ нация“, пише Николай Атанасов (Атанасов 2010: 97). Може да бъде изведено известно сходство между това негово заключение и наблюденията на Стефан Дечев (изложени по-горе) върху печата в България от последните две десетилетия на XIX в. Но вече не може да се каже, че липсват обвинения в хомосексуалност между политически противници, напротив – Николай Атанасов говори за „лов на (гей) вещици“, в който хомосексуалността работи като унищожителен компромат, „свидетелство за липса на личен интегритет и за професионална слабост“ (Атанасов 2010: 98).

Друга тенденция, наблюдавана в печата от 90-те години, е асоциирането на цялата гей общност с личности от страната, които медиите подбират така, че да могат те да се превърнат в примери за принадлежността на хомосексуалността към спектъра на женствеността, „да се подчертае, че тези българи/българки не са „истински“ мъже и че „обратните“ сексуални наклонности [не] застрашават по никакъв начин монумента на българската мъжественост“ (Атанасов 2010: 101). Друг медиен похват е приписването на хомосексуалност на извършили престъпление, с което се затвърждава негативната представа за гей хората и дори се натоварва с асоциацията за криминогенност.

За Николай Атанасов изборите, които медиите правят при отразяването на гей хората в края на XX и началото на XXI в., са обусловени от желанието социалните стереотипи за мъжките и женските полови роли да бъдат закрепени, а хомосексуалността да бъде маргинализирана и по този начин неутрализирана. Набляга се и върху негативните последици от подобно медийно поведение за хомосексуалните хора, които приемат стигматизираното си положение, „те са колониализирани от доминиращата култура и неусетно усвояват ценностите ѝ като свои собствени, нищо че тези „ценности“ ги унижават публично и ги превръщат в третокласни граждани на българската държава“ (Атанасов 2010: 101).

Елка Добрева е автор на редица изследвания върху медийната репрезентация на ЛГБТ общността. В периода 2001-2007 г. при анализ на 40 вестника тя наблюдава някои тенденции при отразяването на ЛГБТ хората. Една от тях е андроцентричната особеност при прякото говорене за хомосексуалните мъже и жени: номинациите за мъже често се употребяват като означаващи всички хомосексуални хора, а също така материалите за гей мъже са значително по-голям брой от

тези за жени. Е. Добрева забелязва също преобладаващо негативното отношение към гей мъжете, докато „за хомосексуалните жени по правило се изказват отрицателни мнения само когато за тях се говори като за принадлежащи към една и съща група с гейовете мъже“ (Добрева 2008: 20). При назоваването на жени, отбелязва Е. Добрева, дори съществува тенденция за избягване прякото посочване на сексуалната им ориентация, например с думата „лесбийка“, с цел да се избегнат номинациите с негативна конотация. Макар и по-рядко, етикети за хомосексуалност се спестяват и когато става дума за известни мъже.

Често маркери за хомосексуалност се включват в съчинителни конструкции с други негативни названия като „малоумници“, „селяни“, „педофили“, „крадци“ и др. (Добрева 2008: 23). В текста се обръща внимание на често срещаното скандализиране или придаване на шокост при говоренето за хомосексуалността, особено когато става дума за предполагаемата хомосексуалност на известни личности. Срещат се и експлицитни изрази на негативно отношение. Налице са и новини, в които хомосексуалност се приписва на животни.

Е. Добрева обръща внимание на практиката етикетът за сексуалност да се извежда на предна позиция – в заглавието или подзаглавието на съответната статия – дори в случаите, в които тази информация е второстепенен детайл. Това придава на темата за хомосексуалността сензационен характер и я редуцира до привличащ любопитството на читателя елемент.

Ограничен брой са случаите и техниките, при които се цели положителен ефект и понятия, свързани с хомосексуалността, се употребяват положително.

Е. Добрева разглежда като косвено говорене назоваването чрез сравнения и метафори, основани на хомосексуалността, когато те се отнасят до хора, които не са хомосексуални. Често при такива употреби се появяват пейоративни номинации и търсеният ефект е обидата.

В това изследване се отбелязва също слабият интерес към бисексуалността и бисексуалните хора, както и преплитането на категориите транссексуални, трансджендър хора и травестити. Както хомосексуалността бива включвана в изреждания с други негативно възприемани явления, така и трансвестизма бива нареждан до хомосексуалността, наркоманията, престъпността и др.

В изследването си върху демонизиращите практики в масмедиите (Добре, Е. Добрева отбелязва, че това не е толкова характерно за хомосексуалните мъже. Наблюдава се изграждане на асоциативни връзки между хомосексуалността и неморалността, както по повод София прайд, така и във връзка с възпитанието на децата, включително тези, отглеждани в семейства с двама родители от един и същи пол. Употребяват се „лексикални средства от тематичните полета на мръсното, гадното, гнусното, долното“ (Добрева 2011: 222). Демонизирането се осъществява и по линия на преувеличената връзка между хомосексуалността и ХИВ/СПИН. Друга често прокарвана в медиите връзка според Е. Добрева е връзката между хомосексуалността и педофилията.

Говоренето за травестити винаги е съпроводено с насмешка, отбелязва Е. Добрева, но тяхното стигматизиране се осъществява чрез приписваната им агресивност, вулгарност и с твърдения за упражняване на проституция и склонност към кражби и измами.

Снежана Великова се концентрира върху хомофобските практики в неинституционални интернет пространства като форуми и секции за коментари, но в своя текст „В 21-ви век сме вече – шарено е“ обръща внимание на някои важни аспекти на медийните практики, свързани с ЛГБТ общността. Според С. Великова в повечето случаи медиите работят със стереотипи и ги налагат на публиката, но също така „транслират консенсусен поглед към различните групи на социума, който се позовава и на желанията на аудиторията – какво тя иска да вижда върху екрана или да чете по страниците на печатните издания“ (Великова 2008: 69). Поради това ЛГБТ общността може да се появява в медиите спорадично и то ако представлява някакъв проблем или е представена в стереотипни образи и по начин, който би бил интересен за публиката. С. Великова отбелязва като знаци за нетолерантност следните практики: липсата на оразличаване между субгрупите, изграждащи ЛГБТ общността, както и нейното свеждане до хомосексуалните мъже; използване на пейоративни номинации; използване на традиционно свързана с ЛГБТ хората лексика за нанасяне на обида на хора, не принадлежащи към общността. С потенциал за изграждане на негативно отношение са практиките при подбора на новини: ограничаването на медийното присъствие на ЛГБТ хората до сферата на сензационното, скандалното, развлекателното и ироничното, като в същото време липсва сериозен дебат за проблемите на общността и равнопоставеността в обществото на нейните представители. Забелязва се избягване на оценъчното говорене „по отношение на позитивното представяне на сексуалните малцинства“ (Великова 2008: 70).

Интересно е виждането на С. Великова по отношение на стереотипния модел за категорията сексуалност, който битува в обществото. Според нея този модел е изграден на метонимичен принцип, като „[к]атегориалният признак „сексуалност“ се използва за назоваване на един член от категорията, а именно хетеросексуалността, като по този начин се налага отъждествяване на родовото понятие с видовото и така категорията се свежда само до разположените отношения и налагането ѝ като норма“ (Великова 2008: 71). Понятието „хомосексуалност“ се появява първо, за да означаи отклонение от нормата, а „хетеросексуалност“ възниква по-късно като синоним на естествеността и нормалността. Това обуславя често употребяваните номинации „различна/нетрадиционна/нестандартна сексуална ориентация“, както и на множество пейоративни думи и изрази. Така езикът осъществява стигматизирането на сексуалните малцинства. „...говоренето никога не е незаинтересовано“ (Великова 2008: 72), отбелязва Снежана Великова, то отразява отношението ни към нещата, за които говорим и конструира света и експлицира отношението на общността към него.

2. Мониторинг и анализ на отразяването на ЛГБТ общността в онлайн вестника „Дневник“

2.1. Публикации през 2008 г., засягащи проблеми, свързани с ЛГБТ общността

Публикуваните през 2008 г. в онлайн вестника „Дневник“ 23 статии, свързани с ЛГБТ общността, попадат в 6 тематични категории:

1. Еднополови бракове (1 статия);
2. Дискриминация (2 статии);
3. София прайд (17 статии);
4. Хомофобия (2 статии);
5. Църква (4 статии);
6. Събития и проблеми, свързани с ЛГБТ общността в чужбина (5 статии).

Най-голямата част от статиите засягат темата за София прайд, който през 2008 г. се провежда за първи път в столицата. Забелязва се, че медията съобщава за него по заобиколен начин, при това през изявленията на противниците на шествието, което се вижда дори само от бърз преглед на заглавията. Публикувани са мненията на

политически фигури [1, 6, 4][1], националистически формации [2], религиозни организации [8] и на представители на Българската православна църква [3, 9, 12]. В повечето случаи материалите представят едностранно и безкритично позицията на противниците на София прайд, дори когато съдържат отявлено неверни и дискриминационни твърдения. Коментари и гледни точки на организаторите и поддръжниците на шествието липсват в тези материали, но са представени отделно и представляват относително малка част от всички статии в тази тематична категория [5, 7].

Темата за дискриминацията се засяга първо по повод съобщение, публикувано на страницата на БНС, озаглавено „БНС срещу хомосексуализма и педофилията“. Текстът призовава към санкционирането на БНС и извежда правните основания за това, като цитира Закона за защита от дискриминация. Вторият материал, който обръща внимание на дискриминацията срещу ЛГБТ хора е по повод репортаж на EUobserver, който разглежда хомофобията в общеевропейски контекст. Тази статия попада и в тематичната категория, свързана с хомофобията, заедно с единствения аналитичен материал, публикуван през 2008 г. [7].

Материалите от 2008 г., свързани с Българската православна църква или други религиозни общности или организации, са изключително свързани със съпротивата спрямо провеждането на значими за ЛГБТ общността събития – всички текстове засягат провеждането на София прайд, с изключение на един, който е посветен на провеждането на първия гей фестивал в Босна. Тъй като фестивалът се провежда по време на Рамазана, отразено е и негативното отношение на мюсюлманската религиозна общност в страната.

Споменатата статия попада и в категорията „Събития и проблеми, свързани с ЛГБТ общността в чужбина“. Един текст се отнася колективно до цяла Европа, а останалите материали се отнасят за Румъния (по повод стартирането на гей телевизионен канал), Босна, и Португалия (по повод отхвърлянето на закон за брачните съюзи на лица от един и същи пол (единствената статия от 2008 г., посветена на тази тема)).

Изводи:

Прави впечатление, че статиите в тази категория са публикувани в периода 6 август – 10 октомври. Всички оставали материали излизат в периода 22 – 29 юни и са посветени на София прайд. От казаното дотук могат да бъдат направени изводите, че София прайд е все още единственият повод, по който „Дневник“ излиза с материали,

които засягат ЛГБТ общността в България, а през останалата част на годината се предават ограничен брой новини от чужбина, при това само от 3 държави.

2.2. Публикации през 2009 г., засягащи проблеми, свързани с ЛГБТ общността

Публикуваните през 2009 г. в онлайн вестника „Дневник“ 30 статии, свързани с ЛГБТ общността, попадат в 9 тематични категории:

1. Събития и проблеми, свързани с ЛГБТ общността в чужбина (19 статии);
2. Еднополови бракове (6 статии);
3. Прайдове в други страни (5 статии);
4. София прайд (5 статии);
5. Кино (4 статии);
6. Хомофобия (4 статии);
7. Дискриминация (2 статии);
8. Спорт (1 статии);
9. Човешки права (1 статии).

Статиите обхващат периода януари – ноември, т.е. разпределени са през почти цялата година, а също така попадат в повече тематични категории, засегнати са повече и разнообразни проблеми, важни за ЛГБТ общността.

Новини от страната предхождат провеждането на София прайд. Обръща се внимание на внесеното предложение за промяна в Закона за лобистката дейност с цел забраняване извършването на лобистка дейност в противоречие с обществения морал. Това създава притеснения, че при прилагането на закона могат да бъдат затруднени защитниците на ЛГБТ общността в тяхната борба за равнопоставяне и евентуално легализиране на еднополовите бракове.

Публикуват се статии с критично отношение към хомофобията, включително разпространявана от политиците. Материал, посветен на интернет книжарницата „Амазон“, обръща внимание на изтеглянето на

заглавия на известни автори с различна от хетеросексуална ориентация от класациите на сайта за онлайн търговия.

Също така се съобщава и за „най-забраняваната книга в САЩ през последната година“ – „And Tango Makes Three“, която разказва за гей пингвини.

Новините от чужбина включват и съобщение за отказа на кметството в Москва да регистрира брак между две жени, а на случая се обръща внимание отново по-късно, когато излиза решението на Районния съд в Москва срещу жалбата на двете рускини срещу отказа (съдът потвърждава решението на кметството).

Отразено е и намерението на Албанския парламент да гласува закон за легализиране на еднополовите бракове.

За пръв път се публикува материал за известна личност, която изразява своята подкрепа за ЛГБТ общността и по-специално еднополовите бракове. В случая става дума за американския рок изпълнител Брус Спрингстийн.

Обръща се внимание и на заеманите от гей хора държавни постове – в случая става дума за новоизбрания тогава кмет на Хюстън, САЩ. В същия материал се споменават и други градове, чиито кметове са част от ЛГБТ общността.

„Дневник“ публикува и текст за намерението на съпругата на британския премиер да участва в лондонския прайд.

За първи път в изследвания период в материал на спортна тематика са включени и гей хора. Новината е от Франция, съобщава се за отказа на съставен от мюсюлмани футболен клуб да играе срещу хомосексуални играчи от друг отбор.

Статии са посветена и на три филма – „Милк“, „Бруно“ и „Провинциалният учител“.

Публикуван е материал за насилие в израелски гей клуб в Тел Авив, Израел, при което са убити двама души, а още поне 8 са ранени.

Отразяването на втория София прайд се различава от отразяването на шествието през 2008 г. Най-напред е публикувано съобщение за предстоящото събитие. Припомнени са събитията от предходната година, а между другото се съобщава за проведеното шествие срещу прайда, организирано от студенти от Богословския факултет на Софийския университет. При репортажите от самото шествие са

включени мненията както на участващи в прайда, така и на случайни минувачи и свидетели на събитието. Някои предадени реплики съдържат обидна реч. Фактически напълно липсва гледната точка на противниците на прайда. Публикуван е и един аналитичен материал, подкрепящ каузите на ЛГБТ общността.

През 2009 г. в Белград, Сърбия, се прави опит за организиране на прайд шествие за втори път страната (първият сръбския прайд е през 2001 г.). Отразяването му от „Дневник“ напомня отразяването на първия София прайд – случва се през говоренето на организаторите на контрапротестите. Публикувани са няколко материала, които съобщават за съмненията, че шествието ще предизвика конфликти и насилие, а накрая е публикувана и новината за отменянето на събитието, поради невъзможността да бъде гарантирана сигурността на участниците (Mikus 2011).

Налице е и статия за полски политик, който е възмутен от привидно хомосексуалната ориентация на слон в зоологическата градина в Познан.

Изводи:

Във втората година от 5-годишния изследван времеви интервал се наблюдават следните промени спрямо предходната 2009 г. София прайд добива самостоятелна значимост и информацията, свързана с него, се предава обективно, а не през призмата на противниците на шествието. Отразяването на техните позиции е максимално редуцирано. Наблюдава се тематично диверсифициране на материалите, София прайд не е вече единственият повод за засягане на значими за ЛГБТ общността в България проблеми от действителността в страна, засягат се нови теми, новините от чужбина обхващат повече и различни страни. Статии са публикувани в 10 месеца от годината.

2.3. Публикации през 2010 г., засягащи проблеми, свързани с ЛГБТ общността

Публикуваните в онлайн вестника „Дневник“ през 2010 г. статии, засягащи ЛГБТ общността или притежаващи потенциала да бъдат от интерес за нея, са 49. Разпределени са в следните категории:

1. Събития и проблеми, свързани с ЛГБТ общността в чужбина (19 статии);
2. Пазарджик (10 статии);

3. София прайд (8 статии);
4. Прайдове в други страни (6 статии);
5. Еднополови бракове (4 статии);
6. Знаменитости (4 статии);
7. Скандал (4 статии);
8. Спорт (4 статии);
9. Църква (4 статии);
10. Кино (3 статии);
11. Хомофобия (2 статии);
12. Бизнес (1 статия);
13. Сватба (1 статия);
14. Човешки права (1 статия).

В началото на 2010 г. новосформираната Младежка организация „ЛГБТ Действие“ (впоследствие преименувана на Младежка ЛГБТ организация „Действие“) организира протест пред президентството по повод законопроект в Уганда, който цели да инкриминира половите контакти между хора от един и същи пол.

Младежката организация е инициатор на още един отразен от „Дневник“ протест, този път в Пазарджик. Демонстрацията е провокирана от текст в Наредбата за обществения ред на община Пазарджик, който забранява „демонстрирането на сексуална и друга ориентация“. Съобщава се за задържани лица, които са участвали в проява, подкрепяща наредбата и които са опитали да нападнат демонстриращите от „Действие“.

Публикуват се още материали при развитието на случая с наредбата в Пазарджик. През май Комисията за защита от дискриминация обявява за дискриминационен члена от документа, който забранява демонстрирането на сексуална ориентация на публични места.

През август прокурорът от Пазарджик Стефан Янев излиза с постановление по жалба срещу наредбата. Жалбата е внесена от Добромир Добрев и Радослав Стоянов. Тяхното отношение към становището е отразено в статията: „Личното невежество на г-н Янев

е негов личен проблем, който обаче се превръща в проблем на още 120 000 души, живеещи в община Пазарджик, когато той се опира на него, за да кове обществени правила и да прилага законодателство, което очевидно дори не е чел [...] Неговата работа е да спазва законите на страната и да защитава правата на гражданите на Пазарджик, а не да налага псевдонаучни разсъждения, противоречащи на действителността и законите. Фрапиращото невежество и хетеросексизъм в редиците на местното самоуправление и изпълнителната власт в Пазарджик излизат от всякакъв контрол" [78].

Прокурорът Стефан Янев напълно погрешно включва в категориите на сексуалната ориентация не само педофилията, но и геронтофилията, некрофилията, зоофилията, фетишизма. Върховната административна прокуратура отменя постановлението.

Административният съд в Пазарджик отменя наредбата, но общинският съвет изпраща решението във Върховния административен съд през ноември.

През август Пловдивската епархия обявява, че ще награди кмета на Пазарджик за промените в Наредбата за обществения ред, обявени за дискриминационни от Комисията за защита от дискриминацията. Отличието е връчено през септември и на прокурор Стефан Янев.

Отразена е срещата на неправителствени организация, включително Младежката ЛГБТ организация „Действие“, посветена на борбата с престъпленията от омраза. Припомнени са няколко такива случая, включително жестокото убийство на студента по медицина Михаил Стоянов в Борисовата градина през 2008 г. (Извършителите твърдят, че са били част от група, прочистваща парка от гейове, и са убили Михаил Стоянов по подозрение, че и той е такъв.)

Говоренето за София прайд отново започва с позициите на неговите противници – различни организации, както и Българската православна църква. Публикувани са и текстове в подкрепа на прайда от посланици на различни държави, сред които Холандия, Норвегия, САЩ, Испания. *Прави впечатление, че начинът на назоваване и говорене за ЛГБТ хората в статиите „против“ и „за“ шествието в „Дневник“ се различават значително. В текстовете, предаващи негативно отношение, преобладават нежелателните названия като „хомосексуализъм“, „хомосексуалисти“, шествието се назовава най-вече чрез словосъчетанието „гей парад“; напротив, при текстовете с положително отношение се срещат в по-голяма степен*

предпочитаните номинации „хомосексуалност“, „ЛГБТ хора“, „София прайд“.

Отразено е и сезирането на прокуратурата по случай прайда. Аргументите са, че се парадират с нещо ненормално, а това е вредно за децата. Прави се недопустимо сближаване между хомосексуалността и педофилията. Без коментар са оставени пряко предадените изказвания като „Ние не ги мразим. Ние искаме да им помогнем. Но не може да парадират и да заявяват че са нормални хора – „просто нашата сексуалност е различна. Утре може да видим педофилите да се разхождат из София и да парадират.“ [68].

Отбелязва се, че за пръв път София прайд е подкрепен от политическа партия – ДСБ.

Репортажите от събитието отново включват коментари както на участващите в прайда, така и на участващите в протестното шествие срещу него. Отново се цитират пряко обидни и враждебни изказвания, но в ограничена степен.

„Дневник“ публикува обширно интервю с д-р Михаил Околийски, който е сексолог и доктор на медицинските науки. Материалът е по-специално насочен към лесбийките, макар че засяга и гей мъжете. Тук за първи път се обръща специално внимание на хомосексуалните жени, обикновено във фокуса на внимание са мъжете, а останалата част от ЛГБТ общността бива пренебрегната, особено трансгендър хората.

Отразено е провокативното изказване на Елтън Джон, че „Исус също е бил гей“.

Първи по рода си материал за изследвания период е статията по повод разкриването (coming out) на Рики Мартин.

Отразен е гей прайд в Брюксел. Публикуван е и материал за проведения без разрешението на руските власти прайд в Москва. През октомври е публикуван материал, в който се съобщава, че Русия е била осъдена от Европейския съд за правата на човека в Страсбург, тъй като правото на събиране е било нарушено и е била упражнена дискриминация въз основа на сексуална ориентация. Обърнато е внимание на прайда в Белград, който през тази година се провежда при изключителни мерки за сигурност и с очакване за насилие. Равносметката е 80 ранени полицаи и още 10 ранени протестиращи. Проследява се задържането на хулиганите, отговорни за безредиците и насилието.

За пръв път медията отбелязва 17 май – Международният ден за борба срещу хомофобията. Цитиран е тогавашният председател на Европейския парламент Йежи Бузек, който казва, че „Хомофобията е крещящо нарушение на основните човешки права и човешкото достойнство“.

Съобщава се за отменената забрана в армията на САЩ да служат гей хора, разкрили своята сексуална ориентация.

По отношение на еднополовите бракове са публикувани материали за „революционното“ легализиране на браковете между лица от един и същи пол в Аржентина, както и за последвалата първа в страната сватба между две жени. Отражено е и отменянето от съда на забраната на еднополовите бракове в Калифорния.

За пръв път медията разпространява информация за скандал, свързан със съветника на тогавашния британски външен министър Уилям Хейг. Съветникът му е принуден да напусне след спекулации, че има връзка с началника си.

Спортните новини от чужбина включват и материал от Франция, свързан с отстраняването на футболист от аматьорския клуб „Шуз“ поради подозрения, че същият играч е хомосексуален, както и призова на Марио Гоме за разкриване на хомосексуалните футболисти. Публикувано е изказване на президента на ФИФА Сеп Блатер, който призовава „гейовете да се въздържат от секс в Катар“.

Оповестени са и данните от официално проучване на групата на хомо- и бисексуалните хора във Великобритания, според което броят им е по-малък от смятаното дотогава.

На 28 октомври е публикуван първият материал за „гей скандала“ с Яне Янев. Той е обвинен в сексуален тормоз от бившия координатор РЗС Светослав Стефанов. Случаят достига главния прокурор.

Публикуван е и текст за предприемачите Кьонигсфелд и Брандъл, които предлагат ковчези, украсени с рисунки на голи мъже, насочени към гей клиенти.

Изводи:

За първи път в разглеждания период темата за София прайд отстъпва първото си място по значение и брой статии в национален контекст, изместена от случая с Наредбата за обществения ред в Пазарджик, който е проследен в цялото му развитие. Разпространяването на постановлението на прокурор Стефан Янев, изпълнено с

фактологични грешки и обиден език, показва липса на чувствителност към този език и проблемите на ЛГБТ общността. „Дневник“ често предава чуждата реч, без да се съобразява с нейната уместност или неуместност в медийния дискурс. А. Ефтимова отбелязва намаляването на значението на журналиста, скъсяването на дистанцията между адресанта и адресата, при което авторът става само съавтор на реалността (Ефтимова 2016: 52).

Сред статиите започва да се промъква скандалното спекулиране със сексуалната ориентация на определени личности от страната и чужбина. Публикуват се и някои сензационни изказвания на известни личности в текстове, лишени от дълбочина и обществена значимост.

2.4. Публикации през 2011 г., засягащи проблеми, свързани с ЛГБТ общността

24-те статии, свързани с ЛГБТ общността, публикувани през 2011 г., попадат в следните категории:

1. Събития и проблеми, свързани с ЛГБТ общността в чужбина (14 статии);
2. Прайдове в други страни (7 статии);
3. София прайд (6 статии);
4. Еднополови бракове (2 статии);
5. Бизнес (1 статия);
6. Пазарджик (1 статия);
7. Сватби (1 статия);
8. Скандал (1 статия);
9. Кино (1 статия);
10. Хомофобия (1 статия);
11. Човешки права (1 статия);
12. Знаменитости (1 статия);
13. Хомофобия (1 статия);
14. Език на омразата.

Новото при отразяването на прайда през 2011 г. е, че в Столична община е постъпило искане за провеждане на контрашествие по същото време и на същото място. Правозащитниците повдигат искания за забрана на агресивното контрашествие. Традиционно се отразява подкрепата за София прайд от страна на различни посланици. Шествието преминава без инциденти, пише „Дневник“. Вече липсват обаче цитирани изказвания, съдържащи враждебна реч.

Медията обръща внимание на нападението над петима участници в прайда след неговия край. Цитирани са изявления на пострадалите и на фондация „София прайд“. Набляга се на това, че тъй като сексуалната ориентация не е сред защитените от престъпления на омразата признаци в Наказателния кодекс, нападението може да бъде разглеждано в най-добрия случай като хулиганство.

В материал от 4 юли се слага край на темата от предишната година, свързана с Наредбата за обществения ред в Пазарджик, част от която бе обявена за дискриминационна и незаконна, като се цитира решението на Върховния административен съд, което потвърждава отменянето на забраната за изразяване на „сексуална и друга ориентация“ на публични места.

Публикуван е отделен материал, който специално обръща внимание на правата на ЛГБТ хората. Всъщност се предават изказвания на активиста от фондация „София прайд“ Магдалина Генова. Засегнатите теми са за престъпленията от омраза, език на омразата.

И тази година „Дневник“ проследява събитията около прайда в Белград, Сърбия. В статиите доминира внушението, че властите желаят прайд да бъде проведен, за да се докажат пред Европейския съюз. Съобщава се обаче за превантивната забрана на прайда, поради невъзможност от страна на властите да гарантират обществения ред след като миналата година по време на прайда биват ранени 150 души. Статия от няколко дни по-късно съобщава за отправена към Сърбия критика от страна на докладчика на Европейския парламент Желко Качин. Следващ материал представя отговора на сръбския министър на вътрешните работи Ивица Дачич, който твърди, че е бил забранен не само прайдът, а всички обществени прояви, с цел да се гарантира сигурността на гражданите. Предадено е и изразеното „дълбоко съжаление“ от Европейската комисия, свързано с отмяната на прайда.

Текст от 9 ноември обръща внимание на режисьора Брет Ратнър и по-специално на това, че е бил принуден да се откаже от длъжността продуцент на церемонията по връчването на наградите „Оскар“,

защото е употребил обидната дума „fag“ (преведена на български като „хомосексуалист“).

Европейският парламент изразява загриженост относно ограничаването на свободата на събиране в Русия, пример за което е забраната за организирането на прайд в Москва. Правозащитната организация „Амнести интернешънъл“ на свой ред обвинява Турция в масова дискриминация и хомофобия в свой доклад. Твърди се, че прайдът в Турция редовно става сцена на нападения и обиди от страна на противниците си. Според турски организации заради сексуалната си ориентация в страната са били убити 16 души през последната година. Все пак се отбелязва, че сред мюсюлманските страни, Турция остава сред най-толерантните.

Отделено е внимание на узаконяването на еднополовите бракове в щата Ню Йорк, САЩ. В по-късен материал се разглежда икономическият ефект от легализирането на еднополовите бракове. Сватбените церемонии за еднополови двойки могат да донесат милиони долари на местната икономика, твърди си в доклад на щатския сенат в Ню Йорк.

Публикуван е материал за отмяната на забраната в САЩ открито хомосексуални хора да служат в армията.

Поредица текстове са посветени на изявлението на Хилари Клинтън пред Организацията на обединените нации, свързано с така наречените гей права. Забележителното в случая е, че изразът „гей права“ много бързо влиза в интензивна употреба и се ползва активно в последващи материали в медията, която иначе запазва някои дори нежелателни номинации, не възприемайки евфемистични, неутрални или политически по-коректни названия.

Също така за първи път в контекста на ЛГБТ общността се засяга Иран – по повод филм с гей тематика. От „Дневник“ отбелязват, че в Иран хомосексуалността се наказва със смърт и съществуването ѝ бива отричано от властите.

Изводи:

Въпреки по-малкия брой статии през тази година (в сравнение с предходната), разнообразието от теми е запазено. Не биват поставени нови вътрешнополитически проблеми, но за сметка на това продължава проследяването на значими новини от света, които се разглеждат в известна дълбочина, което е видно както при отразяването на прайда в Сърбия, за чието провеждане и последващо

забраняване се търсят причини, така и при проследяването на случващото се в САЩ например.

2.5. Публикации през 2012 г., засягащи проблеми, свързани с ЛГБТ общността

Анализираните статии от 2012 г. са 62. Те попадат в 13 тематични категории:

1. Събития и проблеми, свързани с ЛГБТ общността в чужбина (35 статии);
2. Еднополови бракове (11 статии);
3. Прайдове в други страни (8 статии);
4. Скандал (7 статии);
5. София прайд (6 статии);
6. Знаменитости (5 статии);
7. Осиновяване (5 статии);
8. Спорт (4 статии);
9. Църква (4 статии);
10. Пловдив (2 статии);
11. Сватба (2 статии);
12. Кино (2 статии);
13. Дискриминация (1 статия).

След като съобщава за разкриването му през 2010 г., сега медията публикува информация за планираната сватба между Рики Мартин и неговия партньор, която трябва да се състои в Ню Йорк.

Една от най-важните теми през тази година е свързана с Вежди Рашидов. В началото на януари „Дневник“ публикува изказване на тогавашния министър на културата, което той е направил в интервю за Валерия Велева, публикувано в списание „Biograph“ (Валерия Велева е автор на поръчкова статия от 1993 г. срещу тогавашния посланик на България в Италия със заглавие „Хомопосланик весели Рим“. Вж Атанасов 2010: 99). Вежди Рашидов казва „Ненавиждам една

жена да прилича на травестит. Най-неприятното съсловие са гейовете, защото те са съчетание от най-лошите качества на жената и най-долните качества на мъжа“.

За „Дневник“ Валерия Велева казва, че интервюто е лично и дава трибуна на личните мнения на скулптора Вежди Рашидов, а не на министъра на културата. Уточнява също, че позицията за гей хората е изказана през 2001 г., а публикувания в списание „Biograph“ текст съдържа части от интервюта, проведени в различни години.

Следват материали, в които се иска оставката на Вежди Рашидов от поста министър на културата. Яна Бюрер Тавание от Българския Хелзинкски комитет определя изказването на министъра като абсурдно, обидно и опасно. Публикувано е и отворено писмо до премиера Бойко Борисов с искане Вежди Рашидов да бъде отстранен от поста си.

Потърсен за отговор, Вежди Рашидов казва „може и така да съм мислил, може пък някой гей да ме е ядосал“ и „Не мога да ви кажа, може пък и да ги обичам вече, де да знам. Не са ме питали наскоро това [...] Нямам никакво отношение към гейовете, към различните и въобще към личния живот на хората, това е много съкровено пространство“.

„Дневник“ оповестява разпространяването от пресцентъра на Министерството на културата съобщение, с което министърът „иска прошка“ от всички, които се чувстват засегнати. В него се казва също: „...тези думи не изразяват моето реално отношение към правото на хората да бъдат различни“. Без коментар остава явно грешното допускане от страна на министъра, че хомосексуалността представлява упражняване на правото да човек да бъде различен.

Това е отбелязано в публикуваното по-късно изявление на активисти от Младежката ЛГБТ организация „Действие“, които благодарят на министъра за извинението му, но и изразяват своето съмнение в неговата искреност.

В „Дневник“ е публикуван и текст със заглавие „Рекламен клип с участието на гей порно актьор беше свален от YouTube“. Съобщава се за остра реакция от страна на музикални медии и блогове. Свалянето на клипа се отдава на хомофобски причини. Дадена е информация за изпълнителя.

В средата на февруари излиза дълъг материал за сръбския филм „Парад“ на режисьора Сърджан Драгоевич. Посветен на правата на

гей хората в Сърбия, филмът е пряко свързан с насилието на прайда в Белград през 2010 г.

Друга новина от чужбина съобщава за призива на албански заместник-министър планиралите да отбележат Международния ден срещу хомофобията на 17 май да бъдат бити с палки. Отбелязва се също, че Албания е позволила със закон еднополовите бракове още през 2009 г., но въпреки това хомофобията в страната остава широко разпространена.

Още на следващия ден е публикуван материал за осъждането от страна на ЕС на албанския министър, призовал към насилие.

На 6 април медията съобщава, че в Санкт Петербург са били арестувани двама души за „пропаганда в подкрепа на гейовете“. Отбелязва се, че става дума за закон, който забранява „гей пропагандата“. „Дневник“ не отбелязва приемането му през февруари 2012 г.

На основание на същия закон през август „Дневник“ съобщава, че антигей активисти от Русия съдят Мадона, която по време на концерт се е застъпила за правата на хомосексуалните хора.

На 22 март излиза материал за планиран в Словения „референдум за гей правата“. Зад бързо влязлата в употреба формулировка в случая се крие правото на хора в еднополови връзки да осиновяват децата на партньорите си. Става ясно, че референдумът е инициран от консервативна група, която цели да отмени приетия от предишния словенски парламент семеен закон.

Публикуван е репортаж в деня на провеждането на референдума, както и след края му, когато се съобщава, че законът е бил отхвърлен от словенските граждани, които са изразили несъгласието си хората в еднополови двойки да имат правото да осиновяват децата на партньорите си.

Съобщава се за предприетата от хърватското правителство инициатива за подготвяне на закон, който да легализира еднополовите бракове.

Отхвърлянето на закон за хомосексуалното партньорство от парламента в Словакия е отбелязано с аргументи на двете страни на дебата на народните представители, а също така е споменато, че към актуалния момент 14 от 27-те държави членки признават партньорствата между граждани от един и същи пол.

Отразена е изразената от тогавашния президент на САЩ Барак Обама подкрепа за еднополовите бракове, с което той включва този въпрос в предстоящата си предизборна кампания.

Тази новина веднага е последвана от призива на еврокомисаря Сесилия Малстрьом лидерите на Европейския съюз да последват примера на Барак Обама.

Материал е посветен на първата гей сватба на супергерои. Двама от героите на популярния комикс „X-Men“ ще сключат брак. По този начин компанията Marvel реагира на изявлението на президента Обама в подкрепа на еднополовите бракове.

Публикувано е и видео с Морган Фрийман, в което той изразява подкрепата си за гей браковете.

Освен това се съобщава за подготвян в Калифорния закон, предвиждащ възможността повече от двама души да имат родителски права над дете.

Също така Пентагонът за първи път позволява на военни да носят униформите си на прайда в Сан Диего. Преди това само ветерани са имали право да участват в гей прайдове, облечени в униформите си.

Въпреки това се съобщава още, че организацията „Бойскаути на Америка“ ще продължи да не допуска участие на хомосексуални скаути и ръководители в структурите си.

„Дневник“ публикува също резултатите от проучване, според което чернокожите са с по-висок риск от заразяване с ХИВ. Проучването е проведено в шест американски града и не става ясно в какво се състои значението му за българските читатели.

Поредица от статии са посветени на процеса по узаконяването на еднополовите бракове във Франция, както и на оказаната срещу това съпротива от страна на църквата.

Статия е посветена на изявление на британското правителство в подкрепа на еднополовите бракове.

Сравнително подробно е представена отрицателната позиция на Католическата църква спрямо еднополовите бракове. Интересно е, че за разлика от позициите на Българската православна църква, в които се набляга на греховността, неморалността или неестествеността на еднополовите бракове или хомосексуалността въобще, в изявленията на Ватикана се говори за хомосексуалните като за приемани в

редиците на църквата, макар „хомосексуалните актове“ да остават заклеймявани, а по повод еднополовите бракове възражението е, че те застрашават „привилегированата роля на хетеросексуалните бракове“ и поради това са неприемливи [180].

В дълъг текст на Юлиан Попов се разискват някои актуални проблеми на Българската православна църква, сред които авторът извежда и необходимостта на Църквата да развие стратегия за нормално говорене за хомосексуалността, за водене на дебати за еднополовите бракове, както и да приема хомосексуални свещеници.

Съобщава се за оттеглянето на председателя на австралийския парламент поради обвинения в сексуален тормоз.

На 21 май пространен текст разглежда протестите на мюсюлмани и християни във Филипините срещу предстоящ концерт на Лейди Гага, тъй като властите смятат, че поп звездата насърчава хомосексуалността. 26-годишен мъж обаче отбелязва, че едва ли забраната на концерта би накарала гей хората да променят своята сексуална ориентация.

Специален материал обръща внимание на хомосексуалните спортисти, които ще участват в олимпийските игри, които през 2012 г. се провеждат в Лондон.

Друга новина от света на спорта е разкриването на Орландо Крус, който става първият открито хомосексуален боксьор.

Дълъг материал е посветен на футболните агитки и насилието, упражнявано от тях, в Сърбия и Великобритания. Отбелязана е съпротивата им срещу прайдовете в Белград.

Друга спортна новина съобщава за наложената на играч от „Ливърпул“ глоба, в резултат на това, че футболистът е обидил свой съотборник, метафорично назовавайки го „гей“.

През 2012 г. сливенският отец Евгений Янакиев призовава обществото да се противопостави по всякакъв начин на София прайд и посочва замерянето на участниците с камъни за удачен вариант. „Дневник“ съобщава за реакцията на организаторите на прайда, които са възмутени от отказа на Българската православна църква да се разграничи от този призив за насилие и да го осъди. Посочва се, че синодът излиза с официално изявление, в което осъжда единствено София прайд.

За пръв път се публикува културната програма, която традиционно съпътства София прайд.

За пръв път се съобщава и за предстоящо събитие в български град, различен от София – прожекция на документален филм за еднополови родители в Пловдив. В отделен материал е публикувана снимка, отново от Пловдив, на билборд с надпис „Гей парад разрешен! Пушенето забранено! Кое е по-вредно за нацията?“.

Преди провеждането на София прайд, в София се провежда шествие срещу него, в което взимат участие 200-300 души, съобщава „Дневник“. Ангел Джамбазки е цитиран да обвинява София прайд, че има политически искания.

Публикуван е и цитат от лидера на движението Гражданско обединение за реална демокрация (ГОРД) Слави Бинев, който казва: „В демократичния свят е така – едни избират да са гейове, други да са архонти. След като има свобода, би трябвало да бъде одобрено всеки да уважава другия. По-опасно е, когато е осъдително да бъдеш архонт, а препоръчително да бъдеш гей“.

Между другото се поставя и въпросът за гражданското съжителство като първа стъпка към еднополовите бракове в България. „Дневник“ провежда анкета за легализирането на съжителството без брак. В подзаглавието и текста се посочва, че това би могло да бъде първата стъпка към узаконяването и на отношенията между лица от един и същи пол.

На 18 май се съобщава за намерението на кмета на Белград Драган Джилас да бъде открит приют за хомосексуални хора, които са отхвърлени от семействата си поради своята сексуална ориентация.

И през 2012 г. се съобщава за предварителното отменяне на прайда в сръбската столица поради съображения за сигурност. Активистите в страната тълкуват забраната на прайда като акт на отстъпление пред хулиганите и насилието. В отделен материал отново е обърнато внимание на изразеното от Брюксел съжаление по повод отменянето на събитието. Шведски министър определя като дискриминация забраната на прайда в Белград.

Новината за първия прайд във Виетнам съобщава за малобройно шествие в подкрепа на решението на министерството на правосъдието в страната да приеме закон за еднополовите бракове. Въпреки, че в страната хомофобията продължава да е проблем, отбелязва статията, шествието преминава непровокирано.

По повод изследване на Комисията за защита от дискриминация „Дневник“ публикува информация за отношението в училищата към различията, включително отношението към ЛГБТ хората (Вж също Писанкънева 2015).

По повод излизането на книгата „Моето разкриване“ е публикуван откъс от нея и е направено интервю с активиста Марко Марков, в което той обсъжда важни за ЛГБТ хората въпроси като себевъзприемането и интернализираната хомофобия.

Друга новина от страната е предложението на Красимир Велчев, председател на парламентарната група на партия ГЕРБ, кандидатите за депутати на партията да съобщават дали са хомосексуални. Идеята му за създаване на „гей досиета“ обаче няма дори да бъде обсъдена, предава „Дневник“.

В новината за избирането на новия областен управител на Сицилия на неговата хомосексуалност се обръща внимание в текста, но между другото, като наред с това се споменават и успехите му в борбата срещу мафията, а разкриването му като гей мъж е представено крайно позитивно, тъй като е било първото по рода си в италианския политически живот.

За недоволството и протестите на националисти в Гърция по повод театрална постановка, в която Исус Христос и 12-те апостоли са представени като гей мъже, съобщава статия от ноември.

Темата за правата на ЛГБТ хората е засегната в новината за одобряването от Европейския парламент на новия комисар по здравеопазването Джон Дали, тъй като е отбелязано, че издигнатият кандидат може да не е подходящ за поста поради позицията си против абортите и еднополовите бракове. Съобщава се, че Джон Дали е дал писмени гаранции за своята обвързаност с Хартата за човешките права, правата на жените и на ЛГБТ хората.

Въпросът за гей правата и по-специално за забранявания от властите прайд в Белград присъства при отразяването на развитието в преговорите между Сърбия и Европейския съюз за членството на страната.

Изводи:

В разглеждания период 2012 г. се отличава с най-голям брой статии и най-голямо разнообразие в тяхната тематична насоченост. Налице са множество текстове, проследяващи процеса на легализиране на еднополовите бракове по света. Разпространена е подкрепата за гей

браковете от известни личности знаменитости. За първи път се появяват статии, които са посветени не само на съюзите между лица от един и същи пол, но и за правото им да осиновяват и отглеждат деца.

Доминиращият събитията от България, имащи отношение към ЛГБТ общността, скандал с изказването на Вежди Рашидов, получава своя отзвук.

Новините от чужбина включват събития от 14 страни – САЩ, Албания, Сърбия, Великобритания, Хърватия, Словения, Русия, Франция, Словакия, Австралия, Филипините, Виетнам, Италия и Гърция.

По позитивен начин се обръща внимание на разкриването (coming out) на известни личности, сред които спортисти и политици.

Докато обикновено отразяваните събития от страната са прайда в София и различни политически скандали, през 2012 г. се съобщава и за предстоящи събития със значение за ЛГБТ общността в още един български град – Пловдив.

2.6. Обобщение

От разглеждането на 188-те статии, публикувани в онлайн вестника „Дневник“ в периода 2008-2012 г., могат да бъдат направени следните изводи. Наблюдава се тенденция броят на материалите да се увеличава през годините (това наблюдава и Елка Добрева в изследването си от 2010 г. Вж Добрева 2010: 76). Докато през 2008 г. София прайд (който тогава се провежда за първи път и представлява уникална и решителна проява на ЛГБТ общността в страната) е водещият повод (може да се спекулира дори, че основният повод не е самият прайд, а проявите и изказванията на неговите противници) за публикуване на материали засягащи проблеми, важни за общността, извън който се публикуват ограничени по обем и тематика материали, още през втората година нараства както обема на материалите, така и техният тематичен обхват, въпреки че новините от чужбина доминират.

През 2010 г. по брой статии прайдът отстъпва пред посветените на скандалното изказване на тогавашния министър на културата Вежди Рашидов, че „най-неприятното съсловие са гейовете“. Обръща се внимание на още един случай, който има политическа значимост и скандален характер. През 2010 г. публикациите вече обхващат цялата година, докато през предходните години има месеци, в които липсват материали, имащи отношение към ЛГБТ общността.

Въпреки намаляването на броя публикации през 2011 г. спрямо 2010 г., тематичното разнообразие е запазено и обсъжданите проблеми се разглеждат в по-голяма дълбочина.

Най-много са материалите от последната година, обхваната от настоящото изследване. Най-голям е и тематичният им обхват. Внимателно е проследено случващото се по света по отношение легализирането на еднполовите бракове, защитаването на гей правата, провеждането на прайдове. Все пак се обръща внимание и на съпротивата срещу правата, за които се борят ЛГБТ хората.

За целия 5-годишен период обаче се наблюдава ясно изразена андроцентричност (Елка Добрева отбелязва, че това важи и при говоренето за хетеросексуалните хора. Вж Добрева 2008: 18) – говоренето е съсредоточено върху хомосексуалните мъже и често с назоваването им се назовава цялата общност. Хомосексуалните жени са представени самостоятелно само в отделни случаи. (В Информационния източник за медиите, изготвен от Българската гей организация „Джемини“, в резултат на техен медиен мониторинг се установява, че „Медиите като цяло клонят към отразяване на света на мъжете, като основните източници на информацията са мъже, които говорят за мъже и събития, свързани с мъже. Заради тази причина – информацията за мъже, идваща от мъже – е определяна като по-съществена и ѝ се придава повече значимост. Не се дава достатъчна информация за гледната точка на жените по дадената тема“. Вж ИИМ) Назоваването на ЛГБТ общността като съвкупност формално включва бисексуалните и трансджендър хората, но тяхната отделна представеност е почти липсваща, а на интерсексуалните личности – напълно липсваща. Всъщност интерсексуалните хора не са споменати нито веднъж през изследвания период.

В известна степен се наблюдава забелязаното от Е. Добрева многократно „критично връщане към случаи, станали емблематични за проявите на хомофобия“ (Добрева 2010: 78) – примери за това са случаят с Вежди Рашидов и с прокурор Стефан Янев.

Е. Добрева описва също три модела на превръщането на хомосексуалността в медийна атракция. Първият е „изнасянето на сексуален определител в заглавието на публикацията и/или във въвеждащите ѝ изречения“ (в корпуса, обект на настоящото изследване е открит само един пример [53]); вторият е изнасянето в предна позиция на признаване или отричането на принадлежност към ЛГБТ общността (открити са два текста, в които е използвана тази стратегия, но и при двата става въпрос за признаване на принадлежност към ЛГБТ общността на известни личности [49, 172]);

третият се състои в „кратко попълно посочване на сексуалната ориентация или идентичност някъде във вътрешността на материала“ (Добрева 2010: 85-87) (един материал [176]). Както отбелязва Е. Добрева, тази информация може да бъде предложена добронамерено и да бъде „равнопоставяща сексуалните ориентации и идентичности и способстваща за извеждането на хомо- или бисексуалността извън зоната на мълчанието и игнорирането на факти, свързани с хомосексуалната култура“ (Добрева 2010: 88). Посочените статии са пример по-скоро за такава употреба на изнесени във заглавията маркери за сексуална ориентация.

Общият брой за периода 2008-2012 г. на статиите, попадащи във всяка от 18-те тематични категории е следният (Вж също Табл. 1):

1. Събития и проблеми, свързани с ЛГБТ общността в чужбина – 92 статии;
2. София прайд – 42 статии;
3. Прайдове в други страни – 26 статии;
4. Еднополови бракове – 24 статии;
5. Църква – 12 статии;
6. Скандал – 12 статии;
7. Пазарджик – 11 статии;
8. Кино – 10 статии;
9. Знаменитости – 10 статии;
10. Хомофобия – 9 статии;
11. Спорт – 9 статии;
12. Осиновяване – 5 статии;
13. Дискриминация – 4 статии;
14. Сватба – 4 статии;
15. Човешки права – 3 статии;
16. Бизнес – 2 статии;
17. Пловдив – 2 статии;

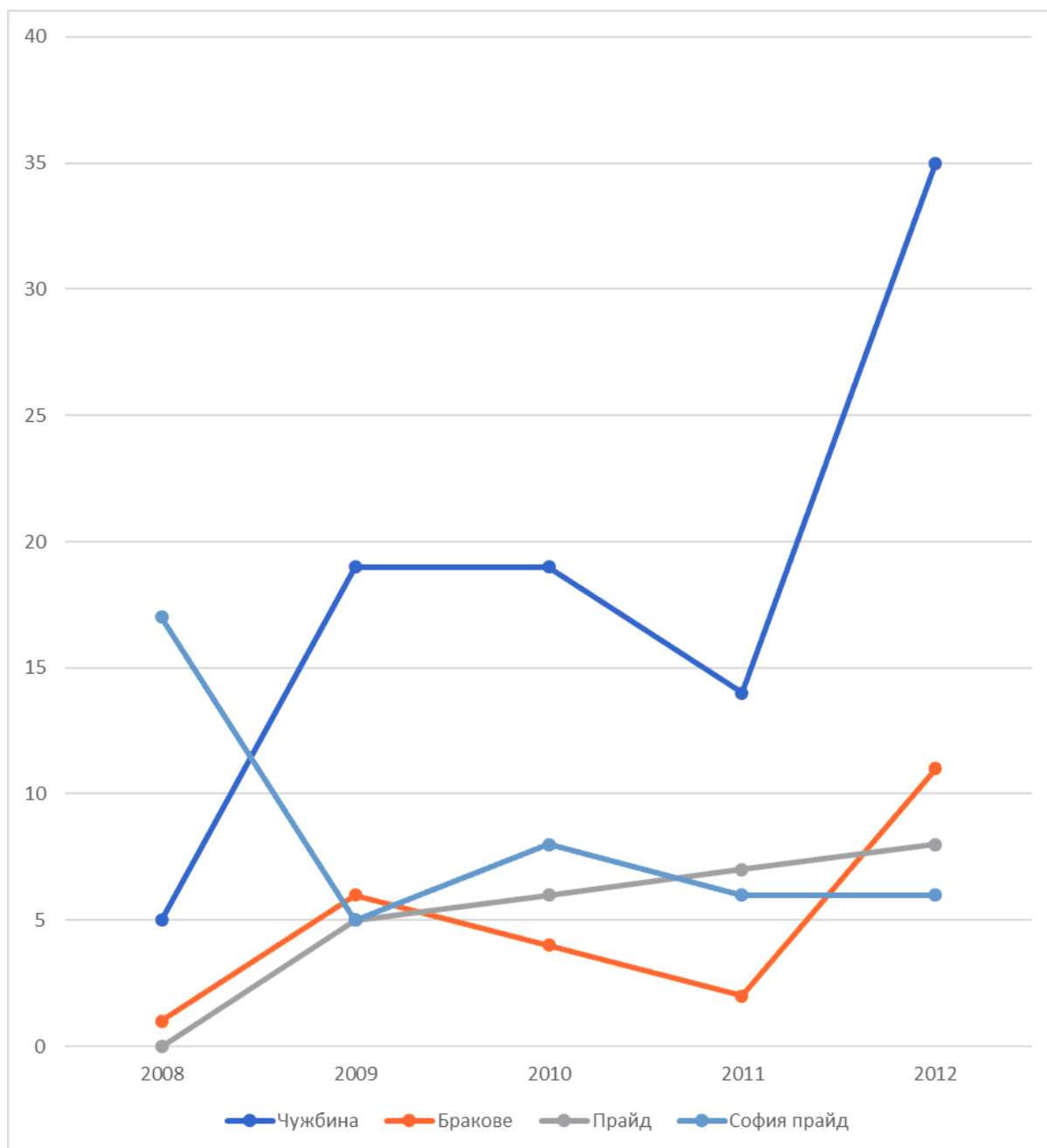
18. Език на омразата – 1 статия.

Водещи са заглавията, посветени на различни събития и проблеми, свързани с ЛГБТ общността в чужбина, посветените на София прайд статии, както и посветените на прайдове в други страни материали, а също и засягащите еднopolовите бракове текстове. Наблюдава се нарастване в броя на материалите, свързани с новини от чужбина, както и с прайдове от други страни, а също и с брачното равенство. В категорията, свързана със София прайд най-много материали попадат през 2008г. (Вж Фиг. 1)

Таблица 1. Брой на статиите в тематичните категории по години

	2008	2009	2010	2011	2012	Общо
Еднopolови бракове	1	6	4	2	11	24
Дискриминация	2	2	0	0	1	4
София прайд	17	5	8	6	6	42
Хомофобия	2	4	2	1	0	9
Църква	4	0	4	0	4	12
Събития и проблеми, свързани с ЛГБТ общността в чужбина	5	19	19	14	35	92
Спорт	0	1	4	0	4	9
Прайдове в други страни	0	5	6	7	8	26
Кино	0	4	3	1	2	10
Човешки права	0	1	1	1	0	3

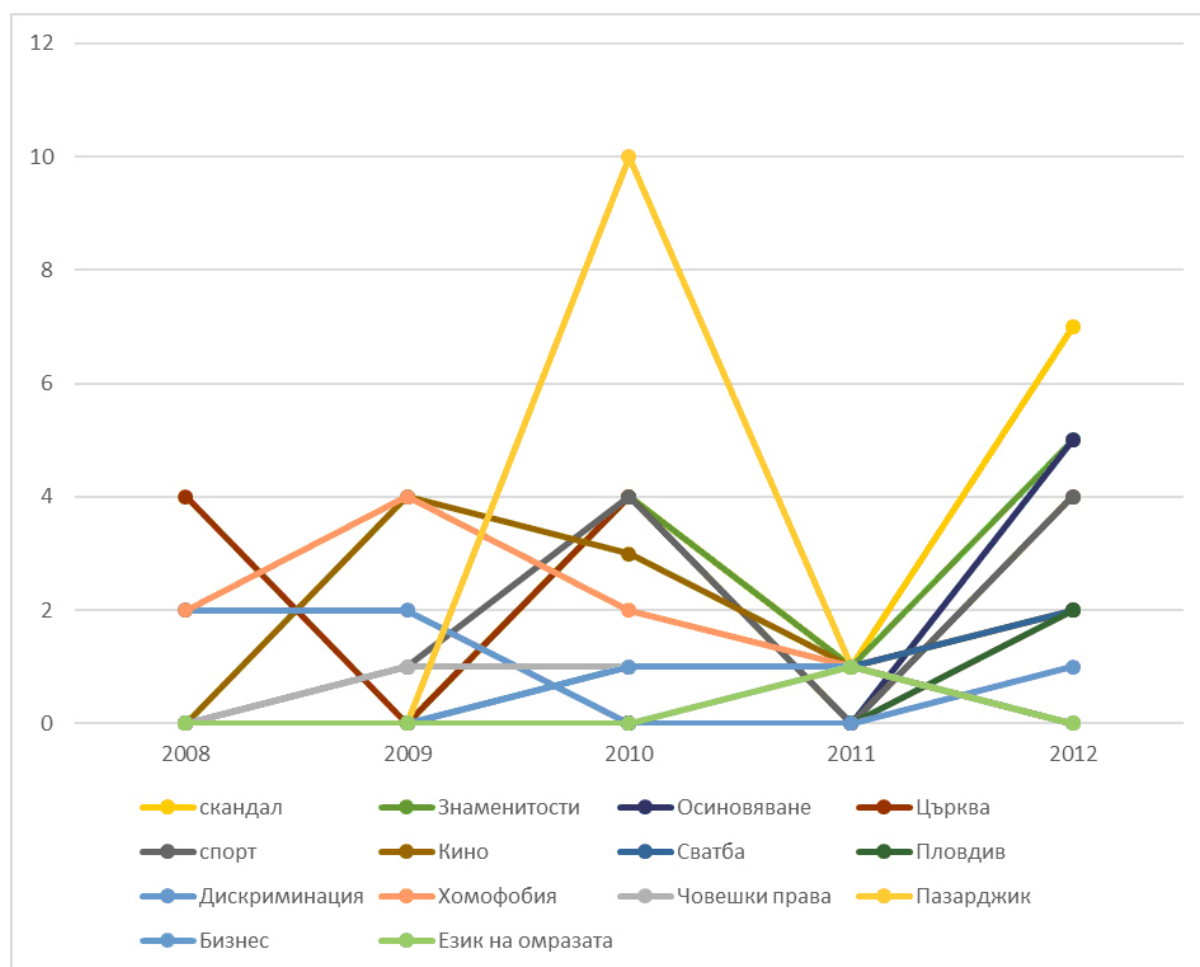
Пазарджик	0	0	10	1	0	11
Знаменитости	0	0	4	1	5	10
скандал	0	0	4	1	7	12
Бизнес	0	0	1	1	0	2
Сватба	0	0	1	1	2	4
Език на омразата	0	0	0	1	0	1
Осиновяване	0	0	0	0	5	5
Пловдив	0	0	0	0	2	2

Фигура 1. Брой статии по години за водещите теми

Сред останалите категории се забелязва относително големия дял на статиите, попадащи в категорията, свързана с отразяването на скандали, свързани с изказвания по адрес на ЛГБТ общността или нейни представители, приписване на хомосексуалност, обвинения в сексуален тормоз. Често подобни инциденти в България, макар ограничени по брой, предизвикват множество публикации, докато такива новини от чужбина са с по-ограничен обхват. Двата пика на текстовете от тази категория през 2010 и 2012 г. (вж Фиг. 2) се

дължат съответно на случая с Наредбата за обществения ред в Пазарджик и на изказването на Вежди Рашидов за хомосексуалните мъже.

Фигура 2. Брой статии по години за темите (без водещите)

Отразяването на ЛГБТ общността в онлайн вестника „Дневник“ през разгледания период от една страна продължава тенденциите и практиките, наблюдаваните от изследователите в други медии и в други периоди, но от друга страна има своите специфики. Почти напълно липсва експлоатирането на гей тематика за привличане на публика и постигане на сензационен ефект. Репрезентацията на ЛГБТ хората търпи развитие в разгледания период.

София прайд, въпреки че остава централното за ЛГБТ общността в България ежегодно събитие, не е в центъра на вниманието на медията, когато тя говори за ЛГБТ общността и не е единствения повод медията да повдига въпроси, важни за тази специфична група. През годините се увеличава както броят на материалите, така и броят

на засяганите теми. При първото си провеждане София прайд наистина има ключово значение за медията, особено ако ограничим публикациите до тези, които разискват събития в страната. В следващите години не е така, медията показва чувствителност към събития от политическия живот и работата на институциите, когато са налице действия, отнасящи се до ЛГБТ общността, но все пак София прайд остава единственият положителен повод за говорене за ЛГБТ хората в страната. В останалите случаи най-често поводите са с негативно значение за общността.

Водещи по брой през повечето от годините се оказват материалите, които се отнасят до събития в други страни, релевантни за ЛГБТ хората и у нас. Статиите са много различни и през годините се забелязва нарастване броя на чуждестранните събития, които „Дневник“ отразява. Появяват се например новини за прайдове в други страни, медията активно следи приемането на брачното равенство по света, съобщава за целенасочено насилие срещу общността (както в чужбина, така и в България), за законодателни промени в различни държави, реакции на ключови политически фигури, на по-късен етап започнат да се включват материали, свързани с правото на осиновяване.

При отбелязаната тенденция за увеличаване броя на материалите, свързани с ЛГБТ общността, както и за нарастване броя на темите, които се отразяват, може да се направи предположението, че в по-късни години „Дневник“ подобрява още повече практиките си за отразяване на ЛГБТ общността. Все пак медията се показва като толерантна и дори загрижена за ЛГБТ общността и нейните проблеми

БИБЛИОГРАФИЯ

Атанасов 2010: Атанасов, Н. Медийната видимост на хомосексуалността като парадокс. – В: *Идентичности в преход: род медии и популярна култура в България след 1989 г.* София: Полис, 2010, 93-109.

Великова 2008: С. „В 21-ви век сме вече – шарено е“. – *Любословие*, Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 2008, № 9, 67-87.

Дечев 2009: Дечев, С. „Нежности много непонятни...“ Национална идентичност и (хомо)сексуалност в България през 80-те и 90-те години на XIX век. – *АНАМНЕЗА* №10, 2009, 197-293. 07.11.2018 <<http://anamnesis.info/node/25>>.

Добрева 2008: Добрева, Е. Сексуалните малцинства: хомосексуални, бисексуални, транссексуални мъже и жени (Критически лингвосемиотичен анализ по материали от български вестници. – *Любословие №9*. Шумен: Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, 2008, 13-45.

Добрева 2009: Добрева, Е. *Толерантност, нетолерантност и нулева толерантност в съвременния български печат : Критически лингвосемиотичен анализ*. В. Търново: Фабер, 2009.

Добрева 2010: Добрева, Е. За медийния образ на хората от ЛГБТ общността. – В: *Идентичности в преход: род медии и популярна култура в България след 1989 г.* София: Полис, 2010, София: Полис, 2010, 76-92.

Добрева 2011: Добрева, Е. Масмедийно демонизиране: основни обекти и техники в българския печат. – В: *Изследване на медиите : Студии, статии, есета*. Шумен: Унив. изд. „Епископ Константин Преславски“, 2011, 196-228.

Ефтимова 2016: Ефтимова, А. *Двойственият език в медиите: езикът на политическата коректност vs езика на омразата*. София: Просвета, 2016

ИИМ 2009: Информационен източник за медии. 06.06.2009
<<http://bgogemini.org/dictionary>>.

Писанкърнева 2015: Писанкърнева, М. *Училища за всички? : положението на лесбийки, гей, бисексуални, трансджендър и интерсекс, ученици и учители в българските училища*. София: Фонд. Ресурсен център Bilitis, 2015

Попова 2009: Попова, Г. Забраненият език – от дискурсивното обезличаване до фактическата асимилация на хомосексуалните в България в периода 1945 – 1989 г. – *Nota Bene №2*, 2009. 07.11.2018
<<http://notabene-bg.org/index.php?issue=2>>.

Mikus 2011: Mikus, M.. „State Pride”: Politics of LGBT Rights and Democratisation in „European Serbia”. – *East European Politics & Societies*, 25(4), 834–851.
<<https://doi.org/10.1177/0888325411426886>>.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1. Използвани медийни текстове при анализа

1. Расате организира седмица на нетолерантността срещу хомосексуалните. 22 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2008/06/22/517118_
2. Националисти обявяват седмица на нетолерантност към гейове. 22 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/06/22/517128_nacionalisti_obiaviavat_sedmica_na_netolerantnost_kum
3. И варненските архиепери скачат срещу гей-парада в София. 24 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/06/24/517864_i_varnenskite_arhierei_skachat_sreshtu_gei-parada_v
4. Атака е против провеждането на гей парад в София. 24 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2008/06/24/518262_
5. БНС да бъде санкциониран за насаждане на омраза. 25 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/analizi/2008/06/25/518616_
6. Съветниците от ГЕРБ поискаха промяна на маршрута на гей парада. 26 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/06/26/518854_suvetnicite_ot_gerb_poiskaha_promiana_na_marshruta_na
7. Към парада на нормалността. Станимир Панайотов. 26 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/analizi/2008/06/26/519047_
8. Отворено писмо до кмета на София: Вредно е да се парадират. 26 юни 08. https://www.dnevnik.bg/analizi/2008/06/26/519153_
9. Светият Синод: Да се спре гейпарада, това е Содом и Гомор. 26 юни 08. https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2008/06/26/519228_
10. Партии и вероизповедания се активизираха срещу гей парада, общината определи маршрута му. 27 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2008/06/27/519388_
11. И ВМРО се надигна срещу гей парада. 27 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/06/27/519515_i_vmro_se_nadigna_sreshtu_gei_parada
12. Патриарх Максим писа на кмета Борисов да спре гей парада. 27 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2008/06/27/519647_

13. Гейшествието тръгва утре от Моста на влюбените в плътна и дисциплинирана колона: И патриарх Максим поиска забрана на проявата – освен всичко друго, противоречала и на Петровия пост. На премиера Станишев проявата също не му харесвала, иначе бил толерантен. 27 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/06/27/519676_geishestviето_trugva_utre_ot_mosta_na_vljubenite_v
14. Гей шествието е пред провал. 28 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/06/28/519818_gei_shestviето_e_pred_proval
15. Гей шествието потегли след инцидент с бомбичка. 28 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/06/28/519819_gei_shestviето_potegli_sled_incident_s_bombichka
16. Гей шествието приключи пред Червената къща: Националисти хвърляха срещу полицаите бомбички и димки, предвидени за хомосексуалистите. 28 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/06/28/519822_gei_shestviето_prikljuchi_pred_chervenata_kushta
17. Около 60 задържани за нарушаване на обществения ред по време на гей парада: Аксиния Генчева от гей организацията „Джемини“ заяви, че е получила смъртни заплахи. 28 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2008/06/28/519826_
18. Боян Расате и още 4-има ще бъдат съдени за хулиганство по време на гей шествието: 88 противници на изявата са арестувани. Били въоръжени с боксове, палки, алуминиеви кабели, димки, пиратки и коктейл „Молотов“. 29 юни 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/06/29/519931_boian_rasate_i_oshte_4-ima_shte_budat_sudeni_za
19. EUobserver: Хомофобията все още е част от европейските общества. 06 авг 08.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2008/08/06/534761_
20. Гей общността в Румъния ще се има онлайн телевизия: Тя няма да е с порнографско, а с образователно съдържание, обещава от антидискриминационната асоциация, която стои зад проекта. 26 авг 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/08/26/542586_gei_obshtnostta_v_rumuniia_shte_se_ima_onlain

21. От октомври в Румъния тръгва гей онлайн телевизия. 26 авг 08.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2008/08/26/542599_
22. Първият гей фестивал в Босна е по време на Рамазана. 28 авг 08.
https://www.dnevnik.bg/print/arhiv_za_grada/2008/08/28/543471_purviiat_gei_festival_v_bosna_e_po_vreme_na_ramazana
23. Португалските депутати отхвърлиха закон за гей браковете. 10 окт 08.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2008/10/10/562809_
24. Статии за хомофобията и исляма бяха отличени от ЕК. 06 фев 09.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2009/02/06/670400_
25. Албена Борисова. Законът за лобизма скара депутатите и хомосексуалните. 18 мар 09.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2009/03/18/691789_
26. Политици насаждат хомофобски настроения в Източна Европа. 31 мар 09.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2009/03/31/697908_politici_nasajdat_homofobski_nastroeniia_v_iztochna
27. Гай Алън. Носителят на два оскара „Милк“ тръгва в „Синема сити“. 09 апр 09.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2009/04/09/702470_nositelia_t_na_dva_oskara_milk_trugva_s_sinema_siti
28. Слон-гей ядоса полски политик. 10 апр 09.
https://www.dnevnik.bg/zelen/ekosbor/2009/04/10/703605_slon-gei_iadosa_polski_politik
29. Александър Андреев. Парад на „Харли“ може, а гей парад – не?. 13 апр 09.
https://www.dnevnik.bg/analizi/kolumnisti/2009/04/13/704514_parad_na_harli_moje_a_gei_parad_-_ne
30. „Амазон“ заподозряна в хомофобия. 13 апр 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/04/13/704791_amazon_zapodozriana_v_homofobiia
31. Москва отказа да регистрира брак между две жени. 12 май 09.

https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/05/12/718057_moskva_otkaza_da_registrira_brak_mejdu_dve_jeni

32. Софийският гей-парад ще е на 27 юни. 26 май 09.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2009/05/26/725186_sofiiskiiat_gei-parad_shte_e_na_27_juni
33. Деница Каменова. „Амнести интернешънъл“: Кризата може да доведе до социални бунтове. 28 май 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/05/28/726715_
34. Много смях и изненади в новия филм със Саша Барон Коен. 19 юни 09.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2009/06/19/738707_mnogo_smiah_i_iznenadi_v_noviiia_film_sus_sasha_baron
35. Софийската община разреши гей парада в събота. 23 юни 09. https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2009/06/23/742679_
36. Лора Филева. Гей парад ще се проведе в София. 27 юни 09.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2009/06/27/744791_gei_parad_shte_se_provede_v_sofiia
37. Лора Филева. Гей парад на един дъх. 27 юни 09.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2009/06/27/745243_gei_parad_na_edin_duh
38. Лора Филева. Гей парадът – набързо и този път без проблеми. 28 юни 09.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2009/06/28/745470_gei_paradut_-_naburzo_i_tozi_put_bez_problemi
39. Съпругата на британския премиер ще участва в лондонския гей парад. 04 юли 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/07/04/749327_suprugata_na_britanskiia_premier_shte_uchastva_v
40. Московски гей-протест беше отменен заради Обама. 06 юли 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/07/06/750776_moskovski_gei-protest_beshe_otmenen_zaradi_obama
41. Гай Алън. Борат стана Бруно. 16 юли 09.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2009/07/16/755009_borat_stana_bruno

42. Албания ще гласува легализация на гей браковете. 30 юли 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/07/30/763516_albaniia_shte_glasuva_legalizaciia_na_gei_brakovete
43. Двама убити при стрелба в гей клуб в Израел. 02 авг 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/08/02/764823_dvama_ubiti_pri_strelba_v_gei_klub_v_izrael
44. Стотици протестираха в Белград срещу гей парад. 13 сеп 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/09/13/783553_stotici_protestiraha_v_belgrad_sreshtu_gei_parad
45. Сръбските власти очакват сериозни размирици на гей парада в Белград. 15 сеп 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/09/15/784815_srubskite_vlasti_ochakvat_seriozni_razmirici_na_gei
46. Гей парад беше отменен в Белград заради заплахи за насилие. 19 сеп 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/09/19/787341_
47. Прокуратурата в Белград иска забрана на крайнодесните организации. 25 сеп 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/09/25/789901_prokuraturata_v_belgrad_iska_zabrana_na_krainodesnite
48. Книга за гей пингвини е най-забранявана в САЩ. 05 окт 09.
https://www.dnevnik.bg/istorii_na_denia/2009/10/05/794813_kniga_za_gei_pingvini_e_nai-zabraniavana_v_sasht
49. Руски съд отказа да „ожени“ лесбийска двойка. 06 окт 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/10/06/795513_ruski_sud_otkaza_da_ojeni_lesbiiska_dvoika
50. Иван Опренов. Мюсюлмани отказаха да играят срещу хомосексуални във Франция. 07 окт 09.
https://www.dnevnik.bg/sport/2009/10/06/795753_mjusjulmani_otkazaha_da_igraiat_sreshtu_homoseksualni
51. Провинциалният учител. 09 ное 09.
https://www.dnevnik.bg/sled5/filmi/2009/11/09/813470_

52. Брус Спрингстийн подкрепи гей браковете. 10 дек 09.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2009/12/10/828663_brus_springstiin_podkrepi_gei_brakovete
53. Хюстън стана първият голям град в САЩ, избрал гей за кмет. 13 дек 09.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2009/12/13/829655_hjustun_stana_purviiat_goliam_grad_v_sasht_izbral_gei
54. Лора Филева. Закон срещу гейовете в Уганда предизвика протест в България. 19 яну 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/01/19/844484_zakon_sresh_tu_geioвете_v_uganda_predizvika_protest_v
55. Елтън Джон: Исус също е бил гей. 19 фев 10.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2010/02/19/861145_eltun_djon_isus_sushto_e_bil_gei
56. Протест на гей организация в Пазарджик завърши с ареста на осем противници на проявата. 20 мар 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/03/20/876335_protest_na_gei_organizaciia_v_pazardjik_zavurshi_s
57. Рики Мартин официално призна, че е гей. 30 мар 10.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2010/03/30/880617_riki_martin_oficialno_prizna_che_e_gei
58. Пазарджик ще трябва да отмени забраната да се демонстрира сексуална ориентация. 12 май 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/05/12/899754_pazardjik_sh_te_triabva_da_otmeni_zabranata_da_se
59. Над 30 хиляди се събраха на гей парад в Брюксел. 15 май 10.
https://www.dnevnik.bg/evropa/2010/05/15/901465_nad_30_hilia_di_se_subraha_na_gei_parad_v_brjuksel
60. Председателят на ЕП: Хомофобията е нарушение на основните човешки права. 17 май 10.
https://www.dnevnik.bg/evropa/evropeiski_parlament/novini_z_a_ep/2010/05/17/902116_predsdateliat_na_ep_homofobiiata_e_narus_henie_na
61. Обама отмени забраната в армията да служат хора с декларирана хомосексуалност. 25 май 10.

https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/05/25/906419_obama_otmeni_zabranata_v_armiata_da_slujat_hora_s

62. В Москва се състоя гей парад въпреки забраната на властите. 29 май 10.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/05/29/908486_v_moskva_se_s_ustoiia_gei_parad_vupreki_zabranata_na
63. Андрей Димитров. Адекватни обвинения при престъпления от омраза искат неправителствени организации. 13 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/06/13/916359_adekvatni_obvineniia_pri_prestupleniia_ot_omraza_iskat
64. Над 20 организации се обявиха срещу третия гей парад. 21 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/06/21/920610_nad_20_organizacii_se_objaviha_sreshtu_tretiia_gei
65. Църквата се обяви против гей парада, бил „срамна демонстрация на содомския грях“. 22 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/06/22/921223_curkvata_se_objiavi_protiv_gei_parada_bil_sramna
66. Още четирима посланици подкрепиха гей парада. 23 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/06/23/921937_oshte_chetirima_poslanici_podkrepiha_gei_parada
67. Секс, наркотици и чалга-политика. 24 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/06/24/922522_seks_narkotici_i_chalga-politika
68. Александър Павлов. Недоволни граждани сезираха прокуратурата заради гей парада. 25 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/06/25/923192_nedovolni_grajzdani_seziraha_prokuraturata_zaradi_gei
69. Лора Филева. Тръгва третият гей парад – отречен от църквата и партийно подкрепен. 26 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/06/26/923172_trugva_tretiiat_gei_parad_-_otrechen_ot_curkvata_i
70. Митрополит Николай: Църквата ще се моли за покаянието на участниците в гей парада. 26 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/06/26/923475_mitropolit_nikolai_curkvata_shte_se_moli_za

71. Азис – герой в американска пиеса за легендарни гей изпълнители. 26 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2010/06/26/923465_azis_geroi_v_amerikanska_piesa_za_legendarni_gei
72. Гей парадът мина без инциденти. 26 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/06/26/923627_gei_paradut_mina_bez_incidenti
73. Лора Филева, Александър Павлов. Третият гей парад – без провокации, с повече участници и фойерверки. 26 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/video/2010/06/26/923634_tretiat_gei_parad_bez_provokacii_s_poveche_uchastnici
74. Николета Попкостадинова. Обратната страна на обърнатите неща. Да си различен не значи, че си по-малко ценен, казва д-р Околийски. 28 юни 10.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2010/06/28/924432_obratnata_strana_na_oburnatite_neshta_da_si_razlichen
75. Аржентина разреши революционно гей браковете. 15 юли 10.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/07/15/933102_arjentina_razreshi_revoljucionno_gei_brakovete
76. Първата гей-сватба в Аржентина ще бъде на 13 август. 17 юли 10.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/07/17/934210_purvata_gei-svatba_v_arjentina_shte_bude_na_13_avgust
77. Съдия обяви забраната на гей браковете в Калифорния за незаконна. 05 авг 10.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/08/05/942498_sudiiia_obiavi_zabranata_na_gei_brakovete_v_kaliforniia
78. Павлина Желева. Прокурор обяви, че мимики и жестове скланят към педофилия и зоофилия. 12 авг 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/08/12/945800_prokuror_obiavi_che_mimiki_i_jestove_sklaniat_kum
79. Прокурор обяви, че мимики и жестове скланят към педофилия и зоофилия. 12 авг 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/08/12/946179_prokuror_obiavi_che_mimiki_i_jestove_sklaniat_kum

80. Прокуратурата отмени постановлението за сексуалността. 13 авг 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/08/13/946704_prokuratura_otmeni_postanovlenieto_za_seksualnostta
81. Люба Пинтиева. Забраната за гей браковете в Калифорния остава до декември. 17 авг 10.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/08/17/947855_zabranata_za_gei_brakovete_v_kaliforniia_ostava_do
82. Кметът на Пазарджик ще бъде награден от Пловдивската епархия заради забрана на гей парад. 20 авг 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/08/20/949208_kmetut_na_pazardjik_shte_bude_nagraden_ot_plovdivskata
83. Крум Каишев. Съветник на Уилям Хейг напусна заради гей слухове. 02 сеп 10.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/09/02/955060_suvelnik_na_uiliam_heig_napusna_zaradi_gei_sluhove
84. Катя Бузник. Църквата ще удостои кмет и прокурор с ордена „Свети апостол Ерм“ за позицията им за гей демонстрациите. 06 сеп 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/09/06/956136_curkvata_sh_te_udostoi_kmet_i_prokuror_s_ordena_sveti
85. Иван Опренов. Френски клуб може да остане без лиценз, защото прекратил договора на футболист гей. 08 сеп 10.
https://www.dnevnik.bg/sport/2010/09/08/957365_frenski_klub_m_oje_da_ostane_bez_licenz_zashtoto
86. Обичам те, Филип Морис. 17 сеп 10.
https://www.dnevnik.bg/sled5/filmi/2010/09/17/961806_
87. Гей и бисексуалните британци са в пъти по-малко от масовата представа. 23 сеп 10.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/09/23/964694_gei_i_biseksualnite_britanci_sa_v_puti_po-malko_ot
88. Над 60 души са ранени при безредици на гей парад в Белград. 10 окт 10.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/10/10/974220_nad_60_dushi_sa_raneni_pri_bezredici_na_gei_parad_v

89. Насилието доминира на гей парада в Белград. 10 окт 10.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2010/10/10/974574_nasilieto_dominira_na_gei_parada_v_belgrad
90. Иван Опренов. Още 19 сръбски хулигани бяха арестувани при връщането си в Белград. 14 окт 10.
https://www.dnevnik.bg/sport/2010/10/14/976705_oshte_19_srubski_huligani_biaha_arestuvani_pri
91. Съдът в Страсбург осъди Русия за нарушаване правата на гейовете. 21 окт 10.
https://www.dnevnik.bg/evropa/prava_v_es/2010/10/21/980369_sudut_v_strasburg_osudi_rusiia_zaradi_narushavane_pravata
92. Биляна Рилска. Депутат се разграничи от РЗС заради гей скандал с Яне Янев. 28 окт 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/10/28/983360_deputat_se_razgranichi_ot_rzs_zaradi_gei_skandal_s
93. Депутати препратиха към главния прокурор гей-скандала с Яне Янев. 28 окт 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/10/28/983861_deputati_prepratiha_kum_glavniia_prokuror_gei-skandala
94. Яне Янев щял да подаде оставка, ако се докаже гей-скандалът. 29 окт 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/10/29/984380_iane_ianev_shtial_da_podade_ostavka_ako_se_dokaje
95. Стефан Попов. „Ангели в Америка: Гей Фантазия на национални теми“ от Тони Кушнер в Народния театър. Режисьор Десислава Шпатова. 01 ное 10.
https://www.dnevnik.bg/analizi/2010/11/01/985400_angeli_v_amerika_gei_fantaziia_na_nacionalni_temi_ot
96. (Без)опасни откровения. 01 ное 10.
https://www.dnevnik.bg/sled5/filmi/2010/11/01/991747_bezopasni_otkroveniia
97. Самотен мъж. 01 ное 10.
https://www.dnevnik.bg/sled5/filmi/2010/11/01/991956_
98. Съдът в Пазарджик също отмени забраната да се демонстрира сексуалната ориентация. 09 ное 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/11/09/990621_sudut_v_pazardjik_sushto_otmeni_zabranata_da_se

99. Марио Гомес призова хомосексуалистите във футбола да се разкрият. 10 ное 10.
https://www.dnevnik.bg/sport/2010/11/10/990913_mario_gomes_prizova_homoseksualistite_vuv_futbola_da
100. Катя Бузник. Забраната за демонстрациите на сексуална ориентация отива във Върховния административен съд. 15 ное 10.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2010/11/15/993652_zabranata_z_a_demonstraciite_na_seksualna_orientaciia
101. Ковчези в цветовете на дъгата. 23 ное 10.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2010/11/23/998167_kovchez_i_v_cvetovete_na_dugata
102. Георги Филипов. Сеп Блатер: Гейовете да се въздържат от секс в Катар. 14 дек 10.
https://www.dnevnik.bg/sport/2010/12/14/1010821_sep_blater_geiovete_da_se_vuzdurjat_ot_seks_v_katar
103. Нели Чолашка. Отново има опит за провокация на гей парада в София. 09 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2011/06/09/1103314_otново_im_a_opit_za_provokaciia_na_gei_parada_v_sofiia
104. Европарламентът представи своето виждане за споразумението ЕС-Русия. 09 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/evropa/evropeiski_parlament/novini_za_ep/2011/06/09/1103378_evroparlamentut_predstavi_svoeto_vijdane_za
105. Граждани се събират на протест срещу неонацизма. 10 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2011/06/10/1103855_grajdani_s_e_subirat_na_protest_sreshtu_neonacizma
106. Правозащитници искат да се забрани националистическия протест срещу гей парада. 10 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2011/06/10/1104089_pravozashtitnici_iskat_da_se_zabrani
107. Осем посланици подкрепиха четвъртия гей парад в София. 13 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2011/06/13/1105506_osem_poslanici_podkrepiha_chetvurtiia_gei_parad_v

108. Отново има напрежение около гей парада в София. 14 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2011/06/14/1106205_otново_im_a_naprejenie_okolo_gei_parada_v_sofiia
109. Георги Мрачев. Гей парадът: Малко провокации и много полицаи (видео). 18 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/video/2011/06/18/1108610_gei_paradut_malko_provokacii_i_mnogo_polica_i_video
110. Георги Марчев. Петима се оплакаха, че са били пребити след гей парада. 19 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2011/06/19/1108748_petima_se_oplakaha_che_sa_bili_prebiti_sled_gei_parada
111. „Амнести“ обвини Турция в масова хомофобия. 21 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2011/06/21/1109737_amnesti_obvin_i_turciia_v_masova_homofobiia
112. Щатът Ню Йорк разреши гей браковете. 25 юни 11.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2011/06/25/1112424_shtatut_nju_iork_razreshi_gei_brakovete
113. Павлина Желева. Върховният съд потвърди, че наредба в Пазарджик дискриминира хомосексуалните. 04 юли 11.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2011/07/04/1117409_vurhovniiat_sud_potvurdi_che_naredba_v_pazardjik
114. Владислава Афенлиева. Гей сватбите са привлекателни за бизнеса в Ню Йорк. 26 юли 11.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2011/07/26/1129573_gei_svatbite_s_a_privlekatelni_za_biznesa_v_nju_iork
115. Александър Колев. Стокхолм се готви за гей парад. 04 авг 11.
https://www.dnevnik.bg/ot_vas/novini_ot_vas/2011/08/04/1133640_stokholm_se_gotvi_za_gei_parad
116. Светослав Тодоров. Иранска филмова гей драма е на път да разбуну духовете. 27 авг 11.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2011/08/27/1145657_iransk_a_filмова_gei_drama_e_na_put_da_razbuni_duhovete
117. Приключва забраната за открити гейове в армията на САЩ. 20 сеп 11.

https://www.dnevnik.bg/sviat/2011/09/20/1159914_prikljuchva_za_branata_za_otkriti_geiove_v_armiata_na

118. Белград се подготвя за гей парад, доказва се пред ЕС. 30 сеп 11.
https://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2011/09/30/1166066_belgrad_se_podgotvia_za_gei_parad_dokazva_se_pred_es
119. Србските власти превантивно забраниха гей парад. 30 сеп 11.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2011/09/30/1167028_srbskite_vlasti_prevantivno_zabraniha_gei_parad
120. Евродепутат критикува Сърбия заради забраната на гей парад. 03 окт 11.
https://www.dnevnik.bg/evropa/evropeiski_parlament/novini_za_ep/2011/10/03/1168054_evrodeputat_kritikuva_surbiiia_zaradi_zabrana_na_gei
121. Србски министър: Държавата забрани не гей парада, а всички събирания, заради сигурността. 03 окт 11.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2011/10/03/1168120_srbski_ministur_durjavata_zabrani_ne_gei_parada_a
122. Брюксел изрази съжаление за отмяната на гей парада в Белград. 04 окт 11.
https://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2011/10/04/1168236_brjuksel_izrazi_sujalenie_za_otmianata_na_gei_parada_v
123. Видео: Магдалина Генова за правата на хората с различна сексуална ориентация. 05 ное 11.
https://www.dnevnik.bg/evropa/evropeiski_parlament/stani_evrodeputat/2011/11/05/1195475_video_magdalina_genova_za_pravata_na_horata_s
124. Гей обида принуди продуцента на наградите „Оскар“ 2012 да се откаже от поста. 09 ное 11.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2011/11/09/1200193_gei_obida_prinudi_producenta_na_nagradite_oskar_2012
125. САЩ ще защитават гей правата в чужбина. 07 дек 11.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2011/12/07/1345687_sasht_shte_za_shtitavat_gei_pravata_v_chujbina
126. Клип популяризира речта на Хилари Клинтън за гей правата (видео). 30 дек 11.

https://www.dnevnik.bg/sviat/2011/12/30/1736635_klip_populiarizira_rechta_na_hilari_klintun_za_gei

127. Рики Мартин планира сватба с партньора си. 02 яну 12.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/01/02/1737133_riki_martin_planira_svatba_s_partnyora_si
128. Вежди Рашидов: Най-неприятното съсловие са гейовете (допълнена). 05 яну 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/01/05/1739303_vejdi_rashidov_nai-nepriyatното_suslovie_sa_geioвете
129. Юлиана Колева В социалните мрежи поиска оставката на Рашидов (обновена). 05 яну 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/01/05/1739467_v_socialните_mreji_poiskaha_ostavkata_na_rashidov
130. Отворено писмо до премиера Бойко Борисов за отстраняване на Вежди Рашидов (обновена). 05 яну 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/01/05/1739547_otvoreno_pismo_do_premiera_boiko_borisov_za
131. Юлиана Колева Вежди Рашидов: Не мога да ви кажа днес какво мисля за гейовете, може пък и да ги обичам вече. 05 яну 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/01/05/1739556_vejdi_rashidov_ne_moga_da_vi_kaja_dnes_kakvo_mislia_za
132. Рашидов се извини, убеден е в правото на избор на малцинствата. 05 яну 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/01/05/1739655_rashidov_se_izvini_ubeden_e_v_pravoto_na_izbor_na
133. Активистите от „Действие“ благодариха на Рашидов за извинението му. 06 яну 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/01/06/1740375_aktivistite_ot_deistvie_blagodariha_na_rashidov_za
134. Светослав Тодоров. Рекламен клип с участието на гей порно актьор беше свален от YouTube. 27 яну 12.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/01/27/1754053_reklam_en_klip_s_uchastieto_na_gei_porno_aktyor_beshe
135. „Парад“ – сръбски хумор, гей права и следвоенно помирение. 15 фев 12.

https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/02/15/1767484_parad_-srubski_humor_gei_prava_i_sledvoenno_pomirenje

136. Словения ще проведе референдум за гей правата. 22 мар 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/03/22/1793195_slovenia_shte_provede_referendum_za_gei_pravata
137. В Словения се провежда референдум за гей правата. 25 мар 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/03/25/1794349_v_slovenia_se_provejda_referendum_za_gei_pravata
138. Словенците отхвърлиха на референдум закон за гей права. 26 мар 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/03/26/1795248_slovenците_отхвърлиха_на_referendum_закон_за_gei_prava
139. Албански зам.-министър предложил участниците в гей парад да бъдат бити с палки. 27 мар 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/03/27/1795993_albanski_zam-ministur_predlozil_uchastnicite_v_gei
140. ЕС критикува хомофобските изказвания на албански зам.-министър. 28 мар 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2012/03/28/1796917_es_kritikuva_homofobskite_izkazvaniia_na_albanski
141. Руската полиция арестува двама за подкрепа за хомосексуалността. 06 апр 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/04/06/1803258_ruskata_policiia_arestuva_dvama_za_podkrepa_za
142. Председателят на парламента на Австралия подаде оставка след обвинения в сексуален тормоз на гей. 22 апр 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/04/22/1812904_predsdateliat_na_parlamenta_na_avstraliia_podade
143. Обама за пръв път подкрепи гей браковете. 10 май 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/05/10/1824388_obama_za_pruv_put_podkrepi_gei_brakovete
144. Еврокомисар призова лидерите на ЕС да последват Обама за гей браковете. 11 май 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2012/05/11/1825049_evrokomisar_prizova_liderite_na_es_da_posledvat_obama

145. Хърватия смята да разреши еднополовите бракове. 11 май 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/05/11/1825824_hurvatiia_smia_ta_da_razreshi_ednopolovite_brakove
146. Белград открива приют за хомосексуални, отхвърлени от семействата си. 18 май 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2012/05/18/1830174_belgrad_otkriva_prijut_za_homoseksualni_othvurleni_ot
147. Християни и мюсюлмани се обединяват против концертите на Лейди Гага. 21 май 12.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/05/21/1831443_hristiia_ni_i_mjusjulmani_se_obediniavat_protiv
148. Комиксът X-Men включи гей-сватба на супергерои. 23 май 12.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/05/23/1832983_komiks_ut_x-men_vkljuchi_gei-svatba_na_supergeroi
149. Посланикът на САЩ ще участва в гей парада на 30 юни. 27 май 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/05/27/1834677_poslanikut_na_sasht_shte_uchastva_v_gei_parada_na_30
150. Организаторите на гей парада обвиниха Светия синод, че не реагира на призови за насилие. 18 юни 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/06/18/1848594_organizatorite_na_gei_parada_obviniha_svetiia_sinod
151. Мая Стефанова. Тематична културна програма предшества юбилейния пети „София прайд“ на 30 юни. 21 юни 12.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/06/21/1850996_temati_chna_kulturna_programa_predshestva_jubileiniia
152. В Пловдив ще прожектират документален филм за хомосексуални родители. 27 юни 12.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/06/27/1854675_v_plovdiv_shte_projektirat_dokumentalen_film_za
153. Без коментар. 28 юни 12.
https://www.dnevnik.bg/ot_vas/novini_ot_vas/2012/06/28/1855103_bez_komentar
154. Около 200 души протестираха срещу предстоящия гей парад. 30 юни 12.

https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/06/30/1856773_okolo_200_dushi_protestiraha_sreshtu_predstoishtiia

155. Петото издание на „София прайд“: Без провокации и инциденти. 30 юни 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/06/30/1856820_petoto_izdanie_na_sofiia_praid_bez_provokacii_i
156. Цитат на деня: В демократичния свят едни избират да са гейове, други да са архонти. 01 юли 12.
https://www.dnevnik.bg/citat_na_deniia/2012/07/01/1857162_citat_na_denia_v_demokratichniia_sviat_edni_izbirat_da
157. В Калифорния готвят закон детето да има повече от двама родители. 03 юли 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/07/03/1858970_v_kaliforniia_gotviat_zakon_deteto_da_ima_poveche_ot
158. Да се легализира ли съжителството без брак?. 11 юли 12.
https://www.dnevnik.bg/debat/2012/07/11/1863770_da_se_legalizira_li_sujitelstvoto_bez_brak/#comments
159. Скаутите в САЩ продължиха гей забраната. 17 юли 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/07/17/1867736_skautite_v_sasht_produljiha_gei_zabranata
160. Пентагонът позволи на военните да носят униформите си на гей парада в Сан Диего. 20 юли 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/07/20/1869839_pentagonut_pozvoli_na_voennite_da_nosiat_uniformite_si
161. Проучване: Чернокожите хомосексуални са с по-висок риск от зараза с HIV. 24 юли 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/07/24/1872815_prouchvane_chernokojite_homoseksualni_sa_s_po-visok
162. Валентин Тонев. Рекорден брой хомосексуални олимпийци участват в Лондон. 31 юли 12.
https://www.dnevnik.bg/sport/london2012/2012/07/31/1877976_rekorden_broi_homoseksualni_olimpiici_uchastvat_v
163. Първи гей парад се проведе във Виетнам. 05 авг 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/08/05/1881666_purvi_gei_parad_se_provede_vuv_vietnam

164. И Френската католическа църква се обяви срещу гей браковете и евтаназията. 06 авг 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/08/06/1882589_i_frenskata_katolicheska_curkva_se_obiavi_sreshtu_gei
165. Кристина Клиентиевна. В училище различията се премълчават, не се обсъждат. 09 авг 12.
https://www.dnevnik.bg/detski_dnevnik/2012/08/09/1883509_v_u_chilishte_razlichiiata_se_premulchavat_ne_se
166. Кметът на Рейкявик се разходи из града, облечен като пънкarkите от Pussy Riot (видео). 12 авг 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/08/12/1886398_kmetut_na_reikiavik_se_razhodi_iz_grada_oblechen_kato
167. Руски антигей активисти ще съдят Мадона. 18 авг 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/08/18/1890494_ruski_antigei_aktivisti_shte_sudiat_madona
168. Франция ще узакони гей браковете. 26 авг 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/08/26/1895286_franciia_shte_uzakoni_gei_brakovete
169. Идеята за гей-досиета на кандидат-депутатите изобщо няма да бъде обсъждана в ГЕРБ. 14 сеп 12.
https://www.dnevnik.bg/bulgaria/2012/09/14/1906363_ideiata_za_gei-dosieta_na_kandidat-deputatite_izobshto
170. Белград забрани гей парад от съображения за сигурност. 03 окт 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2012/10/03/1918948_belgrad_zabrani_gei_parad_ot_suobrajeniiia_za_sigurnost
171. Брюксел изрази съжаление заради забраната на гей парада в Белград. 04 окт 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2012/10/04/1919432_brjuksel_izrazi_sujalenie_zaradi_zabranata_na_gei
172. Пуерториканецът Орландо Крус е първият боксьор, който призна хомосексуалността си. 04 окт 12.
https://www.dnevnik.bg/sport/2012/10/04/1919773_puertorikanec_ut_orlando_krus_e_purviiat_boksyor_koito
173. Шведски министър: Забраната на гей парада в Сърбия е дискриминация. 08 окт 12.

https://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2012/10/08/1921386_shvedski_ministur_zabranata_na_gei_parada_v_surbiiia_e

174. Откъс от книгата „Моето разкриване“. 20 окт 12.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/10/20/1929479_otkus_ot_knigata_moeto_razkrivane
175. Светослав Тодоров. Марко Марков, ЛГТБ организация „Действие“: Себевъзприемането на гей хората остава незасегнат проблем. 21 окт 12.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/10/21/1929666_marko_markov_lgtb_organizaciia_deistvie
176. Новият областен управител на Сицилия разчупва стереотипите на италианския Юг. 01 ное 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2012/11/01/1937841_noviiat_oblasten_upravitel_na_siciliia_razchupva
177. Френското правителство придвижва закона за гей браковете въпреки критиките. 06 ное 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2012/11/06/1940991_frenskoto_pravitelstvo_pridvijva_zakona_za_gei
178. Словашкият парламент отхвърли закон за хомосексуалното партньорство. 06 ное 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2012/11/06/1941114_slovashkiat_parlament_othvurli_zakon_za
179. Френското правителство прие законопроекта за еднополови бракове. 07 ное 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2012/11/07/1941854_frenskoto_pravitelstvo_prie_zakonoproekta_za
180. Ватиканът се закани да се бори срещу гей браковете. 11 ное 12.
https://www.dnevnik.bg/sviat/2012/11/11/1944560_vatikanut_se_zakani_da_se_bori_sreshtu_gei_brakovete
181. Юлиан Попов. Ще пропусне ли българската църква своя последен шанс? 13 ное 12.
https://www.dnevnik.bg/analizi/2012/11/13/1945422_shte_propusne_li_bulgarskata_curkva_svoia_posleden
182. Пиеса, в която Исус Христос е представен като гей, предизвика смут в Гърция. 16 ное 12.

https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/11/16/1948505_piesa_v_koiato_isus_hristos_e_predstaven_kato_gei

183. Европарламентът одобри новия еврокомисар по здравеопазването. 21 ное 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/evropeiski_parlament/novini_za_ep/2012/11/21/1952035_evroparlamentut_odobri_noviia_evrokomisar_po
184. Светослав Тодоров Видео: Морган Фрийман озвучи реклама в подкрепа на гей браковете. 26 ное 12.
https://www.dnevnik.bg/razvlechenie/2012/11/26/1955321_video_morgan_friiman_ozvuchi_reklama_v_podkrepa_na_gei
185. Евродепутат: Датата за започване на преговори на Сърбия с ЕС е на „ръка разстояние“. 04 дек 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/evropeiski_parlament/novini_za_ep/2012/12/04/1961158_evrodeputat_datata_za_zapochvane_na_pre govori_na
186. Александар Манасиев в Скопие, Белград и Глазгоу
Политически футбол: Войнствените „ултраси“ на Балканите
избягват наказания. 04 дек 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/razshiriavane/2012/12/04/1961375_politicheski_futbol_voinstvenite_ultrasi_na_balkanite
187. Британското правителство подкрепя гражданските
еднополови бракове. 11 дек 12.
https://www.dnevnik.bg/evropa/novini_ot_es/2012/12/11/1966205_britanskoto_pravitelstvo_podkrepi_grajdanskite
188. Играл на „Ливърпул“ е глобен, защото нарече свой
съотборник „гей“ в Twitter. 18 дек 12.
https://www.dnevnik.bg/sport/2012/12/18/1971984_igrach_na_liv urpul_e_globen_zashtoto_nareche_svoi

БЕЛЕЖКИ

[1] В прави скоби са дадени поредните номера на разгледаните статии от списъка в Приложение 1.

Monitoring and Analysis of the Media Representation of the LGBT Community in the Online Newspaper “Dnevnik”

Alexander Georgiev

Abstract. The article presents the content analysis of 188 media texts relevant to the LGBT community published in the online newspaper “Dnevnik” between 2008 and 2012. The publications are categorized by topic in 18 categories. A tendency for the number of materials as well as the topical categories they fall in to increase is observed (e.g., the number of publications related to marriage equality is increasing throughout the 5-year period; articles regarding the possibility for same-sex couples to adopt children started being published in 2012).

Keywords: media representation, minorities

ОТЗИВИ

„Знаците без собствена воля“ през погледа на когнитивната дериватология

Илияна Генов-Пухалева

Варшавски университет
имейл: i.genew-puhalewa@uw.edu.pl

За лишените от собствена воля знаци или за новите полски и български безафиксални композити в медийния публицистичен дискурс (когнитивно-комуникативен подход)

Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2017

Книгата на полската българистка Наталия Длугош, озаглавена „За лишените от собствена воля знаци или за новите полски и български безафиксални композити в медийния публицистичен дискурс (когнитивно-комуникативен подход)“ (O znakach ubezwłasnowolnionych czyli o nowych polskich i bułgarskich compositach bezafiksalnych w medialnym dyskursie

publicystycznym (ujęcie kognitywno-komunikacyjne), Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2017), е нейната дисертация за придобиване на научната степен хабилитиран доктор на хуманитарните науки в Полша (д.ф.н. в България), като частично е плод на научноизследователски проект, одобрен от тамошния Националният център за наука (Narodowe Centrum Nauki: 2013/11/B/HS2/02867).

Строго научният характер на книгата, който личи както от съдържанието, така и от начина, по който то е структурирано, не е попречил на авторката да избере за графичното оформление на корицата провокативна фотография: на фона на стара къща изпъква пране, простряно педантично в премислена композиция. Предполага се, че една грижовна домакиня е подредила снежнобели „долни гащи“ до яркосини престилки, от които греят дванадесетте златни звезди на Европейския съюз. Едно от възможните внушения на изображението е, че нашият „европейски дом“ е пространство, където можем да бъдем „неглиже“, където битовото и официалното съжителстват, но по установени правила. Домашната обстановка предразполага към

фамилиарност и безцеремонност, но прави задължителна и откритостта и етичността в общуването. Последното е може би най-важното за Н. Длугош, защото книгата ѝ е посветена на дискурса и авторката се интересува от това кой, какво и с каква цел казва с определени езикови средства в рамките на българския и полския медиен публицистичен дискурс.

Актуалността на изследователската проблематика е заявена още в заглавието на монографията – тя се занимава с „новите полски и български композити“, всъщност с най-новите. Анализират се високочестотни в езиковата практика единици, които все още не са отразени в лексикографските и в корпусните източници (особено в българските) или пък експликациите на значенията им са все още непълни и/или незадоволителни. Проучваната област, както казах, е медийнината разновидност на публицистичния дискурс, т.е. едно динамично комуникативно пространство, особено чувствително към всякакви обществени и културни промени. Избрани елементи на това пространство се наблюдават *in statu nascendi*, с цел да се разкрият „езиковите механизми за адаптиране на обществото към съвременното“, както заявява Н. Длугош. Изследователската перспектива, от която тя разглежда няколко серии сложни думи в български и полски, обвързва проблематиката на книгата с такива съвременни езиковедски направления като когнитивна семантика, прагмалингвистика, комуникология, когнитивно-дискурсивна лингвистика и етнолингвистика. Съпоставката на двата славянски езика е насочена към извеждането на сходното и различното във функционирането на словообразователните модели – въпрос, непроучван досега.

Впечатляващото в книгата на Н. Длугош е това, че изследване с привидно неголям обхват засяга шест серии полски и български сложни думи, често окказионализми, е претекст и основа за проучване на езикови явления с универсален характер. Тъкмо така се представят отворените композитни конструкции, с прост словообразователен модел, които дават възможност на носителите на езика да създават (без ограничение) нови сложни единици с най-разнообразни семантични и метафорични референции, които се интерпретират в зависимост от контекста. Именно контекстуализацията (силната зависимост от контекста) дава основание на полската лингвистка да определи тези единици като „лишени от собствена воля“ (срв. заглавието на книгата). Сериите български и полски сложни думи, които се изучават, са образуванията с интернационален компонент еко-/еко-, euro-/евро-, gej-/гей-, homo-/хомо-, а освен тях и специфично българските композити с първи член чалга- и менте-. Този избор е мотивиран, по думите на Н. Длугош, не само от високата честотност на тези единици, но и от това, че се отнасят до „ключови

понятия в съвременните културни дискурси в рамките на една супранационална, «европейска» общност, т.е. до понятията екология, Европа, човешка сексуалност» или „се опират на схеми, дълбоко вкоренени в езиковото съзнание“ (с. 14-15).

На въпроса каква е конкретната изследователска цел, която си поставя Н. Длугош, отговорът е: да се проучи комплексно функционирането на изброените по-горе серии сложни думи в български и полски, с оглед на това, че те са „характерни структури за края на XX-и и началото на XXI-ви век“. Този възглед авторката е възприела от К. Вашакова. Някои от второстепенните цели, с не по-малка научна значимост, са: 1) да се систематизира натрупаното досега в полонистичната и българистичната лингвистика знание за избраните композити; 2) да се изработи интегрална концепция за описание и интерпретация на словообразователните явления в двата славянски езика; 3) да се приложи тази концепция, като се покажат начините за конституиране на форми и значения в рамките на сериите сложни думи; 4) да се опишат конструкционните схеми, които са в основата на дериватите сложни думи; 5) да се формулират изводи от по-общ характер за изучаваната проблематика. По-долу ще се опитам да докажа, че Н. Длугош постига изброените цели в книгата си.

Първо, авторката прави критичен преглед на актуалните възгледи в полската и българската дериватология по отношение на композитите и композицията като словообразователна техника. След като ясно формулира теоретичните проблеми, свързани с дефинирането и класифицирането на словообразователните явления и по-специално с разграничаването на деривацията от композицията, авторката представя свое становище: смята композицията за тип словообразователна деривация. Изразява мнение, че сложните думи, които изследва, трябва да се анализират в контекста на езиковата прагматика, тъй като са „потенциални прагматични деривати“, способни да изпълняват множество прагматични функции (с. 48). Позовавайки се на широкия исторически контекст на философията и лингвистиката – от младограматизма през структурализма до когнитивизма, разглежда въпроса за аналогията (повтарянето на модела) като процес, който определя промените, протичащи на различните езикови равнища. Това обосновава тезата на Н. Длугош, че „високата активност на композицията в полското и българското словообразуване се дължи на аналогията“, която действа на всички етапи на конструиране на думите – върху тяхната формална и семантична структура (с. 68, 70).

Второ, Н. Длугош построява собствен изследователски модел, като се опира на: методологията на Е. С. Кубрякова (когнитивно-дискурсивен

модел за словообразователен анализ), възгледите на К. Вашакова (незадоволителност на дефинирането на семантиката на деривата в статичен и/или динамичен аспект), когнитивния подход към езиковото значение, което подчертава влиянието на контекста като фактор (цитира В. Еванс), когнитивната граматика на Р. Ланакър (постановките, засягащи схематизацията като познавателен процес). Моделът на Длугош по логичен начин съчетава структуралисткия подход, който се концентрира върху формално-семантичните отношения между производната и изходната дума, с когнитивно-комуникационния подход, за който са важни концептуалните структури на деривата и основата. В стремежа си да докаже основателността на избрания подход, както и да формулира максимално точно изследователския си инструментариум, авторката е посветила цели подраздели на възлови за работата въпроси (респ. понятия и термини) като: дискурс, контекст, амбисемия, „експанзия на комуникацията“, постмодернизъм и др. Отношението на полската изследователка към метаезика на лингвистично описание е особено взискателно: използваните термини (понятия) се дефинират с изключителна последователност и пълнота.

Трето, в емпиричната част на книгата си (с обем над 300 страници) Н. Длугош прилага своя интегриран изследователски инструмент, подлагайки на анализ над 1000 деривата. За да реализира тази цел, лингвистката най-напред съставя собствен корпус от текстове, които са представителни за полския и българския дискурс. Корпусът обхваща годините 2009-2016, а броят на цитираните контексти е повече от 500. Това изследователско начинание заслужава висока оценка с оглед на все още незадоволителната функционалност на българския национален корпус.

За нуждите на анализа авторката обособява няколко типа дискурс със съответни субдискурси. „Екологичният дискурс“, „икономическият дискурс“, „европейският публицистичен дискурс“, дискурсът по темата за правата на сексуалните малцинства, „ежедневният (разговорен, битов) дискурс“, „интелектуалният дискурс“ и др. се разглеждат като съставлящи на медийния дискурс. Сериите сложни думи с компоненти еко-/еко-, euro-/евро-, gej-/гей-, homo-/хомо- и чалга- и менте- се анализират последователно в автономни подраздели, чийто прочит може да бъде независим. Въз основа на лексикографски данни (речниковите дефиниции на композитите и/или речниковите дефиниции на техните компоненти), но най-вече въз основа на текстови данни (употреби в различни контексти) се реконструират характеристики, които се явяват периферни и неконститутивни за семантичните профили. Например за еко-/еко- са обособени 8 профила с по няколко (до 10) подпрофила, а за euro-/евро- съответно

4 профила и т.н. Профилирането на характеристиките дава възможност да се определи схемата, която е в основата на новата езикова структура. Н. Длугош подчертава, че често става дума за утвърдени в човешкото съзнание структури, на които не винаги може да се признае статус на езикова единица. За илюстрация ще цитирам разсъжденията на Н. Длугош за специфичните български композити с първи член чалга-. С оглед на семантичния профил на този член авторката разделя композитите на две групи, в които чалга- внася значение: 1. 'който се отнася до чалгата като стил в музиката' и 2. 'който се отнася до чалгата като културно и обществено явление с масов обхват'. Изследването на полската лингвистка показва, че значително по-фреквентни (най-вече в метадискурсивното говорене за чалгата) са образуванията с чалга- във второто му значение, което е силно неодобрително (напр. чалгаархитектура, чалгаматура, чалгаерзац, чалгасъзнание, чалгаздравеопазване). Компонентът чалга- може да детайлизира значението на сложната дума чрез някой от признаците: 1. банален, лесен, с ниска степен на трудност, несериозен; 2. неприличен, некултурен; 3. неетичен, безогледен; 4. нарушаващ закона, престъпен; 5. насочен към трупане на материални блага; 6. тривиален, просташки; 7. предизвикателен, нарушаващ обществените норми, скандален, безсрамен; 8. развалящ добрия вкус, кичозен; 9. който говори за интелектуална ограниченост на субекта, безмислен; 10. лансиращ патриархалния културен модел. Трябва да се отбележи, че езиковата съпоставка на българските и полските явления (с изключение на композитите с чалга- и менте-) се операционализира чрез съотнасянето им към описаната словообразователната (конструкционна) схема, която се явява *tertium comparationis* на конфронтативното изследване.

Четвърто и последно, Н. Длугош формулира съществени заключения от изследването си по отношение на: продуктивността и фреквентността на изследваните единици, необходимостта от активизиране на специфични концептуализационни похвати при разглеждането на подобни структури, същността на анализирания обект, състояща се в семантична дифузност на повтарящия се елемент на композита; иначе казано в „известно постоянство на формата“ и в „променливостта на значението“, в което авторката вижда „знак на времето“.

Към обобщенията на Н. Длугош може да се добави и това, че голяма част от разглежданите композити са калки (хибриди), както и че част от контекстите, включени в корпуса на изследването, са неявни преводи от чуждестранни медии. Това косвено доказва универсалността на изводите на полската изследователка – написаното в книгата „За

лишение от воля знаци..." важи не само за полския и българския медиен дискурс, но с голяма доза вероятност и за европейския.

Надявам се актуалността на проблематиката, както и приносните качества на книгата по отношение на когнитивната дериватология да получат заслужено внимание не само от страна на полските българи и българските полонисти, но и на интересуващите се от медиалингвистика в други страни.

ДИСКУСИИ

Пол по избор (анкетно проучване на нагласите към понятието „джендър“)

Ренета Славова
Независим изследовател

Резюме. Текстът представя анализ на употребата на термина „джендър“ в Истанбулската конвенция и вариантите на термина в българския превод на документа. Представят се накратко резултатите от анализа на медийната употреба на термина „джендър“, както и новите значения на думата в медийния контекст. Резултатите се подкрепят с анкетно проучване на на обществените нагласи към понятието „джендър“ и на разбирането му. В изводите се откроява заключението за дискредитирането на понятието и невъзможността терминът да бъде приет извън негативните конотации, които носи вследствие измененията на значението му.
Ключови думи: джендър, медии, обществени нагласи, Истанбулска конвенция

„Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие“, по-позната като „Истанбулската конвенция“, е международен договор на Съвета на Европа, който призовава за прилагане на правно обвързващи стандарти за предотвратяване на насилието срещу жени и домашното насилие, както и за защита на жертвите и наказване на извършителите в случаи на такова насилие. Предложена е за подписване на 11 май 2011 г. в Истанбул, Турция, откъдето произлиза и популярното ѝ съкратено наименование.

Според сайта на Съвета на Европа, до юни 2018 г. документът е ратифициран в 31 държави, а 16 държави, включително България, са го подписали, без все още да е започнало прилагането му.

Държавите, ратифицирали конвенцията, са: Албания, Андора, Австрия, Белгия, Босна и Херцеговина, Хърватия, Кипър, Дания, Естония, Финландия, Франция, Грузия, Германия, Исландия, Италия, Малта, Монако, Черна Гора, Холандия, Норвегия, Полша, Португалия, Румъния, Сан Марино, Сърбия, Словения, Испания, Швеция, Швейцария, Македония и Турция, която първа ратифицира конвенцията на 14 март 2012 г.

14 са държавите, подписали конвенцията, без да я ратифицират. Това са: Великобритания, Армения, Чехия, Гърция, Унгария, Ирландия, Латвия, Литва, Лихтенщайн, Люксембург, Молдова,

Словакия, Украйна и България, която подписва документа на 21 април 2016 г.

Единствените членове на Съвета на Европа, които не подписват конвенцията, са Азербайджан и Русия.

Преводният вариант на официалните текстове на Истанбулската конвенция дава следната дефиниция на същността и целите ѝ:

„Глава I. Цели, дефиниции, равенство и недискриминация, общи задължения

Член 1. Цели на Конвенцията

1. Настоящата Конвенция има следните цели:

- а. да защитава жените от всички форми на насилие и да предотвратява, преследва и премахва насилието над жени и домашното насилие;
- б. да допринася за премахване на всички форми на дискриминация срещу жени и да насърчава действителна равнопоставеност между жените и мъжете, включително чрез овластяване на жените;
- в. да създаде цялостна рамка, политики и мерки за защита и помощ на всички жертви на насилието над жени и домашното насилие;
- г. да насърчава международното сътрудничество за премахване на насилието над жени и домашното насилие;
- д. да осигури подкрепа и помощ на организации и правоприлагащи органи за ефективно сътрудничество с цел да се възприеме интегриран подход за премахване на насилието над жени и домашното насилие”[\[2\]](#).

Документът съдържа общо 12 глави и 81 члена.

Един от основните акценти на конвенцията е превенцията на насилие срещу жени и домашно насилие. Това включва предприемане на действия като:

- обучаване на професионалисти в тесен контакт с жертвите;
- редовно провеждане на кампании за повишаване на осведомеността;

- в учебния материал да бъдат включени теми за равенството между половете и за ненасилственото разрешаване на конфликти в междуличностните отношения;
- създаване на програми за лечение на извършителите на домашно насилие и на извършителите на сексуални престъпления;
- работа в тясно сътрудничество с неправителствени организации;
- включване на медиите в изкореняването на стереотипите, свързани с пола;
- насърчаване на взаимното уважение.

Конвенцията също призовава предотвратяването на насилието срещу жени и домашното насилие да не се оставя единствено в ръцете на държавата, а всички членове на обществото, особено мъжете и момчетата, да допринесат за постигането на целта си за създаване на Европа, свободна от всякакви форми на насилие.

Друг важен акцент на конвенцията е защитата и подкрепата на жертвите в онези случаи, в които превантивните мерки са се провалили и насилственият акт е вече налице. Това означава осигуряване на задължителна полицейска намеса, както и създаване на възможност за използване на специализирани помощни услуги като приюти и горещи телефонни линии. Цели се и гарантиране на това социалните служби да разбират жертвите на насилие и да ги подкрепят във възстановяването им. Някои примери за мерки, изложени в Конвенцията, включват:

- Предоставяне на правомощия полицията да отстранява извършителя на домашно насилие от дома му;
- Осигуряване на лесен достъп до адекватна информация за налична помощ на език, който жертвата разбира;
- Създаване на лесно достъпни убежища в достатъчен брой и в подходящо географско разпределение;
- Предоставяне на безплатни специализирани телефонни линии за помощ на жертви на насилие;
- Създаване на леснодостъпни центрове, осигуряващи незабавно медицинско консултиране в случаи на сексуално насилие;
- Гарантиране на информираността на жертвите относно техните права и възможностите за получаване на помощ.

Основна функция на Конвенцията е да гарантира и преследването на извършителите на насилие. Тя дефинира и криминализира различните форми на насилие срещу жените, както и на домашно насилие. Държавите, ратифицирали Конвенцията, трябва да класифицират като престъпления редица форми на насилие и дискриминация. Това може да включва всякакви прояви на психическо и на физическо насилие, сексуално насилие и изнасилване, преследване, генитално осакатяване на жени, принудителен брак, принудителен аборт и принудителна стерилизация. Освен това държавите ще трябва да гарантират, че културата, традицията или така наречената „чест“ не се считат за оправдание за никое от въпросните действия. Идеята зад това е, че ако националните правни системи официално класифицират тези форми на насилие като престъпление (в случаите, в които все още не са определени като такива), то няма причина да не се преследват нарушителите. Така съответните органи ще трябва да отговарят на призивите за помощ, да събират доказателства и да оценяват риска от по-нататъшно насилие, за да защитят по подходящ начин жертвата.

Според конвенцията отделните институции не биха могли да се справят сами срещу насилието над жени и домашното насилие. Ефективността на предприетите мерки би дошла от координираността на действията им – държавни агенции, неправителствени организации и други.

Механизмът за мониторинг на Истанбулската конвенция представлява контролна система от две части, отговорна за оценяването и подобряването на прилагането на Конвенцията от страните. Тя се състои от независимата експертна група GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence – Експертна група за действие срещу насилието срещу жени и домашното насилие) и от политическия орган Committee of Parties (Комитетът на страните).

Задачата на GREVIO е да следи прилагането на Конвенцията от страните, а Комитетът проследява техните доклади и заключения и съставя препоръки към засегнатите страни.

Предпоставките, водещи до създаването на Истанбулската конвенция, са следните. Съветът на Европа, в качеството си на водеща организация за правата на човека, предприема редица инициативи за насърчаване на защитата на жените от насилие от 90-те години на миналия век насам. Така през 2002 г. се приема „Council of Europe Recommendation (2002)“ (Препоръка на Съвета на Европа“) и започва общеевропейска кампания за борба с насилието над жени и с

домашното насилие в периода 2006- 2008 г., която показва необходимостта от съгласувани правни стандарти, които да гарантират, че жертвите получават еднакво ниво на защита навсякъде в Европа. През декември 2008 г. се създава експертна група, която да подготви проект за конвенция в тази област. Две години по-късно, през декември 2010 г, е финализиран проектът на Конвенцията.

Съдържание на понятието „джендър“ и значение на термина в Истанбулската конвенция

За да бъдат избегнати евентуални вратички в закона, е необходимо всеки официален документ да дава ясна дефиниция на понятията, с които борави. При Истанбулската конвенция, определенията идват с член 3. В приложената таблица може да бъде проследен българският превод на официалния английски текст^[3]:

Таблица 1. Съдържание на Член 3 на Истанбулската конвенция

„Article 3 – Definitions	„Член 3 – Определения
For the purpose of this Convention: a – “violence against women” is understood as a violation of human rights and a form of discrimination against women and shall mean all acts of gender-based violence that result in, or are likely to result in, physical, sexual, psychological or economic harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or in private life; b – “domestic violence” shall mean all acts of physical, sexual, psychological or economic violence that occur within the family or domestic unit or between former or current spouses or partners, whether or not the perpetrator shares or has shared the same residence with the victim; c – “gender” shall mean the socially	За целите на настоящата Конвенция: а – „насилие над жени“ се разбира като нарушение на правата на човека и форма на дискриминация срещу жените и означава всички актове на насилие, основано на пола, които водят или е вероятно да доведат до физически, сексуални, психологически или икономически увреждания или страдание за жените, включително заплахи за такива актове, принуда или произволно лишаване от свобода, независимо дали това се случва в обществения или в личния живот; б – „домашно насилие“ означава всички актове на физическо, сексуално, психологическо или икономическо насилие, които се случват в семейството или в

constructed roles, behaviours, activities and attributes that a given society considers appropriate for women and men; d – “gender-based violence against women” shall mean violence that is directed against a woman because she is a woman or that affects women disproportionately; e – “victim” shall mean any natural person who is subject to the conduct specified in points a and b; f – “women” includes girls under the age of 18.”	домакинството, или между бивши или настоящи съпрузи или партньори, независимо дали извършителят живее или е живял заедно с жертвата; в – „пол“ означава социално изградени роли, поведения, дейности и характеристики, които определено общество смята за подходящи за жените и за мъжете; г – „насилие над жените, основано на пола“ означава насилие, което е насочено срещу жена, защото тя е жена, или което засяга предимно жените; д – „жертва“ означава всяко физическо лице, което е изложено на описаното в букви а) и б) поведение; е – „жени“ обхваща и момичета под 18-годишна възраст.”
---	---

Дотук виждаме как думата “gender” бива преведена като „пол“, въпреки че думата за „пол“ на английски език е „sex“. Още в следващия член обаче се появява ново предизвикателство за преводача:

Таблица 2. Съдържание на Член 4 на Истанбулската конвенция

„Article 4 – Fundamental rights, equality and non-discrimination 1 – Parties shall take the necessary legislative and other measures to promote and protect the right for	„Член 4 – Основни права, равнопоставеност и недискриминиране 1 – Страните предприемат необходимите законодателни и други мерки за подкрепа и защита на правото на всеки човек и особено на жените да живеят без
--	--

everyone, particularly women, to live free from violence in both the public and the private sphere. 2 – Parties condemn all forms of discrimination against women and take, without delay, the necessary legislative and other measures to prevent it, in particular by: –embodying in their national constitutions or other appropriate legislation the principle of equality between women and men and ensuring the practical realisation of this principle; –prohibiting discrimination against women, including through the use of sanctions, where appropriate; –abolishing laws and practices which discriminate against women. 3- The implementation of the provisions of this Convention by the Parties, in particular measures to protect the rights of victims, shall be secured without discrimination on any ground such as sex, gender, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth, sexual orientation, gender identity, age, state of health, disability, marital status, migrant or refugee status, or other status. 4- Special measures that are necessary to prevent and protect	насилие в публичната и в частната сфера. 2 – Страните осъждат всички форми на дискриминация срещу жени и предприемат без забавяне необходимите законодателни и други мерки за неговото предотвратяване, поспециално като: – включват в националните си конституции или в друго подходящо законодателство принципа за равнопоставеност между жените и мъжете и осигуряват практическото прилагане на този принцип; – забраняват дискриминацията срещу жени, включително чрез използване на санкции, когато е уместно; – отменят закони и практики, които дискриминират жени. 3- Прилагането на разпоредбите на настоящата Конвенция от страните, по-специално мерките за защита на правата на жертвите, трябва да бъде осигурено без всякаква дискриминация, основана на пол, социален пол, раса, цвят на кожата, език, религия, политически или други убеждения, национален или социален произход, принадлежност към национално малцинство, имуществено състояние, рождение, сексуална ориентация, идентичност, основана на пола, възраст, здравословно състояние,
---	---

women from gender-based violence shall not be considered discrimination under the terms of this Convention.”	увреждания, семейно положение, статут на мигрант или на бежанец, или друг статут.” 4- Специалните мерки, необходими за превенция и защита на жените срещу насилие, основано на пола , не се приемат за дискриминация по силата на настоящата Конвенция.
---	---

В английския текст думите „sex” и „gender” се използват в изброяване, което би насочило дори човек, неразбиращ езика, към идеята за различие в значението на понятията. Именно тук в българския превод се появява терминът „социален пол”, назоваващ понятието „gender”, по-рано преведено като „пол”.

Различия в разбирането на понятията и преводни варианти на термина „джендър”

Дефиниции на понятията „sex” и „gender” и определение на съответната разлика между тях дава австралийският университет „Монаш” (преводът на български език е личен, а не официален, като за по-лесна проследяемост отново помествам двата текста в таблица[4]):

Таблица 3. Определения на понятията „пол” и „джендър” на австралийския университет „Монаш”

Sex = male and female Sex refers to biological differences; chromosomes, hormonal profiles, internal and external sex organs. Gender = masculine and feminine Gender describes the characteristics that a society or culture delineates as masculine or feminine. So while your sex as male or female is a biological fact that is the same in any culture, what that sex means in terms of your gender role as a	Sex = пол = мъж и жена Отнася се до биологичните различия, хромозомите, хормоналните профили, вътрешните и външните полови органи. Gender = мъжественост и женственост. Описва характеристиките, които обществото или културата свързва с мъжествеността и
---	---

'man' or a 'woman' in society can be quite different cross culturally. These 'gender roles' have an impact on the health of the individual. In sociological terms 'gender role' refers to the characteristics and behaviours that different cultures attribute to the sexes. What it means to be a 'real man' in any culture requires male sex plus what our various cultures define as masculine characteristics and behaviours, likewise a 'real woman' needs female sex and feminine characteristics. To summarise: 'man' = male sex+ masculine social role (a 'real man', 'masculine' or 'manly') 'woman' = female sex + feminine social role (a 'real woman', 'feminine' or 'womanly')	женствеността, тоест присъщото за мъжа и за жената. Така че докато полът „мъж“ или „жена“ е биологичен факт, който е един и същ във всяка култура, това, което този пол означава като джендър роля като „мъж“ или „жена“ в обществото може да бъде много различно в различните култури. Тези джендър роли имат влияние върху здравето на индивида. В социологичен аспект терминът „джендър роля“ се отнася до характеристиката и поведението, които различните култури приписват на половете. Това, което означава да бъдеш „истински мъж“ в една култура изисква мъжки пол плюс това, което културата определя като мъжествена характеристика и поведение, както и „истинската жена“ изисква женски пол и женствени характеристики. В обобщение: „Мъж“ = мъжки пол + мъжествена социална роля („истински мъж“ или мъжествен) „Жена“ = женски пол + женствена социална роля („истинска жена“ или женствена)
---	---

Тази разлика между „sex“ и „gender“ предизвиква объркване в българското общество. Понятието „sex“ не е обект на дискусия, тъй като биологичният пол е един и същ навсякъде по света. Както е описано по-горе обаче, понятието „gender“ е интерпретирано различно в различните култури. В едни общества например децата са

отговорност предимно на майката, поради което в случай на развод почти винаги родителските права остават за жената. В други подобно развитие на ситуацията е немислимо и попечителството задължително остава за бащата. Почти навсякъде се очаква мъжът да е този, който заема ръководни позиции в работата си, докато основното задължение на жената е да се грижи за семейния уют. При едни култури полата е типично женска дреха, но килтът, така наречената „шотландската поличка“, е неизменна част от мъжкото традиционно национално облекло в Шотландия. На много места по света е прието, че синият цвят е за момченца, а розовият – за момиченца. В началото на август 2018 г. един от най-престижните японски университети – медицинско учебно заведение в Токио, призна, че в продължение на повече от десет години оценките на кандидатстващите жени са били изкуствено занижавани, за да има повече лекари от мъжки пол. В извинителното си изявление директорът Тецуо Юкиока казва: „Подозирам, че е имало липса на чувствителност към правилата на модерното общество, в което жените не трябва да бъдат третирани различно заради техния gender“. Тоест разликата в разбирането на понятията за пол и това, което в Истанбулската конвенция е преведено като „социален пол“, засяга всички аспекти от живота на индивида – от основните като отглеждането на дете и избор на професия до дребни детайли от ежедневието като избора на цветове на облеклото. Оказва се, че в българския език няма дума, която да опише тази разлика.

Проблемът с липсата на утвърден превод на понятието „джендър“ в България датира поне от края на миналия век. Думата е била използвана като пряка заемка или превеждана като „род“, „пол“, „социален пол“. Преводът като „род“ изхожда от лингвистичния произход на понятието – от старофренското „gendre“ (на съвременен френски „genre“, което от своя страна произтича от латинското „genus“ – род, рождение). Този вариант е предпочетен от Милена Кирова и Корнелия Славова, които през 2001 г. издават сборника „Теория през границите. Въведение в изследванията на рода“. Те са първите български автори, които запознават читателя с така наречените „gender studies“, или „теория на рода“. В увода на сборника те обясняват следното: „Понятието gender все още няма достатъчно утвърден превод на български. То произлиза от латинската дума genus, която на свой ред наследява гръцката genos; и двете означават род, произход, и двете тръгват от един общ индоевропейски корен, който също носи значението на „рода, от който произхожда човек“. [...] Ще отбележим само това, че в България терминът gender навлезе около средата на 90-те години чрез опита и усилията на група академични изследователки с превода „род“ (Кирова, Славова 2001). По същия начин го използват и повечето от

авторките на този сборник – като в езикознанието, където родът на всяко име представлява граматически конструирана категория, а не „същност“ на понятието. Изключение правят статиите на Кр. Даскалова и Т. Коцева, които са коментирани от М. Кирова и К. Славова. Те от своя страна представят опита на някои български историци и социолози да отхвърлят „филологическото“ звучене на представата „род“, като го заменят с описателна фраза – „социален пол“ или „социопол“, а напоследък все по-упорито и с най-утвърдения термин „пол“. [...] В крайна сметка бихме могли да кажем, че заедно с Роза Брайдоти, че „това е културно специфичен термин и по тази причина е непреводим. Впрочем, такава е практиката на руските феминистки, които говорят за „гендерные исследования“ (Кирова, Славова 2001: 7). Споменатият подход от практиката на руските феминистки отчасти среща своето приложение и в България, като транслитерираният вариант на „gender“ като „джендър“ е приет от отделни лингвисти. В „Тезаурусен модел на лингвокултурологичните термини“ авторката Гинка Димитрова изброява директната заемка „джендър“ като един от по-важните термини от речника на лингвокултурологичните термини: „На този етап от работата по тезаурусния речник на лингвокултурологичните термини са описани 200 термина. Някои по-важни от тях са: акултурация, акумулема, антропоцентрична парадигма, апелатив, асоциат, асоциативен афоризъм, бариери на общуването (комуникативни бариери), безеквивалентна лексика, вторична езикова личност, вътрешна форма, **джендър**...“ Сред защитниците на пряката транслитерирана заемка „джендър“ е и Вероника Азарова, която в бр. 1 на списание „Алтера“ от 2005 г. пише: „Въвеждането на „български“ еквивалент е твърде комично поне по две причини: Първо, не бихме могли да консервираме езика с всичките му чуждици като „компютър“ и „бизнес“ например. Знаем докъде е довел експериментът „драсни-пални клечица“. Тук се среща и с един абсурд – „чуждата“ дума „джендър“ вече съществува, докато умотворения като „социопол“ например не съществуват никъде, с други думи те са не по-малко „чужди“ за българския език. Нещо повече – съставката „социо“ да не е случайно „чисто българска“? И второ – „джендърът“ е явление сложно (както ще се убедите и от последващия текст) и нека вместо да създаваме сложна дума, да си признаем, че в българския език просто няма такава, а я няма, защото го няма, или го нямаше доскоро, „този“ начин на мислене. [...] Несъответствието между биологическия пол и пола като социален конструкт е онова, което създава необходимостта от въвеждане на отделна категория „джендър“ (Азарова 2005).

Ако се върнем към „Теория през границите. Въведение в изследванията на рода“, в първата статия от сборника – „Споровете за

рода (gender) – значения, употреби, преводи”, Корнелия Славова пише: „Да се говори за теориите на рода (gender theory) на български език предполага доста предизвикателства – не просто поради необходимостта от превод на един богат концептуален апарат, но и поради сложната и многозначна употреба на голяма част от понятията. Но преди да преминем към проблемите при превода на този термин и свързаните със споменатата теория текстове, е нужно да въведем различните ѝ значения и начини на употреба. От възникването си преди около 40 години терминът „gender” се развива непрекъснато, обогатява се с нови значения, дестабилизира първоначалните и на тяхно място прибавя нови нюанси. Проблемът се усложнява и поради факта, че възникналите на различни етапи в това развитие значения на „gender” се употребяват успоредно в англоезичната хуманитаристика и до днес, като при това те често се преплитат и надграждат едно над друго. Нека проследим основните три етапа в развитието на понятието „gender” в англоезичната теория и критика.

1. Първоначално родът възниква като граматична категория в езикознанието, описваща начините, по които природното (биологичното) явление „пол” се отразява в езика (например разграничаване на съществителните и прилагателните имена от мъжки, женски или среден род). В повечето езици лингвистичният род е произволен, т.е. няма корелация между „естеството на нещата” и езика. Това значение е валидно в лингвистиката и днес.
2. Второто значение на „gender” се развива в началото на 70-те години на XX век, когато в англо-американската феминистика теория започва да се говори, че родът не зависи от биологичния пол, а се придобива в процеса на акултуризация. Основополагащо в тази насока е антропологичното изследване на Гейл Рубин „Размяна на жени” (The Traffic in Women, 1975), където системата на пола/рода се дефинира като „система от спогодби и правила, по силата на които суровият биологичен материал на човешкия пол и възпроизвеждане се оформя чрез намесата на човека”. Рубин разграничава биологичния пол (който е естествен) от рода (който е културно конструиран), като анализира онези обществени условия, които изграждат „женствената идентичност” в процеса на размяна на жени между мъжките фамилии” (Славова 2001: 8).

Една от предпоставките, довели до изкривяването на съдържанието на понятието „джендър” в българската ежедневна реч, която ще разгледам малко по-нататък, е начинът, по който някои коментарни

текстове за Истанбулската конвенция отъждествяват значението на понятието „gender“ с „пол по избор“ и „трети пол“. В основата на това схващане е асоциацията за понятието с LGBT (lesbian, gay, bisexual, transsexual) културата. В цитираната статия на Корнелия Славова авторката разглежда и този етап от развитието на думата „джендър“: „Друг важен извор, свързан с това ранно разбиране на категорията „род“, е книгата „Пол и род“ (Sex and Gender, 1968) на американския психиатър Робърт Столкър, която изучава поведението на транссексуалните индивиди (предимно мъже, превърнали се в жени). Столкър открива радикални различия между биологичния пол на тези мъже и усещането им за себе си като „женствени“, като „жени“. Той стига до заключението, че биологичният пол на даден индивид влияе, но не определя неговия/нейния род; по-скоро той се оформя и развива през детството. По този начин се поражда разграничението между „пол“ и „род“, където първото понятие се отнася до чисто анатомичното определяне на индивида като мъж или жена, а второто се надгражда над тази материална физическа основа, като се предполага, че мъжете ще развият и оформят своята мъжественост, а жените – своята женственост“ (Славова 2001:9).

Третият разглеждан от Корнелия Славова етап в развитието на понятието „джендър“ е свързан с възгледите на критиците на разделението пол/род, според които фактът, че индивидът винаги носи характеристиките на своя биологичен пол, прави невъзможно пълното разграничаване на двете понятия. Тоест, ако една биологична жена притежава качества, характерни за мъжествеността, то тези качества се считат за неподходящи я правят „мъжкарана“.

Същият подход с превода на „gender“ като „род“ може да бъде видян и в сборника на Ралица Мухарска „Майки и дъщери: поколения и посоки в българския феминизъм“ (1999 г.) под нейна редакция, както и във „Феминисткото знание“ на [Снежана Гунев](#), под редакцията на Ралица Мухарска и Корнелия Славова (2002). В предговора към „Майки и дъщери: поколения и посоки в българския феминизъм“, запознавайки читателя с проблематиката на настоящата книга, Ралица Мухарска пише за „ориентацията към проблематиката на рода (gender), а малко по-късно определя превода на „gender sensitization“ с „проблеми на рода“ като „пореден опит – тромав, но почтен – за превеждане, следователно за заимстване на социокултурен факт от чужда действителност“ (Мухарска 1999:5). В статията на Мойра Гейтънс (в превод на Корнелия Славова) „Критика на разграничението между пол и род“ от сборника „Феминисткото знание“ се критикуват защитниците на разграничението между двете понятия: „Особено трудно е да се избегне мисленето за човека като разделен на тяло и съзнание и това

се вижда най-добре в дебата, противопоставящ ролята на наследствеността и влиянието на средата” (Гунев 2002: 128).

Малко по-късно, през 2004 г, Красимира Даскалова и Корнелия Славова издават сборника „Женски идентичности на балканите”, в който решават да използват превода на “gender” като „пол” вместо „род” (Даскалова, Славова 2004: 8). В предговора към книгата те правят следното уточнение: „В това издание сме предпочели английското понятие „gender” да бъде преведено с термина „пол”, а не с „род” (както е направено в повечето от досегашните феминистки преводи на български език), съобразявайки се с българската научна традиция и двусмислието/усложненията, които възникват при разбирането на термина „род”. Така “gender” става „пол”, “gendered” е „полово пристрастен”, а „gender parallels” е „паралелните светове на половете”.

Оказва се, че преводът на думата „gender” не представлява трудност единствено за българските преводачи. Отново в брой 1 на списание „Алтера” от 2005 г. е публикувано интересно изследване на Людмила Стоева. Тя описва трудностите при превода на понятието “gender”, които според нея „съвсем не са уникални за България. В Унгария например се използва една и съща дума и за sex, и за gender – “nem.” По ирония на съдбата “nem” също така е и частицата за отрицание, което води до забавни усложнения. При първия опит да се акредитират gender studies в Унгария комисията най-вероятно е била доста озадачена от документа, представящ една “не-наука” (nem-tudomány). По-сериозният проблем обаче възниква при опита да се разграничат sex и gender. В крайна сметка поради наличието само на една дума в много езици най-често срещаният подход е да се говори за социален и биологичен пол, но понякога се стига и до екстравагантни от лингвистична гледна точка решения. Например терминът “gender blind” се превежда на унгарски като “невежество по отношение на равноправието”. Равноправието и социалното равенство като част от политическите цели на феминизма се превръщат в синоними на gender в опита да се намери адекватен превод на думата. На финландски gender е sukupuoli, което буквално означава половината от рода/семейството и винаги носи подтекста на социални взаимоотношения и структура. Оказва се, че на финландски човек винаги е само половинка и никога не е “цял” без другия пол. От друга страна, на политическо ниво финландското общество е доста “безполово”, или неутрално, като резултат от силната политика за равноправие. Дори граматически финландският език е абсолютно неутрален – съществителните нямат мъжки или женски род. На немски етимологията на термина Geschlecht се свързва с понятието “от същия вид или произход” и е близка до българската дума “род”. Понятието

означава "хора с общ произход", но също и "всички хора, живеещи в един период от време". Днес Geschlecht има няколко нива на значение: едновременно означава граматическия род, бинарна класификация на мъжки/женски и се свързва със сексуалността и различията породени от пола. Въз основа на англо-американската традиция в съвременния немски Geschlecht се използва като биологична и социокултурна категория. Дори в англоезични държави като Ирландия използването на правилния термин не е лесно. Въпреки че основният език в Ирландия е английският, ирландският език все още съществува и разликата между sex и gender далеч не е еднозначна. В законодателството се използват и двата термина, докато в академичния свят gender често се среща като заместител на "жени" или "женски". Ирландия обаче е една от малкото страни, в които лингвистичен дебат почти не съществува, а фокусът на феминизма е върху ирландския национализъм, идентичността и постколониалната конструкция и представяне на феминизма. На фона на тоновете хартия, изписани по въпроса за правилния превод, холандският подход терминът "gender" да не се превежда, изглежда практичен и разумен. В Холандия обаче съществува доста ясна разлика между "сексуални различия" и "gender различия". Типично за Холандия е дефинирането на сексуалните различия доминирани от несъзнателни, вътрешнопсихични процеси. Тъй че холандските учени имат сериозни затруднения при превода на техните трудове на английски, а не обратното" (Стоева 2005).

Резултати от анализа на медийната употреба на термина „джендър“. Нови значения на думата в медийния контекст

Провокирана от огромната разлика между значението на думата „джендър“ и начина, по който тя се използва в българската ежедневна реч напоследък, направих анализ на медийни публикации, отразяващи дискусията около Истанбулската конвенция. Проследих начина, по който се изменя смисълът на понятието, както и манипулативните похвати, спомогнали това да се случи, и стигнах до извода, че сред често приписваните значения на думата са „трансджендър“, „пол по избор“, „трети пол“, „хомосексуалност“, „хомосексуален човек“, „ритуал за обрязване на женските полови органи“, „ад“ и „мисионери за различно образование“. Потребителските коментари под въпросните статии показват, че хората възприемат новите значения на думата „джендър“ и започват често да ги използват. Появяват се нови сложни думи като „евроджендър“, както и много иронични, унизяващи и пренебрежителни деривативи, най-често срещаните от които: „джендърист“, „джендъраст“, „изджендъря“, „джендърка“, „джендърство“, „джендърствам“ и „джендерастия“. Те са стилистично

маркирани с пейоративни конотации и с това допринасят за трайната промяна на значението на думата „джендър“ по посока на „нещо много лошо и срамно“.

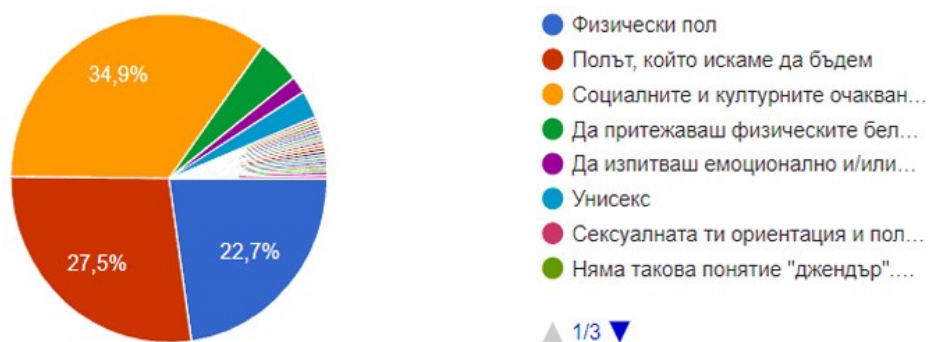
Анкетно проучване на обществените нагласи към понятието „джендър“ и на разбирането му

За да потвърдя резултатите от наблюденията си, проведох анкетно изследване сред потребителите на социалните мрежи. Общият брой на участниците в него е 295, като целевата група на изследването е хетерогенна. Възможността на анкетираните сами да попълнят отговорите на някои от въпросите регистрира много различни интерпретации на понятието „джендър“.

На въпроса **„Запознати ли сте с Истанбулската конвенция“**, анкетираните имаха възможност да избират между три отговора: **„Да, чел/а съм я и съм запознат/а“**, **„Не, не съм я чел/а, но знам за какво става въпрос“** и **„Не съм запознат/а“**. 175 души, тоест мнозинството от 59.3% от отговорилите, посочват, че въпреки че не са чели документа, са запознати с целите и смисъла му. От всички анкетирани 28,8%, което са 75 души, са прочели Конвенцията, а 35, тоест 11.9% от запитаните, признават, че не знаят какво представлява тя.

Кой ред най-добре описва съдържанието на понятието "джендър"?

295 отговора

На въпроса **„Кой ред най-добре описва съдържанието на понятието „джендър“** отговорите, които предложих, бяха: **„Физически пол“** (отговорили така: 67 души, 22.7% от

анкетиранияте), „**Полът, който искаме да бъдем**“ (отговорили така: 81 души, 27.5% от анкетиранияте), „**Социалните и културните очаквания към пола**“ (отговорили така: 103 души, 34.9% от анкетиранияте), „**Да притежаваш физическите белези и на двата пола**“ (отговорили така: 13 души, 4.4% от анкетиранияте), „**Да изпитваш емоционално и/или физическо привличане към своя пол**“ (отговорили така: 5 души, 1.7% от анкетиранияте) и „**Унисекс**“ (отговорили така: 8 души, 2.7% от анкетиранияте), като освен това предоставих възможност за свободен отговор, от която се възползваха по-голямата част от запитаните. Въпреки че единственият отговор, доближаващ се до истинското съдържание на понятието „джендър“ („**Социалните и културните очаквания към пола**“), е избран най-много пъти, общият процент на посочилите го е само 34.9, а другите гласове са разпределени между останалите възможности, дадени от мен, както и от личните предложения на запитаните. С по един глас са добавените от анкетиранияте отговори (оригиналният правопис е запазен):

- Полът като социално конструиран...
- Няма такова нещо като "джендър"...
- Полът, на който усещаме, че прин...
- Да си досаден мухльо който се бо...
- Безполезен за обществото индив...
- Дразнещ индивид на стипендии о...
- Умствено изостанал
- безумно измислена дума описва...

▲ 2/3 ▼

- „Сексуалната ти ориентация и полът, за който се възприемаш“
- „Няма такова понятие „джендър“. Понятието е gender. Преводачите да се постараят малко“
- „Полът като социално конструиран, различен от физическите белези“
- „Няма такова нещо като „джендър“. Има травестит, drag queen и т.н. но „джендър“ Е ПОЛ ЗА БОГА!!“
- „Полът, на който усещаме, че принадлежим или разновидности като интерсекс/gender fluid и т.н. без оглед на рождениият ни такъв.“

- „Да си досаден мухльо който се бори за някоя стипендийка от държавата или от НПО като уж защитава някой друг.“
- „Безполезен за обществото индивид, който въпреки това настоява да получава специално внимание.“
- „Дразнеш индивид на стипендии от държавата и NPO-та, който уж се бори за нечий права“
- „Умствено изостанал“
- „безумно измислена дума описваща нещо, което е срещу биологията на човешкото същество“

- Физически да си мъж или жена, н...
- Тъй като въпросът е на български...
- Психологичен пол
- социално конструиран пол/полоа...
- Като цяло понятие, което няма мя...
- Род
- Пол, който не е просто физически...
- „Gender“ означава пол, но съвре...

▲ 3/3 ▼

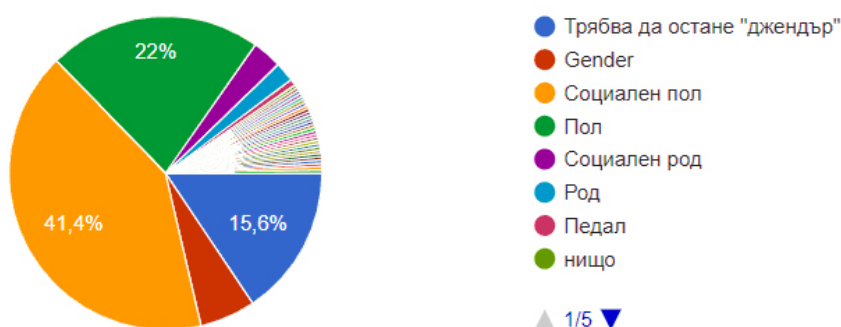
- „Физически да си мъж или жена, но да възприемаш различно от това, което си физически.“
- „Тъй като въпросът е на български, тази дума замести и се превърна в синоним на думата „педераст“ като обиден и описателен епитет за всички западни левичари и слаби психически хора.“
- „Психологичен пол“
- „социално конструиран пол/полоа идентичност“
- „Като цяло понятие, което няма място в българския език. Имаме си пол.“
- „Род“
- „Пол, който не е просто физически, а ментален“

- „Gender“ означава пол, но съвременната SJW идеология прави опити да прокара идеята, че е „социален пол“ и че подлежи на свободна интерпретация кой какъв пол е.”

Отговорите на този въпрос са отражение на внушението, подкрепено и от коментарните текстове за Истанбулската конвенция, че „джендър“ всъщност означава „трансджендър“, „транссексуален“, „хомосексуален“, „пол по избор“. Оказва се, че няма връзка между отговорите на първия въпрос и отговорите на втория. Няколко души са отбелязали, че са запознати с Конвенцията, но мислят, че „джендър“ означава „транссексуален/ трансджендър“ или „хомосексуален“, а други, които правилно са отбелязали истинския смисъл на понятието, признават, че не са запознати с Конвенцията.

С кое от изброените според Вас би могъл да се замени терминът „джендър“?

295 отговора

Третият въпрос, който зададох в анкетата си, е „**С кое от изброените според Вас би могъл да се замени терминът „джендър“?**“ Възможните отговори бяха: „**Трябва да остане „джендър“**“ (отговорили така: 46 души, 15.6% от анкетираните), „**Gender**“ (отговорили така: 17 души, 5.8% от анкетираните), „**Социален пол**“ (отговорили така: 112 души, 41.4% от анкетираните), „**Пол**“ (отговорили така: 65 души, 22% от анкетираните), „**Социален род**“ (отговорили така: 9 души, 3.1% от анкетираните) и „**Род**“ (отговорили така: 6 души, 2% от анкетираните), както и опцията да бъде добавен отговор по желание на отговарящия. Официално използваните български преводи на „gender“ са „род“ и „социален пол“, като някои автори предпочитат вместо превод да запазят оригиналната дума, изписана на латиница, или да използват транслитерирания ѝ вариант „джендър“. Ако

съберем резултатите от тези четири варианта, получаваме общо 191 гласа, което прави 64.7%. Съпоставяйки обаче резултатите от последните два въпроса, ще видим, че това не означава, че анкетираните имат коректна информация за съдържанието на понятието „джендър“, а просто предпочитат употребата на словосъчетанието „социален пол“, за което също смятат, че е еквивалентно на „трансджендър“, „транссексуален“, „хомосексуален“, „пол по избор“.

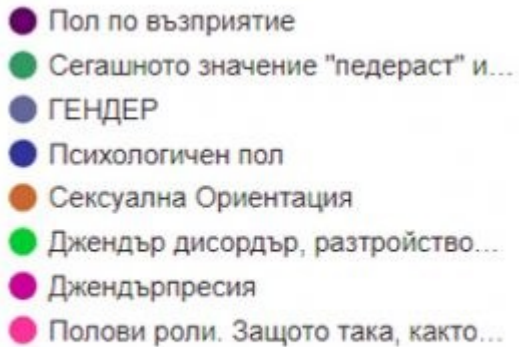
Това е и въпросът с най-емоционален отклик, за който най-много хора са предпочели сами да допълнят отговор, изразявайки раздразнението си от присъствието на подобна дума, отричайки необходимостта ѝ, използвайки дисфемизми за „хомосексуален човек“, правейки своеобразен опит за проява на чувство за хумор, или давайки сериозно предложение, което наистина би могло да бъде обмислено. По един отчетен глас има за следните предложения (отново запазвам оригиналния правопис на авторите):

- ...
- Gender си е Gender, никога не е б...
- Травестит
- Daniel Smilov
- Индивид с неработещо сиво веще...
- То
- трябва директно да бъде изхвърл...
- Избран пол

▲ 2/5 ▼

- „Педал“
- „нищо“
- „...“
- „Gender си е Gender, никога не е било джендър. Отваря се речник и не се „замества“, а се ПРЕВЕЖДА. Между другото преводът на Конвенцията на различните езици внася смислови различия.“
- “Травестит”
- “Daniel Smilov”
- “Индивид с неработещо сиво вещество”

- "То"
- "трябва директно да бъде изхвърлен от речника и да не се използва като цяло. Безмислено е да даваш допълнителни имена на мъже или жени"
- "Избран пол"

▲ 3/5 ▼

- „Пол по възприятие“
- „Сегашното значение „педераст“ и пейоративно спрямо левичарите си е супер.“
- „ГЕНДЕР“
- „Психологичен пол“
- „Сексуална Ориентация“
- „Джендър дисордър, разстройство на джендъра и пр.“
- „Джендърпресия“
- „Полови роли. Защото така, както се дефинира от Бътлър, Мийд и другите феминистки, джендър не е нищо повече от gender roles.“

- Не трябва да му се дава термин
- Пълна глупост
- Сексуална девиация
- Хомосексуалист
- Полово Възприятие
- Социален стереотип за пола
- смятам, че не трябва да бъде доб...
- Нищо

▲ 4/5 ▼

- „Не трябва да му се дава термин“
- „Пълна глупост“
- „Сексуална девиация“
- „Хомосексуалист“
- „Полово Възприятие“
- „Социален стереотип за пола“
- „смятам, че не трябва да бъде добавяно и използвано като термин“
- „Нищо“

● "Социална роля, свързана с пола",
ама предполагам, че може и
"социален пол" при нужда да е по-
кратко, че вече народът е уплашен
до смърт от "джендъра".

- педал
- хомосексуален

▲ 5/5 ▼

- „Социална роля, свързана с пола“, ама предполагам, че може и „социален пол“ при нужда да е по-кратко, че вече народът е уплашен до смърт от „джендъра“
- „педал“

- „хомосексуален“

От тези наблюдения би могло да се заключи, че терминът „джендър“ в медийната речева практика се детерминологизира, вследствие на което започва да се употребява в множество всекидневни значения. Тук под „детерминологизация“ се разбира *„Преминаване на термини от дадена научна област в общоупотребимия език, ... [при което] те загубват терминологичните си характеристики и могат да се употребяват в преносен смисъл, вразлични стилове на речта и да носят емоционална окраска“* (Петкова 2010).

Понятието „джендър“ придобива характера на дисфемизъм, отразяващ враждебността на използващия го и принизяващ назования с него обект. От разминаването в терминологичното и детерминологизираните значения на думата произлиза и парадоксът, че тя би могла да бъде разгледана и като евфемизъм в случаите, в които говорещия я предпочита пред ортофемизма (например „хомосексуален“) поради убеждението си, че „джендър“ е по-малко обидна от буквалната номинация. Това мое заключение произхожда от наблюдението на Андреана Ефимова, според което понякога евфемистичните номинации са обидни заради контекста, в който се употребяват, и че „много от номинациите в таблоидната преса не може да се определят категорично като ортофемистични, евфемистични или дисфемистични. Причината е контекстът, който влияе върху оценката, както и референтът, към който се отнася думата или изразът“ (Ефимова 2016: 143).

Като заключение бих могла да изведа няколко последици, до които според мен е довело семантичното изменение на понятието „джендър“.

1. Смятам, че „новите“ му значения са навлезли твърде много в речника на българина, за да продължим да го използваме в първоначалния му смисъл. Асоциацията между „джендър“ и „трансджендър“, „пол по избор“, „трети пол“ и „хомосексуален“ налага да се потърси нова номинация за същото понятие, различна от „род“, „социален пол“, „джендър“ и „gender“, дори това да означава заместване с цяло пояснително изречение.
2. Изкуствено създаденият проблем с употребата на понятието „джендър“ усложнява възможността да бъдат разграничени понятията „пол“ (sex) и „джендър“ (gender), което свежда значението на понятията „мъж“ и „жена“ единствено до физиологичните характеристики на биологичния пол. Свидетелство за това са и изразени в проведената от мен анкета

мнения, според които не ни трябва дума, различна от „пол“. Според мен решението на този проблем би било в създаването на информационни кампании, обясняващи приликите и разликите между двете понятия и нуждата от съществуването и на двете.

3. Друга последица от употребата на понятието в публичната сфера е създаването на фалшива новина, в резултат на което повечето българи виждат конспиративни опити в страната ни да бъдат узаконени еднполовите бракове и възможността човек да смени пола си. Решение би било повишаването на чувствителността на аудиторията към фалшивите новини. Пример за кампания, създадена с такава цел, е тази на mediapool.bg от началото на март 2017 г. Нейното послание е „Ти си това, което четеш“ и целта ѝ е с похватите, използвани при създаването на фалшиви новини, да се повиши критичността на аудиторията и да ѝ се помогне да различава фалшивите материали[5]. Понижаването на критичността на читателя създава предпоставка умишленото манипулиране на понятията да бъде използвано все по-често.
4. Осуетяването на приемането на Конвенцията също е пряко следствие от манипулациите със съдържанието на понятието „джендър“. След като веднъж идеята за ратификацията на този документ е била посрещната с недоверие, би било трудно хората да бъдат убедени в позитивите от неговото приемане. Евентуалното решение отново би било в това да се създадат информационни кампании, представящи начините, по които Истанбулската конвенция би помогнала борбата срещу насилието над жени и домашното насилие, като се използва настоящият момент, в който обществото е чувствително към темата, тъй като наболелият въпрос за домашното насилие отново е във фокуса на вниманието.

При всички случаи феноменът на тази семантична промяна е доказателство за силно манипулативното въздействие на медиите и за силния ефект, който има ценностната ориентация на текстовете върху аудиторията.

БИБЛИОГРАФИЯ

АЗАРОВА 2005: Азарова, Вероника. Кой се страхува от понятието “джендър”? // Ах, този gender! Пет мнения за една дума. Списание „Алтера“, брой 1, февруари 2005. Available from: http://cwsp.bg/upload/docs/1_altera1_idei.pdf
ГУНЕВ 2002: Гунев, Снежа. Феминистка теория. София: Полис 2002.

ДАСКАЛОВА, СЛАВОВА 2004: Даскалова, Красимира, Корнелия, Славова. Женски идентичности на Балканите. София: Полис 2004.

ДИМИТРОВА 2008: Димитрова, Гинка. Тезаурусно моделиране на лингвокултурологичната терминология. Варна: LiterNet 2008. Available from: https://litenet.bg/publish22/g_dimitrova/tezaursyt/06.htm

ЕФТИМОВА 2016: Ефтимова, Андреана. Двойственият език в медиите: езикът на политическата коректност vs езика на омразата. София: Просвета 2016.

КИРОВА, СЛАВОВА 2001: Кирова, Милена, Славова, Корнелия. Теория през границите. Въведение в изследванията на рода. София: Полис 2001.

МУХАРСКА 1999: Мухарска, Ралица. Майки и дъщери: поколения и посоки в българския феминизъм. София: Полис 1999.

ПЕТКОВА 2010: Петкова, Екатерина. Терминологизация, детерминологизация и ретерминологизация. Сп. "Многообразие в единството" (сборник доклади от конференцията на Съюза на учените "Развитие и креативност", София, 30 ноември 2009 г.). Издание на Съюза на учените в България. София, 2010, с. 50-55. Available from: <http://tski.org/SUB/papers/1-1/1-1-6.pdf>

СТОЕВА 2005: Стоева, Людмила. Изгубени в превода // Ах, този gender! Пет мнения за една дума. Списание „Алтера”, брой 1, февруари 2005. Available from: http://cwsp.bg/upload/docs/1_altera1_idei.pdf

БЕЛЕЖКИ

[1] Терминът „джендър“ започна често да се бърка или смесва с понятието „трансджендър“ (transgender), което според дефиницията на Collins Dictionary означава:

Someone who is transgender has a gender identity which does not fully correspond to the sex assigned to them at birth. В превод: Някой, който е трансджендър, притежава джендър идентичност, която не отговаря напълно на пола по рождение.

[2] Конвенция на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, Истанбул, 11.5.2011. // Available from: <https://rm.coe.int/168046246f> [02.12.2018] (пълен текст на български)

[3] Текстовете в таблиците са от Истанбулската конвенция, цитирана според източниците:

- Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Istanbul, 11.V.2011. // Available from: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e> [02.12.2018] (пълен текст на английски) и (2) Конвенция на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, Истанбул, 11.5.2011. // Available from: <https://rm.coe.int/168046246f> [02.12.2018] (пълен текст на български).

[4] Източник на информацията: <https://arts.monash.edu/social-sciences/womens-and-gender-studies/>

[5] Повече за кампанията: <https://www.mediapool.bg/mediapool-zapochna-kampaniya-za-izoblichavane-na-falshivite-novini-chrez-sobstvenite-im-pohvati-news260815.html>

Gender by Choice (Survey of Attitudes Towards the Concept of Gender)

Reneta Slavova

Bachelor of Public Relations, Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Abstract. The text presents an analysis of the use of the term „Gender“ in the Istanbul Convention and the variants of the term in the Bulgarian translation of the document. The results of the analysis of the media use of the term „gender“, as well as the new meanings of the word in the media context, are presented briefly. The results are supported by a survey of public attitudes to the concept of gender and its understanding. The conclusions highlight the statement of the discrediting of the concept and the impossibility of accepting the term outside of the negative connotations it carries as a result of changes in its meaning.

Keywords: Gender, Media, Public Attitudes, Istanbul Convention

Кодекс Ван де Раад за журналисти: етичен кодекс на Асоциацията на белгийските журналисти

Превод: Ива Иванова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
имейл: ivaivanova3396815@abv.bg

Принципи

Правото на информация и на свобода на изразяване е основно човешко право и съществена гаранция за живота в една демократична общност.

Пресата има правото и задължението да информира обществеността по теми, които имат обществено значение.

Правото на обществеността да познава фактите и различните мнения определя свободата и отговорността на журналистите.

Отговорността на журналистите спрямо обществеността предполага максимална свобода и стои пред отговорностите им пред техния работодател или организация.

Журналистите си налагат норми, които вземат под внимание основните човешки права. От тези права произтичат задълженията за:

- разпространение на достоверна информация;
- събиране и разпространение на независима информация;
- лоялни действия;
- гарантиране правото на личен живот и човешкото достойнство.

Журналистите могат да прекратят някои правила от този Кодекс, когато става дума за значим обществен интерес и когато съответната информация не може да бъде предадена/излъчена по друг начин.

Правилата, за които би могло да се направи изключение, са обозначени с * .

Някои мерки, съдържащи се в този кодекс, се допълват от конкретни директиви, които фигурират в края на документа. Те са означени с ~.

I. Информирание с респект към истината

1. Журналистът има респект към истината. Това произтича от правото на обществеността да познава истината.
2. Журналистът разпространява единствено информация, с чиито източници е запознат. Той проверява достоверността на информацията. В рамките на възможното и когато това е адекватно, той назовава източниците на съответната информация.
3. Той не отстранява и не променя никаква съществена информация, представена чрез текст, образ, звуков носител или друг документ. Когато става въпрос за транскрипция на интервюта, той отразява коректно обясненията на интервюираните и духа на разговора.~
4. Журналистът показва ясно на аудиторията границата между фактологичната информация и собствения си коментар. При работата си по дадена информация, журналистът разграничава ясно пред аудиторията фактите, интерпретациите, твърденията и мненията.
5. Журналистът коригира по коректен начин погрешно разпространената фактологична информация.
6. Журналистът предоставя лоялно право на отговор за коригиране или допълване на уместна фактологична информация. Право на отговор не може да бъде отказано, освен по сериозни причини.

II. Предоставяне на независима информация

7. Журналистът и неговата редакция се ползват с максимална свобода на информацията, коментара и критиката и изпълняват отговорностите, които произтичат от това тяхно право.
8. Когато журналистът е автор на редакционна статия, авторски коментар или карикатура, той разполага с по-голяма свобода да изрази собственото си мнение и да прави заключения въз основа на фактите, отколкото в информационните рубрики.

9. Журналистът и неговата редакция гарантират своята независимост и отхвърлят всеки възможен натиск. Журналистът не приема инструкции, освен от отговорните за това в неговата редакция. Той има правото да откаже журналистически задачи, които не съответстват на журналистическата етика.~
10. Журналистът избягва конфликт на интереси с личностите и организациите, с които контактува.
11. Журналистът не се занимава с реклама и пропаганда и не се поддава на натиск от страна на рекламодатели и други лица, които имат интерес към съответната информация. Рекламните съобщения и обяви трябва да бъдат представени на аудиторията по начин, който не позволява да бъдат обърквани с журналистическата информация.
12. Журналистът отказва всяка облага, която би застрашила неговата професионална независимост.
13. Журналистите не използват финансовата информация, с която разполагат, преди тя да е официално разпространена. Те се въздържат от всяка форма на злоупотреба с вътрешна информация и манипулация на пазарите.~
14. Редакционната колегия решава дали да публикува писма и други реакции, получени във връзка с публикация. Промени и съкращения са позволени дотолкова, доколкото не засягат основното съдържание и тона на съответния материал.

Редакционната колегия ръководи независимо интернет форумите и носи отговорност за тяхното модериране.

III. Журналистическа лоялност

15. Журналистът си служи с легални методи, за да получи информация, снимки, образи, документи, и когато работи по тях*.

Журналистът не злоупотребява с положението си и особено по отношение на хората в неравностойно положение в обществото като малолетни, жертви на престъпления, катастрофи и инциденти, както и с членовете на техните семейства.

16. За информация не се заплаща*. Единствено ексклузивните права върху снимки и интервюта могат да бъдат заплатени, при

условие че това не накърнява свободното събиране на информация.

17. При събирането на информация, журналистът се представя и съобщава целта си *.~
18. Журналистът не плагиатства.
19. Журналистът запазва в тайна самоличността на източниците, на които е обещал конфиденциалност и на тези, за които знае или е трябвало да знае, че са предоставили информация, надявайки се тяхната самоличност да не бъде разкрита*.
20. Когато един журналист разпространява информация, съдържаща сериозни обвинения, които е възможно да накърнят честта и репутацията на някои лица, препоръчително е да се свърже със засегнатите преди публикуването ѝ и да им даде възможност да реагират*.
21. Журналистите не поемат спрямо източниците си или други посредници, никакви съмнителни ангажименти, които биха повлияли на тяхната независимост. Но поетите ангажименти трябва да се спазват, особено когато става дума за идентифициране или цитиране на текстове. Поради тази причина поетите ангажименти трябва да бъдат ясни и несъмнени.~

NB! Повече по въпроса в "Добри практики ... източници".

IV. Респект към личния живот и човешкото достойнство

22. Журналистът си дава сметка за правата на всяко лице, споменато в даден журналистически материал. Той търси баланс между правата на отделната личност и интереса на обществото.
23. Журналистът уважава правото на личен живот и при събирането на информация не отива отвъд това, което представлява обществен интерес.~
24. Журналистът уважава човешкото достойнство и не го накърнява отвъд необходимото от гледна точка на обществения интерес.~

Журналистът избягва крайности при разпространението на образи или детайли, особено когато фактите шокират силно обществото.

25. Журналистът не изразява никакви необосновани и недоказани подозрения или обвинения.
26. Журналистът се отнася суважение към болката на жертвите и техните близки. При търсенето на информация той не ги подлага на неадекватен натиск.
27. Журналистът, който прави личностни характеристики, свързани с етническа принадлежност, цвят на кожата, сексуална ориентация, избягва стереотипите, обобщенията и преувеличенията и не подтиква към дискриминация.

Директиви

Чл. 3. Журналистът не отстранява и не променя никаква съществена информация, представена чрез текст, образ, звуков носител или друг документ. Когато става въпрос за транскрипция на интервюта, той отразява коректно обясненията на интервюирания и духа на разговора.

Приложение на чл. 3 :

Работата по образ или друг документ, която модифицира журналистическото съдържание, трябва да бъде ясно обозначена за зрителя (читателя), който по никакъв начин не бива да бъде въвеждан в заблуда. Ако не е видно, че някаква снимка е обработена, това трябва да бъде посочено в специален текст върху снимката или чрез бележка под линия.

Ако един образ е дотолкова обработен, че не възпроизвежда реално заснетото от камерата или записаното в текст или коментар, трябва ясно да се сигнализира за това на зрителя. Това се отнася също и за събития, които са разиграни отново или са реконструирани впоследствие.

Архивните материали винаги трябва да бъдат обозначавани като такива, защото съществува риск от объркване сред аудиторията.

Чл. 9. Журналистът и неговата редакция гарантират своята независимост и отхвърлят всеки възможен натиск. Журналистът не приема инструкции, освен от отговорните за това в неговата редакция. Той има правото да откаже журналистически задания, които не съответстват на журналистическата етика.

Приложение на чл. 9:

Главните редактори или тези, които изпълняват тази функция, носят крайната отговорност за цялата журналистическа продукция. Те защитават независимостта и интегритета на редакцията и прилагат правилата за журналистическа етика и професионално поведение.

Главните редактори общуват с търговските предприятия и рекламните агенции. Тяхно задължение е да гарантират независимостта на редакцията и да съблюдават търговската дейност да не оказва влияние върху независимостта на редакцията.

Чл. 13. Журналистите не използват финансовата информация, с която разполагат, преди тя да е официално разпространена. Те се въздържат от всяка форма на злоупотреба с вътрешна информация и манипулация на пазарите.

Приложение на чл. 13:

Директивата да се приложи спрямо икономическите рубрики.

Чл.14. Редакционната колегия решава дали да публикува писма и други реакции, получени във връзка с публикация. Промени и съкращения са позволени дотолкова, доколкото не засягат основното съдържание и тона на съответния материал.

Редакционната колегия ръководи независимо интернет форумите и носи отговорност за тяхното модериране.

Приложение на чл. 14:

Директивата да се отнесе към съдържанието, генерирано от потребителите.

Чл. 17. При събирането на информация, журналистът се представя и съобщава целта си.

Приложение на чл. 17:

Журналистът, който записва някакво изказване с намерение да го разпространи или публикува изцяло или частично, предупреждава своя събеседник за намерението си, както и за целта (причината) за направата на записа.

Журналистическите практики, при които журналистът премълчава професията си, записва тайно или се представя с фалшива самоличност, не са легитимни, освен ако информацията не може да бъде получена по друг начин и ако тя отговаря на доказан обществен интерес. Уместно е използването на тези техники да бъде съгласувано

с ръководството на редакцията. Трябва винаги да се преценява внимателно дали рискът за сигурността на журналиста и другите участници не е прекален. Журналистът не бива да бъде подлаган на натиск да поема рискови задачи.

Разпространението на телефонни записи, направени тайно, или записи с камера или скрит микрофон, не е позволено, освен в случаите на доказан обществен интерес и ако информацията не може да бъде получена по друг начин. Уместно е използването на тези техники да бъде съгласувано с ръководството на редакцията.

Чл. 21. Журналистите не поемат спрямо източниците си или други посредници никакви съмнителни ангажменти, които биха повлияли на тяхната независимост. Но поетите ангажменти трябва да се спазват, особено когато става дума за идентифициране или цитиране на текстове. Поради тази причина поетите ангажменти трябва да бъдат ясни и несъмнени.

Приложение на чл. 21:

Информацията може да бъде обект на възбрана. В този случай даден източник разпространява определена информация, но изисква от отсрещната страна ангажмент за точния момент на публикуване на тази информация. Когато такъв ангажмент е поет, той трябва да се уважи от журналиста. Възбраната се вдига веднага щом друг източник е разпространил тази (същата) информация.

Информацията може също да бъде предмет на искане за отсрочка. Това става, когато една от засегнатите страни моли журналиста, който е открил информацията, временно да не я публикува. Отсрочка при публикуването на информация може да бъде допусната по следните причини:

- когато информацията трябва да бъде проверена или когато е необходима допълнителна обработка на информацията;*
- когато е поставен на риск животът или здравето на някого;*
- за да не се застраши разследване по тежки престъпления или за да се предотврати извършването на по-тежки престъпления.*

Исканията за възбрана или отсрочка биват уважени само когато са коректно обяснени, ясно очертани, мотивирани по убедителен и ясен начин, валидни за всички медии и ограничени във времето.

Чл. 23. Журналистът уважава правото на личен живот и не разследва отвъд това, което представлява обществен интерес при събирането на информация.~

Приложение на чл. 23:

Публичните личности също имат право на респект към личния им живот. Но елементи от личния им живот могат да имат влияние върху публичните им изяви. Информацията, свързана с това, може да бъде законна, когато информира обществеността по въпроси, които представляват обществен интерес.

Под публична личност се разбира личност, която има обществено отговорна функция или която сама желае да привлече общественото внимание. Това може да бъде и личност с обществено-значима роля или такава, която се ползва с известност на мястото, засегнато в информацията.

Когато журналистът не се легитимира или се представя с фалшива самоличност или в случаите на тайно записване, засегнатите в съответния журналистически материал лица би трябвало да са неидентифицируеми. Когато се отнася за публични личности, тяхното идентифициране е допустимо.

Когато се разпространяват колективни образи в публичното пространство, невинаги е възможно да се поиска разрешение от всяко засегнато лице. Когато някое от лицата поиска ясно да не се появява в горепосочените образи, това искане трябва да бъде уважено от журналиста. При молба този материал може да бъде изтрит от архивите. Изключения от този принцип могат да бъдат правени, когато общественият интерес го налага и в случай на лишаване от граждански права след осъждане.

Когато журналистът при работата си по някакъв материал споменава част от дело, заподозрян, осъден или жертва чрез думи, текст или образ, той трябва да намери баланс между правото на обществото да бъде информирано възможно най-пълно и правото на лично пространство на индивида. Според ситуацията и/или използваните технически средства (образ, текст) журналистът ще трябва да избере между пълна идентификация, частична идентификация или липса на такава.

Чл. 24. Журналистът уважава човешкото достойнство и не го накърнява отвъд необходимото от гледна точка на обществения интерес.

Журналистът избягва крайности при разпространението на образи или детайли, особено когато фактите шокират силно обществото.

Приложение на чл. 24:

Когато журналистическият материал засяга случай на самоубийство, журналистът уважава личното пространство на засегнатите и близките. Той избягва да драматизира, да описва в детайли и да представя позитивно фактите.

РЕДАКЦИОННИ ПОЛИТИКИ

„Медии и език“ е електронно научно списание за изследване на медийния език. То е регистрирано като електронно научно издание с ISSN 2535-0587 към Университетското издателство „Св. Климент Охридски“. Интердисциплинарният характер на списанието го позиционира в полето на хуманитарните и социалните науки.

Обхватът на изданието са две бързо развиващи се научни направления – *медиалингвистиката* и *медиастилистиката*, в които се изучават закономерностите на ефективното използване на целия комплекс от езикови ресурси в публичната сфера и по-специално в различните ситуации на медийното общуване.

Целта на сп. „Медии и език“ е именно тази – да обедини усилията на изследователите в тази област и да създаде платформа, върху която лесно и бързо да се откриват сродни публикации в областта на медийния език и стил. Със засилването на интереса към съвременни явления като езика на омразата, езика на политическата коректност, към езика на медиите и политиците и във връзка с нарастващата тревога от едно постистинно медийно и политическо влияние медиалингвистичните изследвания се превръщат в основен ориентир за бързо и прецизно разчитане на медийните и политическите послания.

Списанието е сновано през 2017 г. от проф. д.н. Андреана Ефтимова.

Адрес: София 1000

Ул. „Московска“, №49, каб. 60

medialinguistics@abv.bg

ПОЛИТИКА ЗА ПАРТНЬОРСКА ПРОВЕРКА

Всички статии и студии в рубриците „Анализи“, „Медиен мониторинг“ и „Дискусии“ се подлагат на **двойно сляпо рецензиране** от специалисти по съответната проблематика.

Всеки изпратен ръкопис се оценява по критерии като значимост и новост на научния проблем, познаване на чужди интерпретации на

проблема и на литературата по темата, обща структура на статията, яснота и точност на изложението.

ПОЛИТИКА ЗА ОТВОРЕН ДОСТЪП

Списание „Медии и език“ използва Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Отвореният достъп означава, че цялото съдържание е достъпно безплатно за потребителя или неговата институция. Потребителите имат право да четат, изтеглят, копират, разпространяват, отпечатват, търсят или правят връзки към пълните текстове на статиите или да ги използват за други законни цели, без да искат предварително разрешение от издателя или авторите. Това е в съответствие с определението на Budapest Open Access Initiative (BOAI) за отворен достъп в Декларацията, подписана и от сп. „Медии и език“ – <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/sign/signatures/>, както и със стандартите за отворен достъп на Directory of Open Access Journals.

ПОЛИТИКА ЗА ДИГИТАЛНО АРХИВИРАНЕ И ЗАПАЗВАНЕ

Дигиталното архивиране представлява набор от процеси и дейности, които осигуряват дългосрочен достъп до информация в дигитални формати. Политиката на списание „Медии и език“ за дигитално архивиране и запазване включва следните мерки:

Дигитални репозиториуми и библиотеки

Всички броеве да депозирани в Централната и източноевропейска онлайн библиотека (CEEOL) – пълнотекстов репозиториум, който осигурява достъп до материали в областта на хуманитаристиката и социалните науки, публикувани във и отсящи се до Централна, Източна и Югоизточна Европа. Копията на статиите са достъпни за научната общност чрез системата на CEEOL, както и в сайта на Списанието.

Индексиране

Списание „Медии и език“ е индексирано в 12 бази данни – ERIH PLUS, DOAJ, Crossref, JISC Sherpa Romeo, ZDB, CEEOL, Cite Factor, НАЦИД,

OpenAlex, EZB, ROAD, eLIBRARY.RU. От 2023 година списание „Медии и език“ осигурява DOI за всички свои научни публикации. Статиите в списанието могат да бъдат открити в Google Scholar.

Самоархивиране

Списанието позволява на Автора да депозира приетата за публикуване версия на Ръкописа, както и публикуваната версия в PDF формат в институционални репозиториуми и други некомерсиални репозиториуми, както и да го публикува на личния си уебсайт или на уебсайта на съответната академична институция (включително в социални мрежи, например ResearchGate, Academia.edu и др.) по всяко време след публикуването в Списанието и в съответствие с [Creative Commons Attribution – NonCommercial – NoDerivs 4.0](#) лиценза. Списанието трябва да бъде посочено като първоизточник заедно с линк към публикацията в него.

ПРИНЦИПИ НА РЕДАКТОРСКАТА ЕТИКА

Списание *Медии и език* се ръководи от международните стандарти, които са установени от **Committee on Publication Ethics (COPE)**. Документите *Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors* и *Code of Conduct for Journal Publishers* са публикувани на сайт с адрес <http://publicationethics.org/>.

РЕДАКЦИОННИ ПОЛИТИКИ

„Медии и език“ е електронно научно списание за изследване на медийния език. То е регистрирано като електронно научно издание с ISSN 2535-0587 към Университетското издателство „Св. Климент Охридски“. Интердисциплинарният характер на списанието го позиционира в полето на хуманитарните и социалните науки.

Обхватът на изданието са две бързо развиващи се научни направления – *медиалингвистиката* и *медиастилистиката*, в които се изучават закономерностите на ефективното използване на целия комплекс от езикови ресурси в публичната сфера и по-специално в различните ситуации на медийното общуване.

Целта на сп. „Медии и език“ е именно тази – да обедини усилията на изследователите в тази област и да създаде платформа, върху която лесно и бързо да се откриват сродни публикации в областта на медийния език и стил. Със засилването на интереса към съвременни явления като езика на омразата, езика на политическата коректност, към езика на медиите и политиците и във връзка с нарастващата тревога от едно постистинно медийно и политическо влияние медиалингвистичните изследвания се превръщат в основен ориентир за бързо и прецизно разчитане на медийните и политическите послания.

Списанието е сновано през 2017 г. от проф. д.н. Андреана Ефтимова.

Адрес: София 1000

Ул. „Московска“, №49, каб. 60

medialinguistics@abv.bg

ПОЛИТИКА ЗА ПАРТНЬОРСКА ПРОВЕРКА

Всички статии и студии в рубриките „Анализи“, „Медиен мониторинг“ и „Дискусии“ се подлагат на **двойно сляпо рецензиране** от специалисти по съответната проблематика.

Всеки изпратен ръкопис се оценява по критерии като значимост и новост на научния проблем, познаване на чужди интерпретации на проблема и на литературата по темата, обща структура на статията, яснота и точност на изложението.

ПОЛИТИКА ЗА ОТВОРЕН ДОСТЪП

Списание „Медии и език“ използва Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Отвореният достъп означава, че цялото съдържание е достъпно безплатно за потребителя или неговата институция. Потребителите имат право да четат, изтеглят, копират, разпространяват, отпечатват, търсят или правят връзки към пълните текстове на статиите или да ги използват за други законни цели, без да искат предварително разрешение от издателя или авторите. Това е в съответствие с определението на Budapest Open Access Initiative (BOAI) за отворен достъп в Декларацията, подписана и от сп. „Медии и език“ – <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/sign/signatures/>, както и със стандартите за отворен достъп на Directory of Open Access Journals.

ПОЛИТИКА ЗА ДИГИТАЛНО АРХИВИРАНЕ И ЗАПАЗВАНЕ

Дигиталното архивиране представлява набор от процеси и дейности, които осигуряват дългосрочен достъп до информация в дигитални формати. Политиката на списание „Медии и език“ за дигитално архивиране и запазване включва следните мерки:

Дигитални репозиториуми и библиотеки

Всички броеве да депозирани в Централната и източноевропейска онлайн библиотека (CEEOL) – пълнотекстов репозиториум, който осигурява достъп до материали в областта на хуманитаристиката и социалните науки, публикувани във и отасящи се до Централна, Източна и Югоизточна Европа. Копията на статиите са достъпни за научната общност чрез системата на CEEOL, както и в сайта на Списанието.

Индексиране

Списание „Медии и език“ е индексирано в 12 бази данни – ERIH PLUS, DOAJ, Crossref, JISC Sherpa Romeo, ZDB, CEEOL, Cite Factor, НАЦИД, OpenAlex, EZB, ROAD, eLIBRARY.RU. От 2023 година списание „Медии и език“ осигурява DOI за всички свои научни публикации. Статиите в списанието могат да бъдат открити в Google Scholar.

Самоархивиране

Списанието позволява на Автора да депозира приетата за публикуване версия на Ръкописа, както и публикуваната версия в PDF формат в институционални репозиториуми и други некомерсиални репозиториуми, както и да го публикува на личния си уебсайт или на уебсайта на съответната академична институция (включително в социални мрежи, например ResearchGate, Academia.edu и др.) по всяко време след публикуването в Списанието и в съответствие с [Creative Commons Attribution – NonCommercial – NoDerivs 4.0](#) лиценза. Списанието трябва да бъде посочено като първоизточник заедно с линк към публикацията в него.

ПРИНЦИПИ НА РЕДАКТОРСКАТА ЕТИКА

Списание *Медии и език* се ръководи от международните стандарти, които са установени от **Committee on Publication Ethics (COPE)**. Документите *Code of Conduct and Best Practice Guidelines for Journal Editors* и *Code of Conduct for Journal Publishers* са публикувани на сайт с адрес <http://publicationethics.org/>.

МОДЕЛ ЗА ОФОРМЯНЕ НА РЪКОПИСИТЕ

Заглавие на материала

Име и фамилия на автора
Звание, степен, месторабота
ORCID ID
Имейл

Резюме: до 10 реда.

Ключови думи: до 5 ключови думи на български език

(Обърнете внимание, че накрая на статията информацията дотук се представя на английски език!)

Увод (Използвайте стил Heading за съответните рубрики)

Основен текст

За основния текст се използва стил Normal.

Форматирането на списъци става с наличните в Microsoft Word инструменти.

Използвайте стил „Цитат“ за цитати, по-гълги от 3 реда.

Подчертаванията да бъдат в Italic или в Italic Bold.

Бележките под черта да бъдат разположени след текста. Графиките и таблиците да бъдат номерирани и озаглавени над изображенията.

Използвайте вътрешни заглавия на частите на текста.

Заключение

Библиографско цитиране в текста

Данните се поставят в скобки след цитата, като се посочва точната страница, на която се намира цитираният пасаж.

Пример: (Ухлиржова 2011: 7).

Пример: (Бауман 2000: 43).

При колебание справка за предаването на собствени имена от чужди езици може да се направи в „Официален правописен речник на българския език“, София: Просвета, 2012, с. 30-36.

Библиографско описание в списъка след текста

Подрежда се по азбучен ред на фамилните имена на авторите, без номериране. Първо се поставят източниците на кирилица. Източниците на кирилица се транслитерират на латиница само в библиографското описание, като транслитерацията се поставя в квадратни скобки. За улеснение може да се използва онлайн инструмента за транслитериране: <https://slovored.com/transliteration/>

След източниците на кирилица се поставят по азбучен ред източниците на латиница.

При повече публикации от един и същи автор в една и съща година след годината се слага буква а, б, в... (в кирилския списък) и a,b,c... (в списъка на латиница).

Примери за стандарта на библиографско описание възприет от списанието

Книга (монография, учебник)

Караулов 1999: Караулов, Ю. Н. *Активна граматика и асоциативно-вербална мрежа*. Москва: ИРЯ РАН, 1999. [Karaulov 1999: Karaulov, Ju. N. Aktivnaja grammatika i asociativno-verbalnaja setj. Moskva: IRJa RAN, 1999.]

Bauman 2000: Bauman, Z. *Modernity and the Holocaust*. New York: Ithaca, 2000.

Stankova, Harlacova 1991: Stankova, E., I. Harlacova. *English idioms*. Sofija: UI „Sv. Kliment Ohridski”.

Статия в списание

Ухлиржова 2011: Ухлиржова, Л. Общност и многообразие на словореда на клитиките (Съпоставително изследване на българския и чешкия език). Част III. – В: *Съпоставително езикознание*, №3, 2011, 5-16. [Uhlirzhova 2011: Uhlirzhova, L. Obshtnost i mnogoobrazie na slovoreda na klitikite (Sypostavitelno izsledvane na bylgarskija i cheshkija ezik). Chast III. – V: Sypostavitelno ezikoznanie, №3, 2011, 5-16.]

Corrigan 1965: Corrigan, R. The Drama of Anton Chekhov. – In: *Modern Drama. Essays in Criticism*. Ed. by T. Bogard, W. Oliver. New York: Oxford Press, 1965, 85-90.

Статия в книга (сборник, енциклопедия)

Карагъждова 1998: Карагъждова, Сн. Езикът на рекламата. – В: *Езиково съзнание*. Под ред. на Ст. Димитрова. София: Наука и изкуство, 1998, 289-315. [Karagjozova 1998: Karagjozova, Sn. Ezikyt na reklamata. – V: Ezikovo syznanie. Pod red. na St. Dimitrova. Sofija: Nauka i izkustvo, 1998, 289-315.]

Статия в интернет

Ефтимова 2010: Ефтимова, А. „Народният“ език в „народната“ аптека. – В: *Литернет* [онлайн], № 8 (129), 24 авг. 2010. ISSN 1312-2282. [прегледан 03.03.2023].

https://liternet.bg/publish9/aeftimova/narodniiat_ezik.htm [Eftimova 2010: Eftimova, A. „Narodnijat“ ezik v „narodnata“ apteka. – V: Liternet [onlajn], № 8 (129), 24 avg. 2010. ISSN 1312-2282. [pregledan 03.03.2023]. https://liternet.bg/publish9/aeftimova/narodniiat_ezik.htm]

Забележки

Не се допуска съкращаване на името на града на издаване и издателството (напр. С.: Нар. просвета).

Името на издателството не се поставя в кавички; съкращения се допускат само в случаи като Св. Климент Охридски, Еп. Константин Преславски.

При повече от един инициал се оставя интервал между тях, например: Караулов, Ю. Н. Библиографията трябва да включва всички автори, споменати в текста.

Приложенията се поставят след библиографския списък и преди информацията на английски.

За всички споменати в тези указания случаи е препоръчително да се правят справки в „Официален правописен речник на българския език“, София: Просвета, 2012.

Article Title in English

Author(s) name(s) (according to its accepted spelling through the Latin alphabet)

Title, degree, affiliation in English

ORCID ID:

Email:

Abstract. In English

Keywords: In English